

Dréachtphlean Comhtháite Forfheidhmithe 2013 - 2018

An tÚdarás Náisiúnta Iompair,
Dún Scéine,
Lána Fhearchair,
Baile Átha Cliath 2.

Iúil 2013

1 Réamhrá agus Cúlra	1
1.1 Réamhrá	1
1.2 Ábhar Phlean Forfheidhmithe	1
1.3 Próiseas an Phlean	2
2 Taisteal i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath	3
2.1 Mórcheantar Bhaile Átha Cliath	3
2.2 Daonra	3
2.3 Fostaíocht	4
2.4 Modh Taistil	5
2.5 Agaí turais	10
2.6 Am imeachta	12
2.7 Úinéireacht ghluaisteáin	13
2.8 Achoimre agus Príomhchonclúidí	15
3 Dúshláin agus Cuspóirí Iompair	16
3.1 Iompar agus an Geilleagar	16
3.2 Iompar Poiblí agus an tSochaí	16
3.3 Iompar agus an Comhshaol	17
3.4 Cuspóirí Ginearálta	17
4 Scóip an Phlean Forfheidhmithe	18
4.1 Cur Chuige	18
4.2 Struchtúr	18
5 Comhtháthú Talamhúsáide agus Iompair	20
5.1 Cúlra	20
5.2 An Gá atá le Comhtháthú Talamhúsáide agus Iompair	20
5.3 Príomhphrionsabail don Chomhtháthú Talamhúsáide agus Iompair	20
5.4 Achoimre	22
6 Clár Infheistíochta Bonneagair Trí Chéile	24
6.1 Réamhrá	24
6.2 Cur Chuige Trí Chéile an Chláir	25
6.3 Breithniúcháin Chomhshaoil	26
7 Infheistíocht Bus	27
7.1 Cúlra	27
7.2 Cuspóirí na hInfheistíochta Bus	27
7.3 Réimsí Infheistíochta Molta	27
7.4 Flít na mBusanna	28
7.5 Stadanna agus Scáthláin Bus	28
7.6 Feabhsuithe Ginearálta ar an nGréasán Bus	29
7.7 Bus Gasta	31
8 Infheistíocht Iarnróid Éadrom	33
8.1 Cúlra	33

8.2	Cuspóirí	33
8.3	Réimsí Infheistíochta Molta	34
8.4	An Luas Traschathrach	34
8.5	Feabhsú Flít agus Gréasáin	34
9	Infheistíocht Iarnróid Thom	35
9.1	Cúlra	35
9.2	Cuspóirí	35
9.3	Réimsí Infheistíochta Molta	36
9.4	Tionscadal Athchomharthaíochta Lár na Cathrach	36
9.5	Nasc Thollán Pháirc an Fhionnuisce	36
9.6	Clár Crosaire Comhréidh	37
9.7	Córais Ticéadaithe agus Ioncaim	38
9.8	Lár-Rialú Tráchta (CTC)	38
9.9	Feabhsú Stáisiúin agus Feabhsuithe Eile	38
9.10	Forbairt Gréasáin	39
10	Bearta Comhtháthaithe agus Infheistíocht Iompair Inbhuanaithe	41
10.1	Cúlra	41
10.2	Cuspóirí	41
10.3	Réimsí Infheistíochta Molta	41
10.4	Rothaíocht /Siúl	42
10.5	Bainistíocht Tráchta	43
10.6	Sábháilteacht	44
10.7	Bearta Comhtháthaithe	44
11	Plean Seirbhíse Comhtháite	45
11.1	Réamhrá	45
11.2	Gréasán Seirbhíse Bus	45
11.3	Seirbhísí Iarnróid	48
11.4	Tacsaithe agus Hacnaithe	50
12	Comhtháthú agus Inrochtaineacht	51
12.1	Cárta Leap	51
12.2	Faisnéis Fíor-Ama do Phaisinéirí	51
12.3	Pleanáil Turais	52
12.4	Táillí	52
12.5	Idirmhalartú a Optamú	53
12.6	Branda Iompair Phoiblí	53
12.7	Inrochtaineacht	54
12.8	Sábháilteacht agus Slándáil Phearsanta	56

1 Réamhrá agus Cúlra

1.1 Réamhrá

Is comhlacht reachtúil é an tÚdarás Náisiúnta Iompair (an “tÚdarás”) arna bhunú ag an Aire Iompair an 1 Nollaig 2009.

Bunaíodh an tÚdarás faoin Acht um Údarás Iompair Bhaile Átha Cliath 2008. Leagtar amach a chuid ról agus feidhmeanna san Acht sin, san Acht um Rialáil Iompair Phoiblí 2009 agus, chomh maith, san Acht um Rialáil Tacsaithe 2003.

Ag leibhéal náisiúnta, tá freagracht ar an Údarás a chinntiú go soláthrófaí seirbhísí iompair phoiblí ar tír do phaisinéirí. Áiríonn sé sin soláthar seirbhísí fóirdheontais bus agus iarnróid trí chonarthaí le Bus Éireann, Bus Átha Cliath agus Iarnród Éireann, agus le hoibreoirí príobháideacha bus agus soláthar seirbhísí iarnróid éadroim go díreach as féin nó trí iad a shannadh don Ghníomhaireacht um Fháil Iarnród. Tá freagracht náisiúnta ar an Údarás as clár iompair tuaithe an Stáit agus eisiúnta freisin do sheirbhísí bus poiblí arna soláthar ag oibreoirí príobháideacha. Titeann rialáil thionscal náisiúnta na dtacsaithe faoi réim an Údaráis chomh maith. I measc na bhfreagrachtaí náisiúnta eile tá córais faisnéise comhtháite do chustaiméirí iompair phoiblí agus an Scéim Ticéadaithe Comhtháite d’Éirinn (córas an Chárta Leap). In éineacht leis na feidhmeanna náisiúnta sin, is é an tÚdarás an Comhlacht Forfheidhmithe i leith cearta an phaisinéara maidir le hiarnród, busanna, cóistí, agus báid farantóireachta.

Laistigh de Mhórchearntar Bhaile Átha Cliath (GDA) tá freagrachtaí breise ag an Údarás lena n-áirítear:

- pleanáil straitéiseach an iompair;
- forbairt ar ghréasán iompair phoiblí comhtháite agus inrochtana;
- rotháiocht agus siúl a chur chun cinn;
- bonneagar iompair phoiblí a sholáthar lena n-áirítear go ginearálta iarnród éadrom, meitreo agus iarnród trom; agus
- bainistíocht éifeachtach ar thrácht agus éileamh iompair.

Áiríonn Mórchearntar Bhaile Átha Cliath limistéir na n-údarás áitiúil de chuid Cathair Bhaile Átha Cliath, Fine Gall, Dún Laoghaire-Ráth an Dúin, Baile Átha Cliath Theas, Cill Dara, an Mhí agus Cill Mhantáin.

Thar ceann na Roinne Iompair, Turasóireachta agus Spóirt, riarann an tÚdarás na cláir seo a leanas freisin:

- Clár Iompair Phoiblí na gCathracha Réigiúnacha;
- Clár Inrochtaineachta;
- Clár iompair Láithreacha Oibre Níos Cliste [*Smarter Workplaces*] agus Taisteal Níos Cliste na gCampas [*Smarter Travel Campus*];
- Clár iompair na Scoileanna Glasa; agus
- Tograí chun seirbhísí iompair tuaithe, sláinte agus scoile a chomhtháthú.

1.2 Ábhar Phlean Forfheidhmithe

Éilítear ar an Údarás plean comhtháite forfheidhmithe (an “Plean”) a ullmhú i gcomhréir le hAlt 13 den Acht um Údarás Iompair Bhaile Átha Cliath 2008 (an “tAcht”). Éilítear ar an bPlean na nithe seo a leanas a chuimsiú:

- clár infheistíochta bonneagair, lena n-aithneofar na cuspóirí fíorthábhachtacha agus na haschuir fhíorthábhachtacha a bheidh le saothrú ag an Údarás thar thréimhse an Phlean;
- na gníomhartha a bheidh le déanamh ag an Údarás chun a chinntiú go ndéanfar bonneagar iompair phoiblí a chomhtháthú go héifeachtach thar thréimhse an Phlean;

- plean seirbhíse comhtháite, lena n-aithneofar na cuspóirí fíorthábhachtacha agus na haschuir fhíorthábhachtacha a bheidh le saothrú ag an Údarás thar thréimhse an Phlean;
- na gníomhartha a bheidh le déanamh ag an Údarás chun a chinntiú go ndéanfar seirbhísí iompair phoiblí do phaisinéirí a chomhtháthú go héifeachtach thar thréimhse an Phlean;
- cibé nithe eile is cuí leis an Údarás nó a fhorordóidh an tAire Iompair, Turasóireachta agus Spóirt (an “tAire”).

1.3 Próiseas an Phlean

Leagtar amach an próiseas seo a leanas san Acht i ndáil le Plean a ullmhú:

- Ag glacadh le treoir ón Aire, ba cheart go dtabharfadh an Plean aird ar aon tograí a gheofar ó údaráis agus oibreoirí iompair phoiblí agus ar an ngá atá ann a chinntiú go mbainfear an úsáid is tairbhiúla, is éifeachtaí agus is éifeachtúla as acmhainní an Státchiste;
- Éilítear ar an Údarás aird a thabhairt ar threoir scríofa i ndáil le socruithe maoiniúcháin ilbhliantúla ón Aire;
- Le linn plean chomhtháite forfheidhmithe a ullmhú, éilítear ar an Údarás dul i gcomhairle le páirtithe leasmhara, agus a gcuid tuairimí a bhreithniú, agus aighneachtaí a lorg ón bpobal faoin bPlean; agus
- Éilítear ar an Údarás dréacht dá Phlean a chur faoi bhráid an Aire lena cheadú. Féadfaidh an tAire an dréacht a cheadú, é a cheadú fara modhnuithe, a ordú go gcuirfí faoina bhráid arís é i bhfoirm mhodhnaithe, nó diúltú é a cheadú.

2 Taisteal i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath

2.1 Mórcheantar Bhaile Átha Cliath

Cuimsíonn Mórcheantar Bhaile Átha Cliath (GDA) contaetha na Mí, Chill Mhantáin, Chill Dara, Bhaile Átha Cliath Theas, Dhún Laoghaire-Ráth an Dúin, Fhine Gall agus Cathair Bhaile Átha Cliath.

Le breis is deich mbliana anuas, tá sé aitheanta go seasta ag polasaí straitéiseach náisiúnta maidir le talamhúsáid, lonnaíocht, forbairt gheilleagrach agus inbhuanaitheacht gur tiománaí d'fhorbairt gheilleagrach náisiúnta é Mórcheantar Bhaile Átha Cliath. Tá sé seo níos ábhartha fós i gcomhthéacs na staide dúshlánaí airgeadais agus geilleagraí sa lá atá inniu ann agus beidh acmhainneacht gheilleagar Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath i ndáil le hoiriúnú agus forbairt rithábhachtach chun dea-bhail gheilleagrach na hÉireann a thabhairt slán sna blianta amach romhainn.

2.2 Daonra

Idir 2006 agus 2011, bhí méadú 9% ar dhaonra Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath ó 1.66 milliún go 1.8 milliún, i gcomparáid le ráta fáis beagán níos ísle de chuid 8% don Stát ina iomláine. Is féidir Mórcheantar Bhaile Átha Cliath a mhiondealú de réir chontae chomhpháirtigh, mar a leagtar síos i dTábla 1.

Tábla 1 – Athruithe daonra de réir Chontae GDA agus ar bhonn náisiúnta ó 2006

Contae	2006	2011	% Athrú
Cathair Bhaile Átha Cliath	506,211	527,612	4%
Baile Átha Cliath Theas	246,941	265,205	7%
Fine Gall	239,995	273,991	14%
DLR	194,039	206,261	6%
Cill Dara	186,336	210,312	13%
An Mhí	162,831	184,135	13%
Cill Mhantáin	126,194	136,640	8%
GDA	1,662,547	1,804,156	9%
An Stát	4,239,848	4,588,252	8%

Taispeánann Tábla 1 nach raibh an fás sa daonra mar an gcéanna ar chor ar bith laistigh de Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath, leis an bhfás is mó léirithe i bhFine Gall (14%), agus i gCill Dara agus an Mhí (13%). Mar chodarsnacht, níor fhás daonra Chathair Bhaile Átha Cliath ach 4% idir daonáireamh 2006 agus daonáireamh 2011. Léiríonn sé seo leanúint de threocht níos fadtéarmaí, na rátaí fáis is airde sa daonra ag cascáidíú diaidh ar ndiaidh amach ó Bhaile Átha Cliath, ag léiriú scaipeadh an fháis dhaonra ón Réigiún Cathrach thar chrios comaitéireachta atá ag leathnú an t-am ar fad.

Is cinntitheach ríthábhachtach é dáileadh an daonra maidir le hiompraíocht taistil. Go sonrach, is í láthair an daonra, i dtaobh príomhsheirbhísí amhail obair, oideachas, miondíol agus fóillíocht, a chinneann éileamh ar iompar agus na faid a thaistealaítear. Tá tionchar ríthábhachtach aige sin ar an rogha modha a dhéanann duine - is é sin dá fhaid a mhaireann duine ó iompar poiblí agus ó cheannphointí ar a bhfreastalaíonn iompar poiblí, is ea is dóichí go dtiomáineann siad.

Fíú laistigh de limistéir níos áitiúla Chathair Bhaile Átha Cliath agus na bruachbhailte, bhí athruithe suntasacha i ndáileadh an daonra idir 2006 agus 2011. Fad is a bhí na rátaí fáis is airde i mBaile Átha Cliath ar siúl ar imeall thuaidh an Limistéir Uirbigh agus i gCeantar na nDugaí agus limistéar Heuston, taifeadadh titim daonra trasna mórán de na limistéir aibí fo-uirbeacha agus codanna de Lár na Cathrach. Léiríonn an patrún seo cás ‘an nead fholamh’ agus gaolmhar leis bíonn méid na dteaghlach ag dul i laghad, tréith a fheictear in a lán sean-cheantair chónaithe.

2.3 Fostaíocht

Tá tionchar mór ag líon na daoine i bhfostaíocht ar líon na dturas a ghintear, go háirithe le linn buaic-amanna na maidine agus um thráthnóna. Idir 2006 agus 2011, thit líon na ndaoine i bhfostaíocht i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath 6% ó 800,000 go 754,000. Bhí titim inchomparáide leis sin sa Stát ina iomláine (6%). Is féidir Mórcheantar Bhaile Átha Cliath a mhiondealú de réir chontae chomhpháirtigh, mar a leagtar síos i dTábla 2.

Tábla 2 – Athruithe sa líon daoine i bhfostaíocht de réir Chontae GDA agus ar bhonn náisiúnta ó 2006

Contae	2006	2011	% Athrú
Cathair Bhaile Átha Cliath	245,007	227,429	-7%
Baile Átha Cliath Theas	119,280	106,534	-11%
Fine Gall	120,794	119,276	-1%
DLR	87,815	87,490	0%
Cill Dara	91,581	85,587	-7%
An Mhí	78,437	74,342	-5%
Cill Mhantáin	57,326	52,907	-8%
GDA	800,240	753,565	-6%
An Stát	1,930,042	1,807,360	-6%

Is cinntitheach ríthábhachtach é dáileadh an daonra maidir le patrún taistil - go háirithe le linn buaic-am na maidine nuair a thaistealaíonn an chuid is mó de na daoine chun na hoibre. Rinneadh Daonáireamh 2006 nuair a bhí tréimhse fhada d’fhás geilleagrach leanúnach ag teacht chun deiridh in Éirinn, agus is é Daonáireamh 2011 an chéad cheann le 15 bliana anuas a rinneadh le linn coir chun donais geilleagraigh.

Is táscaire tábhachtach é na hathruithe i líon na bpost agus i ndáileadh na fostaíochta idir dá bhliain an daonáirimh, den tionchair atá ag an gcor chun donais geilleagrach agus de pholasaithe talamhúsáide bainteach le láthair na fostaíochta. Gné thábhachtach de sin ba ea an méadú suntasach san fostaíocht in eastáit tionsclaíochta agus

páirceanna oifige áirithe lonnaithe i mbruachbhailte i Limistéar Uirbeach Bhaile Átha Cliath. Go sonrach, baineann siad sin le tailte lasmuigh den M50 siar ó thuaidh ón gchathair, limistéar Bhaile Cúlann san áireamh; limistéir Mhaigh Nuad agus Shord; Áth an Ghainimh agus Coill na Silíní; agus tailte ó thuaidh ón N7 – Caisleán na Gráinsí agus Grianóg san áireamh. Laistigh de lár na cathrach, bhí fás suntasach fostaíochta i gCeantar na nDugaí agus i limistéar Heuston. Tharla an titim is mó i limistéar Léim an Bhradáin agus i limistéar na Páirce Thiar agus roinnt láithreacha sa cheathrú thoir theas i lár na cathrach.

Tá cur síos déanta ar na patrúin sin ar bhonn sonraí maidir le turais chun na hoibre ó POWCAR 2006 agus POWSCAR 2011, díorthaithe ó Dhaonáireamh 2006 agus ó Dhaonáireamh 2011. (Ciallaíonn POWCAR “Láthair Oibre – Taifid gan Tréithe Pearsanta Luaite” agus ciallaíonn POWSCAR “Láthair Oibre, Scoile nó an Choláiste – Taifid gan Tréithe Pearsanta Luaite”). Léiríonn POWCAR agus POWSCAR na hathruithe i gceannphointí fostaíochta laistigh de gach toghroinn i gCathair Bhaile Átha Cliath / an cheantair mháguaird idir 2006 agus 2011. Ba cheart a thabhairt faoi deara, áfach, nach gcuireann na sonraí sin fostaíocht shoghluaiste san áireamh ina mbíonn ceannphointí fostaíochta athraitheach agus nach mbíonn in aon cheann de na tacair shonraí dá bharr.

Mar achoimre, léiríonn scagadh ar na hathruithe i gceannphointí fostaíochta sa limistéar seo an treocht atá ann, agus atá ag dul i méid, maidir le fo-uirbiú den fhostaíocht sna príomhionaid uirbeacha. Cé go bhfuil fostaíocht tite in a lán ceantar sa chathair, tá Áth an Ghainimh, Coill na Silíní agus Baile Bhlainséir ag teacht chun cinn mar cheantair shuntasacha fáis ó thaobh fostaíochta de i mBaile Átha Cliath i dtréimhse 2006-2011. Feictear fás fostaíochta i roinnt áiteanna lárnaigh amhail Ceantar na nDugaí, Heuston agus láithreacha éagsúla i Lár na Cathrach Thoir Theas.

2.4 Modh Taistil

Cé gur cinntithigh ríthábhachtacha iad dáileadh an daonra agus fostaíochta maidir le héileamh iomlán taistil, is tomhas tábhachtach d’iompraíocht taistil é rogha an duine i ndáil le modh taistil. Téann tosca éagsúla i bhfeidhm ar mhodh taistil, san áireamh tá láthair na forbartha, cúiseanna ginearálta geilleagracha, fáil ar iompar poiblí, athruithe i gcostas breosla agus táillí iompair phoiblí agus cineálacha idirghabhála eile maidir le polasaí iompair. Tugann anailís ar an modh taistil chun na hoibre agus chun oideachais i nDaonáireamh 2011 agus comparáid le sonraí coibhéiseacha ó bhlianta daonáirimh níos luaithe, tugann sé tuiscint mhaith ar na tionchair atá ag an gcor chun donais geilleagrach a thit amach le déanaí agus at tháscarí eile maidir le hionpraíocht taistil daoine.

Modh taistil chun na hOibre

Taispeánann Táblaí 3 agus 4 thíos na hathruithe i líon na dturas déanta de réir modha agus céatadán sciar modha idir 2006 agus 2011 do dhaoine ag taisteal chun na hoibre, go náisiúnta agus i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath.

Taispeánann Táblaí 3 agus 4 méadú i gcion an mhodha don charr agus don rothar agus laghduithe don siúl agus don bhus. In aghaidh cúlra de laghdú ginearálta 6% i dturais chun na hoibre i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath agus 7% go náisiúnta, ba é an rothaíocht an t-aon mhodh amháin a raibh méadú air i ndearbhthearmaí. Bhí méadú 23% ar thurais rothar chun na hoibre i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath agus méadú 10% go náisiúnta. Nochtann tuilleadh anailíse den rothaíocht go raibh méadú 40% i dturas rothar laistigh de lár chathair Bhaile Átha Cliath (laistigh de na canálacha) idir 2006 agus 2011. Bhí tionchar ag roinnt tosca ar an méadú rothaíochta sin, san áireamh tá méaduithe i gcostas breosla agus i dtáillí iompair phoiblí chomh maith le hinfheistíocht i ngréasán rothaíochta sna hionaid uirbeacha. De réir dealraimh tá tionchar mór chomh maith ag rathúlacht scéim rothar Bhaile Átha Cliath ar dhearcadh an phobail i leith rothaíochta – go háirithe i lár chathair Bhaile Átha Cliath.

Díol suntas is ea é na treochtaí i gcion an mhodha do thiománaithe gluaisteáin agus paisinéirí gluaisteáin. Cé gur mhéadaigh cion an mhodha i leith an ghluaisteáin mar thiománaí go náisiúnta agus i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, bhí laghdú i gcion an mhodha i leith an ghluaisteáin mar phaisinéir. Léiríonn sé sin meath ginearálta sa líon daoine sa gluaisteán le haghaidh turas chun na hoibre, le líon na ndaoine sa gluaisteán in 2011 gar do 1. Bhí laghdú i gcion an mhodha don siúl agus don bhus go náisiúnta agus i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath.

Gluaisteán mar an modh ceannasach

Taispeánann anailís ar mhodhanna taistil chun na hoibre ó shonraí na nDaonáireamh ag dul siar go 1996 tuilleadh iontaoibhe á thabhairt leis an ngluaisteán príobháideach. Ceileann an treocht iomlán seo, áfach, éagsúlachtaí suntasacha spásúla sa treocht seo a léirítear nuair a dhéantar anailís ar chion an mhodha i leith an ghluaisteáin ag leibhéal na Toghroinne.

Mar gheall ar chéatadán na ndaoine a thiomáineann chun na hoibre de réir túsphointe, léiríonn sonraí ó Dhaonáireamh 2011 go bhfuil, i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, na leibhéal is airde spleáchas gluaisteáin i bhfeidhm timpeall na ciumhaise lasmuigh den Mhórcheantar Uirbeach agus in imill pheriea-uirbeacha, áiteanna ina dtiomáineann breis agus 7 as gach 10 nduine chun na hoibre. Is codarsnacht é seo ón gcás i gcroí tráchtála na cathrach, áit a thiomáineann faoi bhun duine amháin as gach 4 duine chun na hoibre. Tá leibhéal spleáchas gluaisteáin níos lú chomh maith in áiteanna a mbíonn ról níos mó ag an talmhaíocht sa gheilleagar áitiúil.

Tábla 3- Comparáid % Chion an Mhodha do thurais chun na hoibre, go náisiúnta, 2006 agus 2011

Daoine ag taisteal chun na hoibre de réir mhodha go náisiúnta	2006		2011		Athrú i gCion Mhodha	% Athrú i dTurais
	Turais	% Chion Mhodha	Turais	% Chion Mhodha		
Siúl na gcos	205,688	11.7%	170,510	10.5%	-1.2%	-17%
Rothar	36,306	2.1%	39,803	2.4%	0.4%	10%
Bus, mionbhus nó cóiste	114,956	6.5%	91,676	5.6%	-0.9%	-20%
Traein, DART nó LUAS	54,942	3.1%	52,749	3.2%	0.1%	-4%
Gluaisrothar nó scútar	13,049	0.7%	8,443	0.5%	-0.2%	-35%
Gluaisteán: Tiománaí	1,080,446	61.5%	1,067,451	65.5%	4.0%	-1%
Gluaisteán: Paisinéir	104,861	6.0%	69,164	4.2%	-1.7%	-34%
Eile, lena n-áirítear leoraí	147,035	8.4%	131,018	8.0%	-0.3%	-11%
Iomlán	1,757,283	100%	1,630,814	100%	0%	-7%

Tábla 4 - Comparáid % Chion an Mhodha do thurais chun na hoibre sa GDA, 2006 agus 2011

Daoine ag taisteal chun na hoibre de réir mhodha sa GDA	2006		2011		Athrú i gCion Mhodha	% Athrú i dTurais
	Turais	% Chion Mhodha	Turais	% Chion Mhodha		
Siúl na gcos	90,423	12.2%	81,886	11.8%	-0.5%	-9%
Rothar	23,282	3.2%	28,544	4.1%	0.9%	23%
Bus, mionbhus nó cóiste	88,573	12.0%	73,956	10.6%	-1.4%	-17%
Traein, DART nó LUAS	49,471	6.7%	47,922	6.9%	0.2%	-3%
Gluaisrothar nó scútar	8,386	1.1%	5,831	0.8%	-0.3%	-30%
Gluaisteán: Tiománaí	406,327	55.0%	399,381	57.3%	2.3%	-2%
Gluaisteán: Paisinéir	32,929	4.5%	24,107	3.5%	-1.0%	-27%
Eile, lena n-áirítear leoraí	39,463	5.3%	34,843	5.0%	-0.3%	-12%
Iomlán	738,854	100%	696,470	100%	0%	-6%

Modh taistil chun Oideachais

Léiríonn Táblaí 5 agus 6 comparáid maidir le cion an mhodha do thurais chun oideachais i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath agus go náisiúnta. Taispeánann siad laghdú i gcion an mhodha don siúl agus don bhus, i gcodarsnacht le méadú i gcion an mhodha don charr, mar thiománaí agus mar phaisinéir araon. Bhí an méadú i dturais rothar, a bhí soiléir do thurais oibre, follasach chomh maith do thurais chun oideachais.

Ba cheart é a thabhairt faoi deara, i gcontrárthacht leis an laghdú iomlán i líon na dturas chun na hoibre, go bhfuil an mhalairt treochta soiléir maidir le turais chun oideachais idir 2006 agus 2011 – le méadú 14% i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath agus 13% go náisiúnta. Tá líon méadaithe na ndaoine san oideachas lánaimseartha níos soiléire sna hearnálacha Príomha agus Treasach ná in áiteanna eile – le méadú 29% sna mic léinn tríú leibhéal go náisiúnta, idir 2006 agus 2011. Mar sin, rinne na méaduithe sa daonra iomlán agus i ndaonra na ndaltaí / na mac léinn ach go háirithe, frithchothromú (go náisiúnta) agus níos mó ná frithchothromú (i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath) ar thionchar na fostaíochta laghdaithe ar leibhéal iomlána an éilimh taistil sna 5 bliana seo thart.

Tábla 5 - Comparáid % Chion an Mhodha do thurais chun oideachais, go náisiúnta, 2006 agus 2011

Daoine ag taisteal chun oideachais de réir mhodha go náisiúnta	2006		2011		Athrú i gCion Mhodha	% Athrú i dTurais
	Turais	% Chion Mhodha	Turais	% Chion Mhodha		
Siúl na gcos	227,422	26.1%	244,428	24.8%	-1.3%	7%
Rothar	17,654	2.0%	21,374	2.2%	0.1%	21%
Bus, mionbhus nó cóiste	211,993	24.4%	196,886	20.0%	-4.3%	-7%
Traein, DART nó LUAS	16,716	1.9%	18,227	1.9%	-0.1%	9%
Gluaisrothar nó scútar	1,289	0.1%	869	0.1%	-0.1%	-33%
Gluaisteán: Tiománaí	37,866	4.4%	59,945	6.1%	1.7%	58%
Gluaisteán: Paisinéir	354,636	40.7%	439,174	44.6%	3.9%	24%
Eile, lena n-áirítear leoraí	2,893	0.3%	3,097	0.3%	0.0%	7%
Iomlán	870,469	100%	984,000	100%	0%	13%

Tábla 6 - Comparáid % Chion an Mhodha do thurais chun oideachais sa GDA, 2006 agus 2011

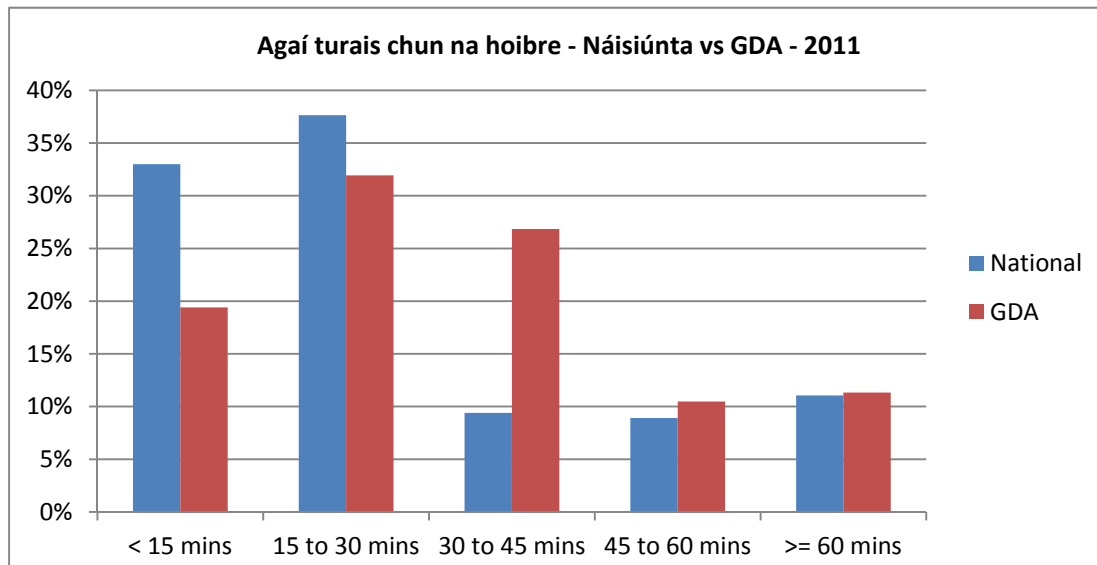
Daoine ag taisteal chun oideachais de réir mhodha sa GDA	2006		2011		Athrú i gCion Mhodha	% Athrú i dTurais
	Turais	% Chion Mhodha	Turais	% Chion Mhodha		
Siúl na gcós	113,591	34.4%	123,943	32.9%	-1.5%	9%
Rothar	11,196	3.4%	14,198	3.8%	0.4%	27%
Bus, mionbhus nó cóiste	70,326	21.3%	70,272	18.7%	-2.6%	0%
Traein, DART nó LUAS	14,332	4.3%	15,293	4.1%	-0.3%	7%
Gluaisrothar scútar	636	0.2%	435	0.1%	-0.1%	-32%
Gluaisteán: Tiománaí	12,104	3.7%	18,423	4.9%	1.2%	52%
Gluaisteán: Paisinéir	106,934	32.4%	133,048	35.4%	2.9%	24%
Eile, lena n-áirítear leoraí	763	0.2%	684	0.2%	0.0%	-10%
Iomlán	329,882	100%	376,296	100%	0%	14%

2.5 Agaí turais

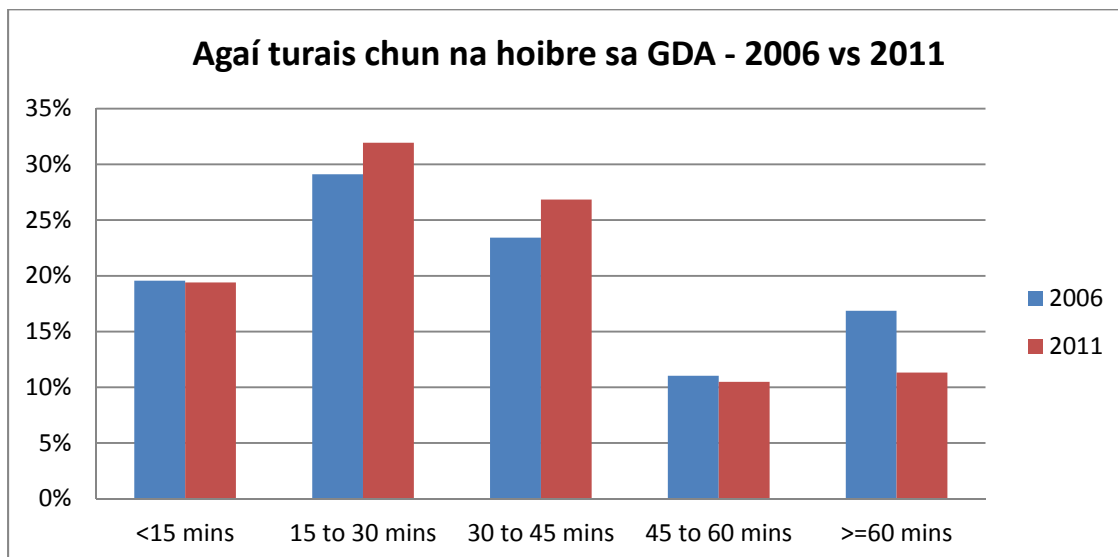
Bhí sé de shaintréith ag an mborradh geilleagrach idir lár na 1990aidí agus 2006 go raibh méadú ar an éileamh iomlán taistil agus ar leibhéal brú tráchta – go háirithe i limistéir uirbeacha. Bhí tionchar aige sin ar agaí turais chun na hoibre ach go háirithe. Tá anailís ar agaí turais chun na hoibre ó Dhaonáireamh 2011 úsáideach chun a léiriú an bhfuil an treocht suas go 2006 stoptha nó cúlaithe mar fhreagra ar an gcor chun donais geilleagrach.

Tugann Figiúr 1 an phróifíl d'agaí turais do dhaoine a thaistealaíonn chun na hoibre i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath agus go náisiúnta in 2011. Tógann 51% de na turais ar fad chun na hoibre i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath 30 nóiméad nó níos lú i gcomparáid le níos mó ná 70%, go náisiúnta. Tógann 11% de na turais chun na hoibre i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath breis agus uair a' chloig. Tarlaíonn na difríochtaí is mó idir leibhéal Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath agus an leibhéal náisiúnta idir na turais faoi 15 nóiméad (19% vs. 33%) agus turais idir 30 agus 45 nóiméad (9% vs. 27%).

Déanann Figiúr 2 comparáid idir agaí turais ó 2006 go dtí 2011, rud a thaispeánann méadú i gcéatadán na dturas idir 15 agus 30 nóiméad agus idir 30 agus 45 nóiméad. Baineann an laghdú is mó atá ann le turais os cionn 1 uair a' chloig agus le laghdú atá ann chomh maith i gcéatadán na dturas a thógann idir 45 nóiméad agus 1 uair a' chloig. Seans go léiríonn na treochtaí sin na tionchair leanúnacha a bhíonn ag forbairt scaipthe chónaithe ar fhaid na dturas chun na hoibre (mar a léiríonn na hagaí turais), ach leis na tionchair sa treo eile de laghduithe i leibhéil an bhrú tráchta.

Figiúr 1 – Comparáid na n-agaí turais, Náisiúnta vs GDA, 2011

Figiúr 2 – Comparáid na n-agaí turais sa GDA – 2006 agus 2011

2.6 Am imeachta

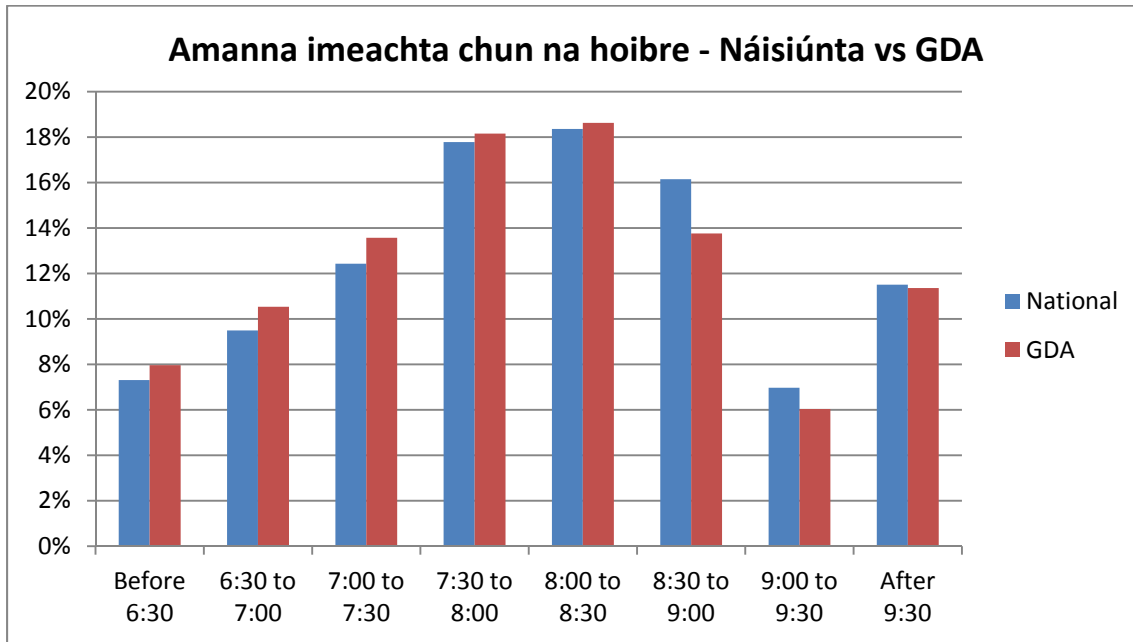
Chiallaigh breis brú tráchta le linn an bhorrtha gheilleagraigh go raibh agaí turais níos faide ag daoine agus thug sé sin ar chomaitéirí i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath agus go náisiúnta imeacht níos luaithe, chun go mbeidís cinnte go sroichfidís obair in am. Bhí an feiniméan seo de leathadh an bhuaic-ama soiléir ach go háirithe i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath mar a nochtann comparáid idir amanna imeachta chun na hoibre i mblianta daonáireamh 2002 agus 2006. Tá anailís ar amanna imeachta le haghaidh taistil chun na hoibre ó Dhaonáireamh 2011 úsáideach chun treochtaí a nochtadh cé acu an bhfuil athrú tagtha ar leathadh an bhuaic-ama nó an bhfuil sé cúlaithe sna cúig bliana seo thart.

Tugann Figiúr 3 an phróifíl maidir le hamanna imeachta do thurais chun na hoibre agus déanann sé comparáid idir an phróifíl náisiúnta agus an phróifíl choibhéiseach i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath. Tá na próifílí an-chosúil le chéile, le céatadán níos mó de chomaitéirí ó Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath ag imeacht chun na hoibre roimh 7:30am ná mar a dhéantar go náisiúnta. Imíonn trian de chomaitéirí Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath chun na hoibre roimh 7:30 sa mhaidin, is é 28% an céatadán náisiúnta.

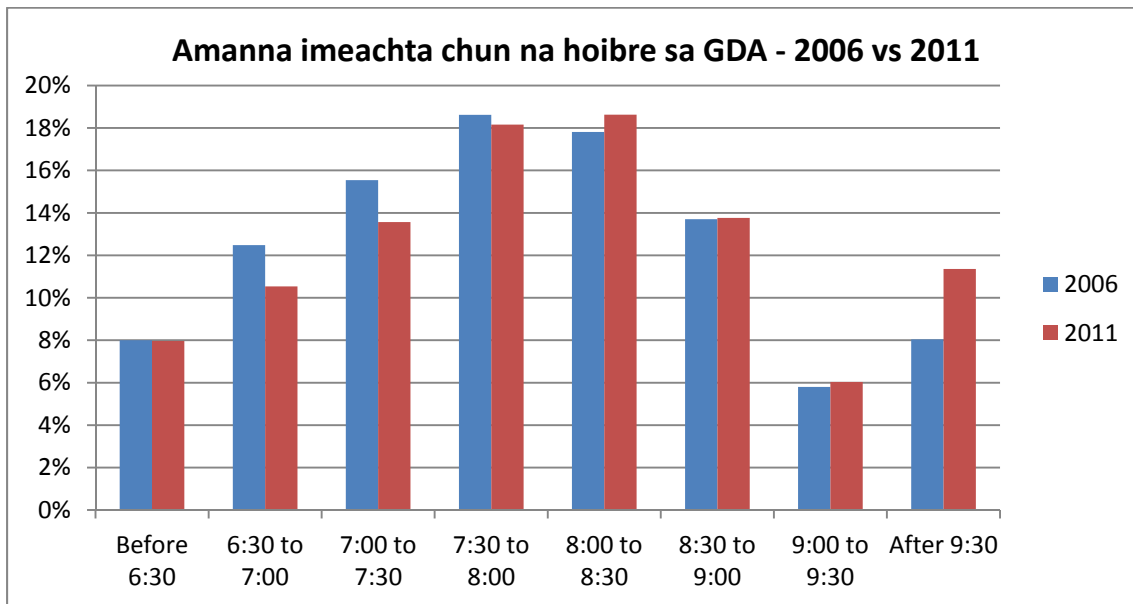
Déanann Figiúr 4 comparáid idir próifíl na n-amanna imeachta do thurais chun na hoibre i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath ó 2011 agus 2006. Léiríonn an chomparáid sin go gciallaíonn an laghdú i leibhéal brú tráchta go bhfuil níos lú comaitéirí ag imeacht chun na hoibre roimh 7:30am (32% in 2011 i gcomparáid 36% in 2006), fad is atá níos mó ag imeacht chun na hoibre tar éis 8:00am (50% in 2011 i gcomparáid le 45% in 2006). Mar achoimre, tá an buaic-am roimh nóin laistigh de Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath tar éis cúngú le 5 bliana anuas.

Figiúr 3 - Próifil na n-amanna imeachta do thuras chun na hoibre, Náisiúnta vs GDA Cliath, 2011

Figiúr 4 – Próifil na n-amanna imeachta do thuras chun na hoibre sa GDA – 2006 agus 2011

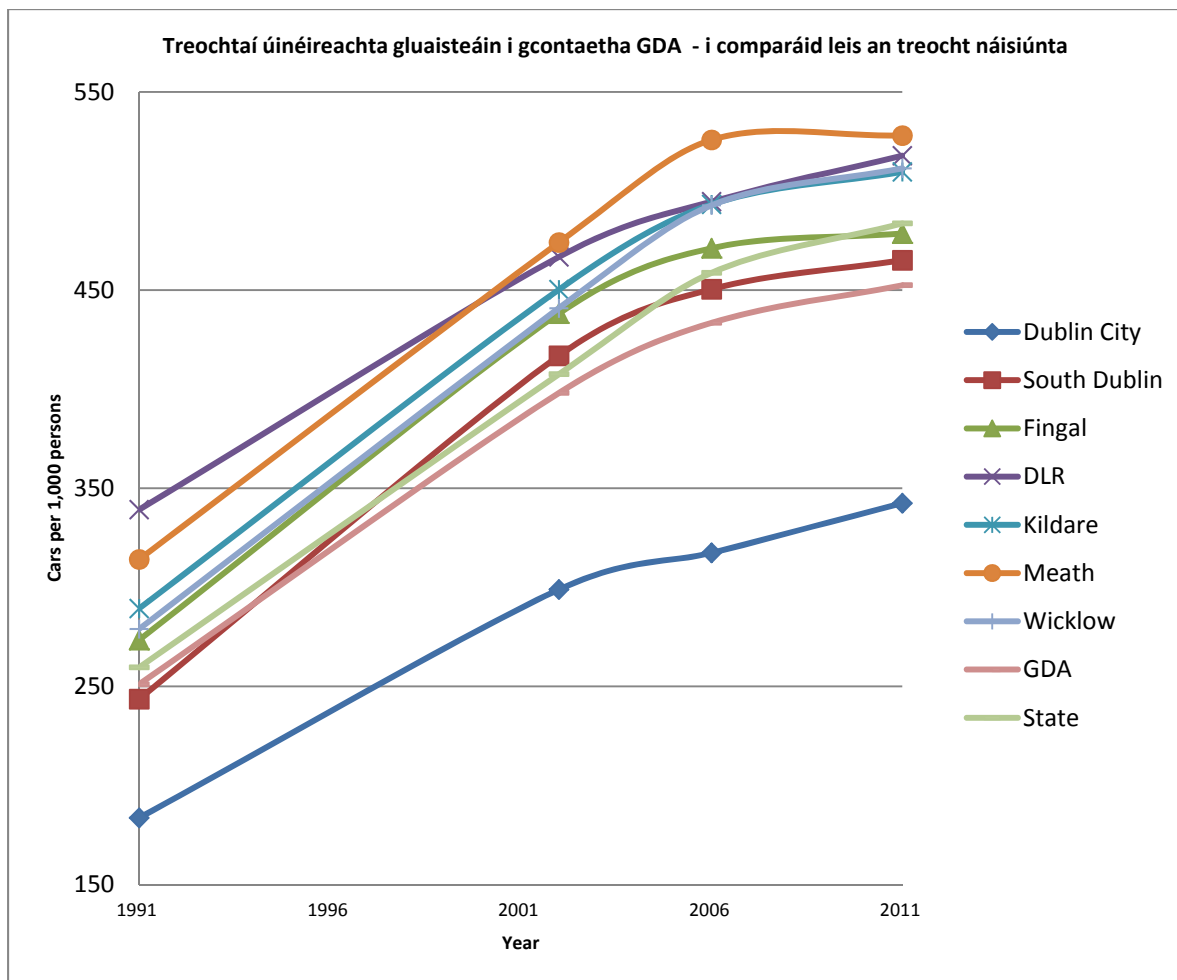

2.7 Úinéireacht ghluaisteáin

Tá tionchar rithábachtach ag leibhéil úinéireachta gluaisteán ar iompraíocht daoine ó thaobh taistil de – go háirithe ar líon na dturas a dhéanfaidh siad agus an modh taistil a roghnóidh siad. De bharr an bhorrtha gheilleagraigh in Éirinn tháinig méaduithe móra ar úinéireacht ghluaisteán go dtí leibhéil atá anois cothrom lena lán dár gcomhpháirtithe AE, treocht a bhí léirithe chomh maith i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath. Tá éagsúlachtaí suntasacha ann ó thaobh na treochta sin de, áfach, le leibhéil úinéireachta gluaisteán íseal go coibhneasta i lár Bhaile Átha Cliath go háirithe. Is codarsnacht é sin le leibhéil úinéireachta gluaisteán de bhreis is 500 gluaisteán in aghaidh 1,000 daonra i mórán contaetha, agus leibhéil arda úinéireachta go háirithe i gcontaetha laistigh de cheantar comaitéireachta Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath.

Díol spéise maidir le hanailís Dhaonáireamh 2011 is é fáil amach an raibh tionchar ag an gcor chun donais gheilleagraich ar an treocht ghinearálta maidir le húinéireacht ghluaisteán suas go 2006. In ionad comparáid a dhéanamh idir sonraí 2011 agus 2006, tá sé níos treoraí na treochtaí maidir le húinéireacht ghluaisteáin ó 1991 a iniúchadh. Taispeánann Figiúr 5 na treochtaí maidir le húinéireacht ghluaisteáin i gcontaetha Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath ó 1991 agus déanann sé comparáid idir treocht an GDA agus an treocht go náisiúnta. Cuirtear na figiúirí maidir le húinéireacht ghluaisteáin i láthair mar líon iomlán de ghluaisteán agus veaineanna (atá faoi úinéireacht le haghaidh úsáide príobháidí) in aghaidh 1000 daonra.

Figiúr 5 - Treochtaí úinéireachta ghluaisteáin i gcontaetha GDA i gcomparáid leis an treocht náisiúnta

Taispeánann Figiúr 5 an treocht shaintréitheach náisiúnta stairiúil i leith úinéireachta ghluaisteán (.i. S-Chuar) do na contaetha go léir i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath agus go náisiúnta. Laistigh de Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath, tá an leibhéal is mó maidir le húinéireacht ghluaisteáin sa Mhí le rátaí atá i bhfad chun tosaigh ar an meán náisiúnta. Tá sé soiléir ón ngraf, áfach, go bhfuil leibhéil sáithiúcháin á sroicheadh ag leibhéil úinéireachta ghluaisteán (.i. nuair atá ghluaisteán ag gach aon duine atá i dteideal tiomána go dlíthiúil), agus níor thaispeáin an tréimhse idir 2006 agus 2011 ach méadú beag ar leibhéil úinéireachta sa chontae seo. Cé go bhfuil leibhéil úinéireachta ghluaisteáin i bhfad níos ísle i gCathair Bhaile Átha Cliath ná in áit ar bith eile sa tír, bhí léim shuntasach san úinéireacht idir 2006 agus 2011. Bhí tionchar an bhorrtha gheilleagraigh idir na lár-1990aidí agus 2006 follasach i dtreochtaí úinéireachta ghluaisteáin. Tá sé soiléir chomh maith go bhfuil leibhéil úinéireachta ghluaisteáin ag dul i méid fós, in ainneoin an choir chun donais gheilleagraigh ó 2006, agus ní chothromaíonn siad go dtí go mbaineann siad leibhéil sáithiúcháin amach. Seans go bhfuil an méadú sin in úinéireacht ghluaisteáin, in ainneoin na staide gheilleagraí le déanaí, ina chomhartha ar an gcostas laghdaithe a théann le húinéireacht ghluaisteáin in Éirinn – go háirithe costas ghluaisteáin athlámhe atá tite go suntasach le cúig bliana anuas.

2.8 Achoimre agus Príomhchonclúidí

Is iad seo a leanas roinnt de na príomh-thorthaí ó thacair shonraí Dhaonáireamh 2011, a bhaineann le Mórcheantar Bhaile Átha Cliath:

- De dheasca an choir chun donais gheilleagraigh agus an laghdú i bhfostaíocht a théann leis bhí laghdú (6%) i líon na ndaoine i bhfostaíocht i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, idir 2006 agus 2011;
- I gcomparáid leis an titim i dturais chun na hoibre, bhí méaduithe suntasacha ann i dturais chun oideachais i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath (14%);
- Mar gheall ar thurais chun na hoibre agus turais chun oideachais araon, bhí laghduithe i gcion an mhodha don siúl agus do thaisteal ar bhus agus méaduithe i gcion an mhodha don ghluaisteán agus don rothaíocht. Mar gheall ar thaisteal chun na hoibre, is í an rothaíocht an t-aon mhodh amháin a léirigh méadú i ndearbhthearmaí. Tá an méadú seo suntasach go háirithe (méadú 40%) i lár chathair Bhaile Átha Cliath;
- De dheasca an choir chun donais gheilleagraigh agus an laghdú i bhfostaíocht agus taisteal chun na hoibre a théann leis, bhí leibhéil laghdaithe maidir le brú tráchta i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, agus dá bharr sin bhí laghdú in agáí taistil agus cúngú ar bhuaic-am na maidine; agus
- Idir 2006 agus 2011, thaispeáin rátaí úinéireachta gluaisteán méadú eile in ainneoin an choir chun donais gheilleagraigh, ach tá roinnt contaetha anois ag druidim le leibhéil sáithiúcháin agus níor thaispeáin na contaetha sin ach méadú beag i leibhéil úinéireachta gluaisteán ó 2006 i leith.

3 Dúshlán agus Cuspóirí Iompair

3.1 Iompar agus an Geilleagar

Tá dea-bhail gheilleagrach Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath ríthábhachtach do gheilleagar níos leithne na hÉireann. Tharla cuid mhaith den fhás sa daonra, san fhostaíocht, agus sa mhiondíol le deich mbliana anuas i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath i bhfad ó ghréasán iompair phoiblí ardlín paisinéirí. Mar thoradh, ba leis an ngluaisteán a bhí cuid mhór den fhás taistil a tháinig leis. Dá dheasca sin, in éineacht le húinéireacht mhéadaithe ghluaisteán agus úsáid mhéadaithe ghluaisteán, bhí méadú suntasach i mbrú tráchta in a lán áiteanna i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath i gcomparáid leis na blianta roimhe.

Tá brú tráchta i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath fuascailte go sealadach ag feabhsúcháin iompair phoiblí, mór-thógáil bóithre agus infheistíocht in áiseanna rothaíochta agus coisithe, rudaí a rinneadh le déanaí. Tá sé dosheachanta, áfach, nuair a mhéadaíonn gníomhaíocht gheilleagrach agus fostaíochta, go mbeidh súil le meathlú cúinsí tráchta ar fud réigiún Bhaile Átha Cliath ceal infheistíocht iompair infreastruchtúir spriocdhírith. Bheadh tionchair thromchúiseacha aige sin ar ghnóthaí agus ar gheilleagar níos leithne Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath.

- I measc na ndúshlán iompair ghinearálta áirítear:
- conas acmhainní airgeadais a leithdháileadh i gceart ionas réitigh éifeachtacha ó thaobh an gheilleagair de a bhaint amach sa limistéar iompair;
- conas na tairbhí geilleagair a théann le bhonneagar nua iompair a bhuanú;
- aithint ar fheabhsúcháin ghréasáin, agus iad a sheachadadh, ionas brú tráchta a íoslaghdú, úsáid na seirbhísí iompair phoiblí a uasmhéadú agus glacadh le siúl agus rothaíocht á éascú;
- conas roinnt de na daoine a úsáideann an gréasán ag amanna gnóthacha a spreagadh chun modhanna taistil níos iomchuí a úsáid, nó chun taisteal ag amanna nach bhfuil faoin mbrú céanna;
- conas spás bóithre a scaoileadh do thrácht atá riachtanach don gheilleagar trí chion an taistil ag modhanna eile seachas an gluaisteán a mhéadú, go háirithe go dtí lár na cathrach agus ionaid fostaíochta eile; agus
- conas feabhsúcháin ar iompar poiblí a dhíriú ar na háiteanna a bhfuil droch-rochtain orthu faoi láthair, agus líon na ndaoine ar féidir leo teacht ar phoist i lár chathair Bhaile Átha Cliath agus ionaid eile fostaíochta a mhéadú.

3.2 Iompar Poiblí agus an tSochaí

Tugann iompar poiblí réimse de thairbhí geilleagracha, sóisialta agus timpeallachta. Déantar roinnt díobh a rianú thíos ar leibhéal leathan:

Ar dtús báire tugann sé tairbhí geilleagracha trí bhrú tráchta a laghdú, ag cur soghluaisteacht inacmhainne ar fáil agus ag scaoileadh áiseanna le húsáid i ngníomhaíochtaí eile táirgiúla. Is féidir leis na tairbhí a théann le brú tráchta laghdaithe a bheith suntasach. Tugann fianaise ón Ríocht Aontaithe le tuiscint go n-iompraíonn busanna níos mó ná ceathrú de na turais innealta ar fad isteach go láir chathracha sa chuid is mó de na cathracha móra (Abrantes, P., Fuller, R. agus Bray, J. (2013) The Case for Urban Bus). Dá ndéanaí na turais bhus sin go léir, nó fiú leath díobh, le gluaisteáin, bheadh méadú suntasach ar bhrú tráchta i láir chathracha le tionchair ina dhiaidh sin do tháirgiúlacht agus acmhainn iomaíochta. Dá dheasca sin bheadh costas breise ann chun dul i mbun gnó. Mar thoradh ar an moill shistéamach i leith earraí a thabhairt go dtí an margadh bheadh costas breise do ghnóthaí, rud a mbeadh tionchar aige ar phraghsanna deiridh á n-íoc ag tomhaltóirí.

Ar an dara dul síos, tugann sé tairbhí sóisialta trí shoghluaisteacht a éascú, ag cur comhroghanna inacmhainne ar fáil do ghrúpaí ioncaim níos ísle agus cohóirt leochaileacha eile. Is iad na grúpaí leochaileacha agus faoi mhíbhuntáiste is mó a bhraitheann ar ghréasáin bhus. Sa tslí sin imríonn iompar poiblí ról tábhachtach maidir le dul i ngleic le haonrú sóisialta agus maidir le maireachtáil neamhspleách a chur chun cinn.

Sa tríú háit, imríonn iompar poiblí ról ríthábhachtach maidir le gníomhaíocht gheilleagrach a chumasú. Cabhraíonn iompar poiblí le feidhmiú an gheilleagair trí chur le mhargaí fostaíochta níos solúbtha agus trí ghníomhaíochtaí eile gheilleagracha amhail miondíol agus fóillíocht a chumasú. Ceadaíonn iompar poiblí do dhaoine aonair taisteal thar limistéar leathan tíreolaíochta. Méadaíonn sé sin líon agus raon na bpost atá inrochtana ag oibrithe. Is féidir leis sin a bheith tábhachtach go háirithe d'oibrithe ar ioncam íseal nó nach bhfuil ard-oilte, gur lú an seans go mbeadh gluasteán acu agus nach mbeadh cáilithe ach do réimse níos cúinge post agus is minic a bhíonn na post sin scaipthe thar limistéar mór. D'fhostóirí, cuireann iompar poiblí leis an soláthar saothair atá ar fáil, rud a d'fhéadfadh a bheith ina ghné thábhachtach do ghnólacht atá ag socrú ionaid oibre.

Ar deireadh, tugann sé tairbhí timpeallachta trí thoirteanna tráchta a laghdú agus na leibhéil astaíochtaí a théann leis a ghearradh. In Éirinn féin, cuimsíonn astaíochtaí ón earnáil iompair beagnach 20% de na hastaíochtaí gáis cheaptha teasa ar fad (*an Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil (2013) Ireland's Greenhouse Gas Inventory 1990 – 2011*).

I measc na ndúshlán atá ann d'iompar poiblí chun freastal ar shochaí go héifeachtach tá:

- conas feabhas a chur ar nascacht dóibh siúd atá ina gcónaí i limistéir faoi mhíbhuntáiste don fhostaíocht agus seirbhísí riachtanacha;
- conas a chinntiú go mbeadh áiseanna iompair deartha chun freastal ar riachtanais dhaoine le deacrachtaí so- aistritheachta agus riachtanais dhaoine faoi mhíchumas;
- conas a chinntiú go bhfuil iompar poiblí éasca le tuiscint, ag spreagadh úsáideoirí nua agus ag cur feabhais ar thaithí na gcustaiméirí atá ann cheana féin, trí tháill agus ticéadú a shimpliú agus rochtain níos fearr a chur ar eolas taistil;
- conas an gréasán iompair phoiblí a dhéanamh níos éasca le húsáid;
- conas sábháilteacht a fheabhsú, agus mothúcháin sábhailteachta, dóibh siúd a bhíonn i mbun siúil agus rothaíochta; agus
- conas siúl agus rothaíocht a spreagadh, ar mhaithe le cúiseanna fóillíochta agus áineasa i measc cinn eile, ar féidir leo cur le sláinte agus folláine chónaitheoirí i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath.

3.3 Iompar agus an Comhshaoil

Is mór iad na dúshlán timpeallachta a théann le hiompar. Tríd is tríd, bhí astaíochtaí gáis cheaptha teasa (GCT) na hÉireann in 2010 9.3% níos airde ná leibhéil 1990 (*Ireland's Environment 2012, GCC*).

I measc na ndúshlán comhshaoil áirítear:

- conas na modhanna a aithint chun na n-astaíochtaí GCT atá bainteach le hiompar agus úsáid na mbreoslaí iontaise a thugann cumhacht don iompar i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath a chobhsú nó a laghdú;
- conas an tionchar ar thaitneamhachtaí aiceanta a íoslaghdú; agus
- conas feabhsúcháin i gcaighdeán an aeir a éascú, truailliú ó thorann a laghdú agus iarmhairt amhairc de dheasca iompair a íoslaghdú.

3.4 Cuspóirí Ginearálta

Is féidir cuspóirí ginearálta an phlean comhtháite forfheidhmithe a rangú faoi cheanteidil gheilleagracha, shóisialta agus chomhshaoil.

3.4.1 Cuspóirí Geilleagracha

- Aga taistil agus iontaofacht a fheabhsú maidir le gluaiseacht daoine agus earraí;
- Gnó a éascú trí ghluaiseacht éifeachtach de dhaoine sa réigiún a bhfuil deiseanna fostaíochta á lorg acu;
- Tacú le gnóthaí trí dháileadh éifeachtach d'earraí agus d'ábhar a éascú agus trí sheirbhísíú áitreabh a éascú;

- Acmhainní airgeadais a leithdháileadh go hiomchuí chun réitigh iompair a bhaint amach atá inbhuanaithe agus éifeachtach ó thaobh an gheilleagair de; agus
- Rochtain ar cheannphointí tábhachtacha réigiúnacha a fheabhsú, amhail na calafoirt, Aerfort Bhaile Átha Cliath, ospidéal agus coláistí.

3.4.2 Cuspóirí Sóisialta

- Cur le hinrochtaineacht ar phoist, scoileanna, siopaí, seirbhísí áitiúla, áiseanna fóillíochta agus ceannphointí eile;
- Rochtain ar fud an réigiún a chumasú ar institiúidí oideachais, go háirithe coláistí tríú leibhéal;
- Rochtain a fheabhsú do gach duine, lena n-áirítear rochtain fhisiceach do dhaoine le deacrachtaí so-aistritheachta;
- Naisc inmheánacha a fheabhsú idir comhphobail chomh maith le naisc sheachtracha ó/go dtí limistéir lasmuigh de Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath;
- Caighdeán feabhsaithe ó thaobh an réimse phobail de a chur ar fáil do ghluaiseacht na ndaoine;
- Feabhas a chur ar chaighdeán an eolais iompair agus ar rochtain ar an eolas sin;
- Cairdiúlacht an chórais iompair phoiblí a chur chun cinn ina n-áirítear aistriú éasca trasna na modhanna agus oibreoirí éagsúla; agus
- Slándáil phearsanta a fheabhsú agus taithí iompair níos compordaí a sholáthar.

3.4.3 Cuspóirí Comhshaoil

- Tionchar iompair ar chaighdeán an aeir agus an uisce a laghdú;
- Astaíochtaí gáis cheaptha teasa bainteach le hiompar a laghdú;
- Tionchar an torainn agus an chreatha a laghdú;
- Éifeachtúlacht fuinnimh a chur chun cinn agus díriú isteach ar an spleáchas atá ann ar acmhainní neamh-in-athnuaite a laghdú; agus
- Tionchar ar bhithéagsúlacht agus ar thaitneamhachtaí aiceanta a laghdú.

4 Scóip an Phlean Forfheidhmithe

4.1 Cur Chuige

Sna codanna níos luaithe den cháipéis seo leagtar amach cúlra agus comhthéacs an Phlean seo. Sna codanna le teacht leagtar amach na príomh-mhíreanna maidir leis na gnéithe den Phlean bainteach le talamhúsáid agus comhtháthú iompair, bonneagar, seirbhís, agus comhtháthú/ inrochtaineacht.

Leagtar amach struchtúr na gcodanna iartheachacha anseo thíos.

4.2 Struchtúr

4.2.1 Comhtháthú Talamhúsáide agus Iompair

Pléitear leis an gcéad chaibidil sa Phlean seo an caidreamh idir talamhúsáid agus soláthar iompair agus an riachtanas atá ann cur chuige comhtháite a bheith idir an dá rud. Leagann sé amach prionsabail éagsúla a thacaíonn leis an ailíniú sin agus léiríonn siad cur chuige comhordaithe idir pleanáil agus seachadadh maidir le forbairt agus le pleanáil agus le seachadadh de sholáthar tacaíochta iompair.

4.2.2 Clár Infheistíochta Bonneagair

I gCaibidil 5 leagtar amach an Clár Infheistíochta Bonneagair lárnach. Soláthraíonn sé seo an soláthar maoinithe trí céile i gcaitheamh tréimhse sé bliana an Phlean. Aithnítear ann ceithre príomhréimse infheistíochta, eadhon:

1. Bus;
2. Iarnród Éadrom;
3. Iarnród Trom; agus
4. Bearta Comhtháthaithe agus Iompar Inbhuanaithe.

Sonraítear sna caibidilí iarthachtacha 7 go 10 na tograí infheistíochta faoi gach ceann den na réimsí seo faoi seach, ina n-áirítear príomh-chuspóirí agus aschuir, chomh maith le bearta áirithe i ndáil le comhtháthú éifeachtach de bhonneagar iompair phoiblí.

4.2.3 Plean Seirbhíse Comhtháite

Sonraítear i gCaibidil 11 forálacha do phlean seirbhíse comhtháite lena n-áirítear na príomhchuspóirí agus aschuir atá le baint amach ag an Údarás i leith soláthar seirbhísí iompair phoiblí i gcaitheamh thréimhse an Phlean. Tugtar aghaidh ann ar sheirbhísí bus agus iarnróid chomh maith le feithiclí beaga seirbhíse poiblí.

4.2.4 Comhtháthú agus Inrochtaineacht

Aithnítear i gCaibidil 12 na bearta éagsúla a moladh maidir le comhtháthú de sheirbhísí iompair phoiblí paisinéirí agus éascaíocht agus caoithiúlacht d'úsáid na seirbhísí sin. Pléitear inti ticéadú comhtháite, faisnéis fíor-ama do phaisinéirí, pleanáil turais, táillí, brandáil agus barrfheabhsú idirmhalartaithe. Anuas air sin, leagtar amach tograí maidir le hinrochtaineacht agus cearta an phaisinéara.

4.2.5 Comhtháthú Talamhúsáide agus Iompair

Sa chaibidil dheireanach den Phlean seo tugtar aghaidh ar an gcaidreamh idir talamhúsáid agus soláthar iompair agus an ghéarghá atá ann ó thaobh cur chuige comhtháite idir an dá rud. Leagtar amach prionsabail éagsúla a thacaíonn leis an ailíniú sin agus a léiríonn cur chuige comhtháite idir pleanáil agus seachadadh d'fhorbairt agus pleanáil agus seachadadh de sholáthar iompair a thacaíonn leis.

5 Comhtháthú Talamhúsáide agus Iompair

5.1 Cúlra

Sonraítear i gCuid 13 d'Acht um Údarás Iompair Bhaile Átha Cliath 2008 gurb éard a bheidh i bplean comhtháite cur chun feidhme gníomhaíochtaí atá le déanamh ag an Údarás chun comhtháthú éifeachtach an infreastruchtúir iompair phoiblí a chinntiú, comhtháthú éifeachtach seirbhísí iompair na bpaisinéirí poiblí agus aird mar is cuí a thabhairt ar an ngá atá lena chinntiú go mbainfear an úsáid is tairbhí, is éifeachtaí agus is éifeachtúla as acmhainní Státchiste. D'fhonn na riachtanas seo a bhaint amach, agus ag féachaint do ról reachtúil an Údaráis mar atá sonraithe in Acht um Pleanáil agus Forbairt, 2010 agus foráil á déanamh do chomhtháthú éifeachtach pleanáil iompair agus talamhúsáide, measann an tÚdarás gur cuí agus gur gá déileáil le ról idirghaolmhara na pleanála talamhúsáide agus an tsoláthair iompair mar chuid den Phlean seo.

5.2 An Gá atá le Comhtháthú Talamhúsáide agus Iompair

Is é an cuspóir a bhaineann le soláthar iompair agus infheistíocht iompair freastal agus tacú le talamhúsáid. Dá réir sin, braitheann na patrúin ghaolmhara iompair a fhorbraíonn ina dhiaidh sin ar na cinntí a dhéantar i ndáil le talamhúsáid.

Dá réir sin, ní éireoidh le pleanáil iompair ach amháin má tá sé comhtháite le pleanáil talamhúsáide. Ní féidir beartais iompair dírithe ar an ngá atá le taisteal agus an t-achar taistealta a laghdú ach amháin más ann do bheartais chomhlántacha spásúla a lonnainn an daonra a bheidh ann amach anseo níos cóngaraí dá n-ionaid fostaíochta agus do na seirbhísí atá ag tacú leo, lena n-áirítear oideachas, miondíol agus deiseanna taitneamhachta. Is factóir tábhachtach cinntitheach sa ghá atá le taisteal, an t-achar atá le taisteal agus na modhanna iompair roghnaithe é suíomh scoileanna, post, seirbhísí áitiúla agus talamhúsáid eile i gcoibhneas le suíomh na forbartha cónaithe.

Dá réir sin, ní bheidh soláthar iompair phoiblí ardtoillte agus infreastruchtúr siúil agus rothaíochta éifeachtach ach amháin má tá patrúin chomhlántacha forbartha ag dul leo a thacaíonn agus a éascaíonn a n-úsáid. Tá sé riachtanach, dá réir sin, pleanáil talamhúsáide agus pleanáil iompair a ailíniú, bunaithe ar spás agus ar am. Dá réir sin, is príomhfachtóir cinntitheach i gcinntí infheistíochta iompair ag leibhéal straitéiseach agus áitiúil é beartas talamhúsáide.

Tá an seasamh seo comhsheasmhach le, agus arna léiriú i, gcuspóirí pleanála náisiúnta agus cuspóirí beartais iompair agus treoirínite agus, trína gcur chun feidhme, tá sé mar aidhm ag an Údarás, i gcomhpháirt le gníomhaireachtaí agus le húdaráis eile, a chinntiú go mbaintear an méid tairbhe agus is féidir as infheistíocht iompair an Phlean seo. Áirítear sna beartais náisiúnta seo, *inter alia*, iad sin atá leagtha amach sna doiciméid seo a leanas:

- Forbairt Cónaithe Inbhuanaithe i gCeantair Uirbeacha [Sustainable Residential Development in Urban Areas] (RCPRÁ);
- Treoirínite na mBóithre Náisiúnta agus Pleanáil Spásúlachta [Spatial Planning and National Roads Guidelines] (RCPRÁ);
- Lámhleabhar Dearaidh do Bhóithre agus Sráideanna Uirbeacha [Design Manual for Urban Roads and Streets] (RCPRÁ); agus
- Lámhleabhar Rothaíochta Náisiúnta [National Cycle Manual] (ÚNI).

Tabharfaidh na prionsabail phleanála ar leith atá sonraithe anseo thíos léargas ar an mbealach a mbeidh na beartais seo á gcur chun feidhme, agus a bheidh á gcur chun cinn agus á gcur chun feidhme ag an Údarás.

5.3 Príomhphrionsabail don Chomhtháthú Talamhúsáide agus Iompair

D'fhonn shoiléireacht na bprionsabal atá ag tacú le comhtháthú talamhúsáide agus iompair a léiriú, beidh sé riachtanach iad a roinnt mar seo a leanas:

na prionsabail a bhaineann le ceann scríbe turais, m.sh. ionaid oibre, scoileanna, ionaid mhiondíola; agus na prionsabail a bhaineann le túsphointe turais, .i. ceantair chónaithe.

Féadfar glacadh leis gur prionsabail straitéiseacha atá iontu seo sa mhéid is go mbaineann siad den chuid is mó le príomhfhachtóir cinntitheach an éilimh ar thaisteal – suíomh na forbartha. Le cois an idirdhealaithe seo, tá sraith bhreise prionsabal a bheadh i gceist ag leibhéal áitiúil den chuid is mó leagtha amach. Cé go mbaineann na prionsabail sa dá chuid tosaigh leis an bhforbairt a dhéantar den chuid is mó, baineann an chatagóir deiridh seo le leagan amach suímh agus gnéithe a bhaineann le foirm uirbeach agus an bealach is féidir freastal ar iompar poiblí, siúil agus rothaíocht ag na hionaid forbartha seo.

5.3.1 Prionsabail Cheann Scríbe Turais

Áirítear na nithe seo a leanas i measc na bpríomhphrionsabal ceann scríbe turais chun an méid tairbhe agus is féidir a bhaint as talamhúsáid agus soláthar iompair:

- Ba chóir forbairtí ardoirte, dian ar thuras, dála oifigí agus áiseanna miondíola, a bhunú i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath den chuid is mó agus in ionaid ardoird níos mó na dTreoirínte um Pleanáil Réigiúnach (RPG) laistigh de Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath;
- Ba chóir tacú agus poiblíocht a dhéanamh ar ról agus ar fheidhm lár an cheantair agus ionaid chomharsanachta d'fhonn an méid tairbhe agus is féidir a bhaint as na leibhéil inrochtaineachta atá á dtairiscint ag iompar poiblí, siúil agus rothaíochta sna hionaid seo. Baineann sé seo le scála oiriúnach forbartha a sholáthar sna hionaid seo nach mbainfeadh an bonn den phoitéinseal forbartha i Lár Chathair Bhaile Átha Cliath nó sna hionaid ardoird RPG níos mó;
- Seachas in imthosca eisceachtúla dála cásanna nuair nach ann do shainriachtanais fhisiciúla do láithreánú agus oibriú talamhúsáid ar leith, forbairtí atá dian ar thurais nó leibhéil shuntasacha forbartha níor cheart go mbeadh leibhéil shuntasacha forbartha le tabhairt faoi deara in ionaid nach bhfuil iompar poiblí reatha nó ar ardchaighdeán ag freastal air;
- Ba chóir feidhm straitéiseach iompair bóithre náisiúnta, mótarbhealaí san áireamh, a chothabháil trí shrian a chur ar an méid forbartha a bheadh mar bhonn le trácht áitiúil gluaisteáin a fhorbairt ar ghréasán na mbóithre náisiúnta. Chomh maith leis sin, baineann an prionsabal seo le túsphointí turais dála forbairt chónaithe;
- Ba chóir go mbeadh gach togra forbartha neamh-chónaithe i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath faoi réir íoschaighdeán pháirceála. Ba chóir go mbeadh siad seo á sonrú ag na húdarais áitiúla i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath i gcomhairle leis an Údarás agus ba chóir go mbeadh athrú ar bhonn spásúil le sonrú iontu bunaithe ar lárnacht agus ar leibhéal an tsoláthair iompair phoiblí;
- In ionaid ina bhfuil an déine is airde forbartha le tabhairt faoi deara, ba chóir cur chuige a chuireann uasteorainn ar pháirceáil gluaisteán bunaithe ar an gceantar i gceist a chur i bhfeidhm; agus
- I ndáil le gach mórfhorbairt fostaíochta agus gach scoil, ba chóir pleananna taistil a fhorbairt mar chuid de chead pleanála agus iad a chur i gcrích ar bhealach atá comhsheasmhach leis an treoir atá ar fáil.

5.3.2 Prionsabail Túsphointe Turais

Dhírigh na príomhphrionsabail túsphointe ar an méid tairbhe agus is féidir a bhaint as comhtháthú talamhúsáide agus foráil iompair lena n-áirítear na nithe seo a leanas:

- Ba chóir tús áite a thabhairt d'fhorbairt chónaithe lonnaithe cóngarach d'iompar poiblí ardoillte seachas d'fhorbairt in ionaid nach bhfuil chomh hinrochtana céanna i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath; agus
- A mhéid agus is féidir, ba chóir forbairt chónaithe a dhéanamh de réir a chéile, áit a dtabharfar tús áite do thailte atá, nó a bheidh, níos inrochtana trí shiúil, rothaíocht agus iompar poiblí – lena n-áirítear suímh inlíonta agus athfhorbraíochta.

5.3.3 Prionsabail Forbartha Áitiúla

I ndáil le forbairt ionad aitheanta, áirítear na nithe seo a leanas i measc na bpríomhphrionsabal ó pheirspictíocht chomhtháite talamhúsáide agus soláthar iompair:

- Ba chóir go n-áireofaí siúil, rothaíocht agus iompar poiblí ag an leibhéal áitiúil sna hiarrachtaí an méid tairbhe agus is féidir a bhaint as an líon daoine atá ina gcónaí laistigh d'achar siúil agus rothaíochta a gcomharsanachta nó lár an cheantair, seirbhísí iompair phoiblí agus seirbhísí eile ag an leibhéal áitiúil cosúil le scoileanna;
- Ba chóir go mbeadh ceantair nua forbartha oiriúnach do shiúil agus do rothaíocht agus ba chóir cur chun feidhm aisebhreathnaitheach áiseanna siúil agus rothaíochta a dhéanamh áit ar cúí i gcomharsanachtaí reatha, d'fhonn buntáiste iomaíoch a thabhairt do na modhanna seo;
- Ba chóir go mbainfeadh tograí forbartha tairbhe as deiseanna chun éifeachtúlacht na hinfheistíochta iompair a fheabhsú;
- Ba chóir go mbainfeadh dlús agus suíomh na forbartha fostaíochta an méid tairbhe agus is féidir as an úsáid a bhaint as siúil, rothaíocht agus iompar poiblí;
- Áit ar féidir, ba chóir go mbeadh tréscailteacht scagtha mar thoradh ar fhorbairt. Dhéanfaidh sé seo foráil do rochtain siúil, rothaíochta, iompair phoiblí agus feithiclí príobháideacha ach san am céanna ní chuirfeadh sé srian nó bac ar thréthuais i ngluaisteáin phríobháideacha; agus
- A mhéid agus is indéanta, níor cheart tograí maidir le múchadh ceart slí a bhreithniú ach sa chás nach mbíonn turais níos timpeallaí mar thoradh leo do chónaitheoirí áitiúla atá ag baint úsáide as iompar poiblí, nó atá ag triall ar cheann scríbe áitiúil.

5.4 Achoimre

Cabhróidh cur i bhfeidhm na bprionsabal thuasluaite lena chinntiú go mbeidh leibhéal cúí ailínithe ann idir talamhúsáid agus soláthar iompair. Le himeacht aimsire, cuirfidh oibriú na bprionsabal sin le méadú ar rogha modh iompair do gach cineál turas agus, mar thoradh air sin, cabhróidh sé le béim a leagan ar siúl, rothaíocht agus iompar poiblí thar thréimhse an Phlean seo.

6 Clár Infheistíochta Bonneagair Trí Chéile

6.1 Réamhrá

D'fhoilsigh an Rialtas a chlár caipitil i mí na Samhna 2011 dar teideal “*Infheistíocht Bhonneagair agus Chaipitil 2012 – 16: Creat Meántéarmach an Státchiste*” [*Infrastructure and Capital Investment 2012 – 2016: Medium Term Exchequer Framework*]. Leagtar amach sa chlár sin tosaíochtaí infheistíochta an Rialtais i gcaitheamh na cúig bliana den chlár. Leagtar amach infheistíocht iompair phoiblí iomlán ar luach €1,428 milliún é thar an tréimhse 2012 go 2016.

Faoin gcreat infheistíochta bonneagair sin, is é €715 milliún an tsuim atá leithdháilte ar bhonneagar iompair phoiblí i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath go deireadh 2016. Laistigh den phlean sin d'fhéadfadh coigeartuithe bliantúla a bheith ann ag teacht le cinntí an Rialtais, tráthúlacht caiteachais áirithe agus tosca eile. De bharr athruithe mar sin méadaíodh leithdháileadh an Údaráis le haghaidh 2012 suas go €130.85 milliún agus coigeartaíodh an leithdháileadh aige le haghaidh 2013 go €140.6 milliún.

Cé go leagtar amach in “*Infheistíocht Bhonneagair agus Chaipitil 2012 – 16*” [*Infrastructure and Capital Investment 2012 – 2016*] de chuid an Rialtais, infheistíochtaí do na blianta go dtí deireadh 2016, tá sé riachtanach go síneofaí an Plean seo go ceann tréimhse sé bliana, go dtí deireadh 2018. Ag teacht leis na forálacha in Alt 11 den Bhille um Údarás Iompair Bhaile Átha Cliath 2008, fuarthas treoir ón Roinn Iompair, Turasóireachta agus Spóirt ag tabhairt le fios go bhféadfaí úsáid a bhaint as na figiúirí réamh-mheasta le haghaidh caiteachas caipitil beartaithe do 2017 agus 2018. Cé nach bhfuil aon ghealltanús tugtha i leith maoiniú sna blianta déanacha sin, déantar talamh slán de sa Phlean go mbeadh leibhéal maoinithe ann sna blianta sin agus a bhí beartaithe do 2016.

Tábla 7 – Infheistíocht Infreastruchtúir agus Caipitil 2012-16
Infheistíocht Iompair Phoiblí 2012-16 (€ milliún)

	2012	2013	2014	2015	2016	Iomlán
Infreastruchtúr Iompair Phoiblí - GDA	111	158	150	145	150	715
Sábháilteacht agus Forbairt Iompair Phoiblí	111	114	120	115	111	571
Tionscadail / Inrochtaineacht Iompair Phoiblí	16	16	15	15	15	77
Iompar Níos Cliste	17	15	11	11	11	65
Iomlán	256	304	296	289	287	1,428

Dá réir sin, d'ullmhaigh an tÚdarás an Plean seo ar bhonn na próifíle maoinithe seo a leanas:

Tábla 8- Próifíl Maoinithe don Phlean Feidhmithe Comhtháite

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Iomlán
Maoiniú (€ m)	140.6	149.2	145	150	150	150	884.8

6.2 Cur Chuige Trí Chéile an Chláir

Is cuid dhílis agus lárnach den Phlean é an Clár Infheistíochta Bonneagair. I gcaitheamh na tréimhse sé bliana den Phlean, déanfar nach mór €900 milliún d'infheistíocht i mbonneagar iompair phoiblí agus i mbonneagar siúil/rothaíochta bainteach leis faoin bPlean seo. Tá creat infheistíochta dea-phleanáilte riachtanach chun a chinntiú go mbainfear amach torthaí barrmhaithe as an infheistíocht sin.

Tá an Clár Infheistíochta Bonneagair tríd is tríd roinnte i gceithre fho-chlár. Is iad seo:

1. Bus;
2. Iarnród Éadrom;
3. Iarnród Trom; agus
4. Bearta Comhtháthaithe agus Iompar Inbhuanaithe.

Taispeánann an tábla thíos an Clár Infheistíochta Bonneagair ina iomláine fo-roinnte ina chuid fo-chlár comhdhéanaimh.

Table 9 – Funding Profile for the Integrated Implementation Plan by Sub-Programme

Sub-Programme	2013 (€m)	2014 (€m)	2015 (€m)	2016 (€m)	2017 (€m)	2018 (€m)
Bus	33.9	41.0	35.0	35.8	35.0	35.0
Iarnród Éadrom	25.5	29.5	36	64.5	65.0	65.0
Iarnród Trom	33.4	30.4	32.5	10.5	15.0	15.0
Bearta Comhtháthaithe & Iompar Inbhuanaithe	47.80	48.3	41.5	39.2	35.0	35.0
Iomláin Bhliantúla	140.6	149.2	145	150	150	150

Tugtar aghaidh ar gach ceann de na fo-chláir sin sna codanna seo a leanas, le sonraí maidir le cuspóirí an fho-chláir áirithe sin curtha ar fáil chomh maith le tionscadail atá le seachadadh faoin bhfo-chlár sin.

Tá suimeanna na bhfo-chlár sa tábla thuas faoi réir coigeartuithe le linn thréimhse an Phlean ag teacht le tosaíocht agus dul chun cinn na dtionscadal.

6.3 Breithniúcháin Chomhshaoil

In éineacht le forbairt an Phlean bhí breithniúchán ar cheisteanna comhshaoil tríd, go háirithe, an bpróiseas um Measúnacht Straitéiseach Timpeallachta agus tríd an bpróiseas um Measúnacht ar Threoir maidir le Gnáthóga. Leis na próisis sin, tugadh aiseolas do dhéanamh an Phlean, go háirithe i ndáil leis na háiteanna sin ina bhfuil tionchair aitheanta mar thoradh ar forbairt bheartaithe an bhonneagair iompair. Cuirtear sonraí na hanailíse comhshaoil agus na mbeart maolaithe a aithníodh i láthair sa Tuarascáil Timpeallachta agus sa Ráiteas Tionchair Natura a ghabhann leis seo.

Aithníodh roinnt scéimeanna sna measúnuithe a bhféadfadh tionchar diúltach féideartha a bheith acu ar an gcomhshaoil. Baineann siad sin den chuid is mó leis na gréasáin BRT agus Rothaíochta agus le leictriú líne Northern Rail. I measc na dtionchar féideartha a aithníodh bhí tógáil talún, cailiteanas gnáthóige agus cur isteach. Tá an baol tuilte mar thoradh ar bhonneagar nua ina eochairghné bhreithniúcháin chomh maith agus cuirfear san áireamh staidéir leanúnacha i dtaca leis sin de réir mar a bheidh an Plean á fhorfheidhmiú. Déanfar scrúdú ar bhearta maolaithe amhail roghnú na n-ailínithe is lú tionchair, tógáil talún a íoslaghdú, modhanna tógála agus uainiú dea-chleachtais, athsholáthar na ngnáthóg cailite etc. de réir mar a chuirfear na tionscadail chun cinn. I gcás na líne Northern Rail, déantar í a phlé i rannán 8.10 agus sa Ráiteas Tionchair Natura.

D'ainneoin an méid sin thuas, ní mór a mheabhrú gur dócha go mbeidh tionchar suntasach dearfach ag an bPlean ar an gcomhshaoil mar thoradh ar an athrú modha a réamh-mheastar a tharlóidh ón gcarr príobháideach i dtreo iompar poiblí, an tsiúil agus na rothaíochta. Áirítear leis na tionchair dhearfacha a aithníodh laghdú in astaíochtaí gás ceaptha teasa, feabhas ar cháilíocht an aeir agus ar an tsláinte, agus feabhsuithe ar an réimse poiblí. Mar sin, is amhlaidh gur cuí dearcadh a ghlacadh i leith an Phlean lena dtógtar san áireamh, ar bhealach cothrom, idir thionchar dearfach agus thionchar diúltach na scéimeanna agus na mbeartas atá beartaithe.

Go ginearálta, leanfar leis an bpróiseas maidir le measúnacht timpeallachta ar feadh chéim forbartha an tionscadail do scéimeanna indibhidiúla as a gcuimsítear an Plean.

Agus an Plean á sheachadadh acu, beidh an tÚdarás, i gcomhar leis na gníomhaireachtaí ábhartha, ag tabhairt aghaidhe go gníomhach ar an gcosaint agus ar an bhfeabhsú, nuair is infheidhmithe, den timpeallacht nádúrtha, tógtha agus stairiúil atá bainteach leis na scéimeanna seo. Beidh na tionscadail a thabharfar ar aghaidh go dtí céim an toiliú forbartha, tacaíthe ag breithmheas timpeallachta, Measúnacht ar Threoir maidir le Gnáthóga agus Measúnacht Tionchair Timpeallachta (MTT) nuair is cuí. Tógtar na tionscadail iompair go léir ag féachaint do na caighdeáin deartha infheidhmithe agus rialacháin chomhshaoil agus bearta maolaithe faoi réir dea-chleachtas agus beidh siad curtha san áireamh i ndearadh agus i dtógáil na scéimeanna sin.

7 Infheistíocht Bus

7.1 Cúlra

Sa lá atá inniu ann, is ar an mbus a dhéantar 60% de na turais iompair phoiblí go léir chuig an gcathair agus é ar an modh iompair is fairsinge a úsáidtear i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath (GDA). Feidhmíonn Bus Átha Cliath gréasán a fhreastalaíonn ar c.115 milliún turas paisinéirí in aghaidh na bliana agus iompraíonn gréasán seirbhísí comaitéireachta Bhus Éireann i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath c.10 milliún paisinéir in aghaidh na bliana. Tá níos mó bealaí agus seirbhísí i bhfeidhm freisin ag an earnáil phríobháideach ag freastal ar riachtanais iompair ar fud an réigiúin.

Ag glacadh le suíomh tíreolaíoch an réigiúin agus an patrún forbartha scaipthe ar dhlús íseal atá tarlaithe le blianta anuas, is léir go mbeidh ról lárnach ag an mbus sa mhargadh iompair leathnaithe amach sa todhchaí. Ní hamháin go bhfuil an infheistíocht i bhforbairt iompair phoiblí bhunaithe ar bhusanna, dá bhrí sin, leagtha amach go gearrthéarmach, ach go meán agus fadtéarmach freisin.

Teastaíonn gníomhaíochtaí agus infheistíochtaí éagsúla chun tarraingteacht an chórais busanna a fheabhsú i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath. Teastóidh cur chuige ar fud an ghréasáin ar fad le dhul i ngleic le feabhas an ghréasáin agus an flít, chun tús áite méadaithe a thabhairt do bhusanna agus díriú ar shaoráidí custaiméirí cosúil le soláthar faisnéise (lena n-áirítear Faisnéis Fíor-ama do Phaisinéirí), dea-shaoráidí i gcomhair stadanna bus agus scáthlán, bealaí seirbhíse barrfheabhsaithe agus saoráidí idirmhalartaithe áisiúla le modhanna eile iompair.

7.2 Cuspóirí na hInfheistíochta Bus

Is iad cuspóirí an fho-chláir seo:

- Tacú le húsáid leanúnach an bhus mar phríomh-mhodh iompair i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath;
- Infheistiú i soláthar flít busanna atá tarraingteach, nua-aimseartha ar bhealaí a bhfuil maoiniú poiblí ar fáil dóibh;
- Tús áite do bhusanna a fheabhsú i gcomhair iompair bhus lena chinntiú go bhfuil na buntáistí i dtréimhsí turais ag an mbus a theastaíonn uaidh ionas go mbeidh sé in ann dul in iomaíocht go héifeachtach leis an gcarr príobháideach;
- Saoráidí cois bóthair a fheabhsú i gcomhair iompair bhus;
- Suíomhanna idirmhalartaithe lárnacha a fhorbairt idir seirbhísí agus idir modhanna; agus
- Forbairt bhreise ar an modh bus trí Chóras Bus Gasta a thabhairt isteach ar lánáí iomchuí.

7.3 Réimsí Infheistíochta Molta

Tá na tograí i ndáil le hInfheistíocht Bus cuimsithe i gceithre phríomhréimsí infheistíochta:

- Infheistíocht i bhFlít na mBusanna;
- Soláthar Scáthláin agus Stad Bus;
- Feabhsuithe Ginearálta ar an nGréasán Bus; agus
- Scéimeanna Bus Gasta.

Leagtar amach sna codanna seo a leanas freisin na tograí faoi gach ceann de na réimsí sin.

7.4 Flít na mBusanna

7.4.1 Stádas Reatha

I dtéarmaí an flít busanna, cé go ndearnadh infheistíocht mhór san fhflít busanna i dtús na mblianta 2000 agus ar aghaidh, d'fhág an lagtrá eacnamaíoch go raibh teorainn leis an méid infheistíochta a d'fhéadfaí a dhéanamh chun an flít a athnuachan sa tréimhse dheiridh de na blianta sin. Mar gheall air sin, is in olcas a chuaigh aois fhflít Bhus Átha Cliath, agus lear mór de na busanna acu ón tréimhse 2000 go dtí 2002. Ní hamháin nach ndéantar an compord céanna a thairiscint do phaisinéirí is a thairgtear le busanna níos nua-aimseartha, tá costais níos mó ag baint leis na feithiclí níos sine seo ó thaobh iad a chur ar bóthar agus cothabháil a dhéanamh orthu, rud a chuireann tuilleadh brú ar an méid fóirdheontais seirbhíse poiblí a bhfuil teorainn leis cheana.

Is é an cur chuige iomchuí maidir le flít busanna a bhainistiú ná clár leanúnach d'athsholáthar busanna. Níl cur chuige *ad hoc* ina bhfaightear maoiniú roinnt blianta agus gan dada blianta eile sách maith má táthar chun bainistiú éifeachtúil agus éifeachtach a dhéanamh ar an bhflít.

Is é an aois uasta inmhianaithe do ghnáth-bhus dhá urlár a bhíonn ag obair ar ghnáth-uaireanta gan mór briseadh seirbhíse ná thart ar 14 bliana, agus téann costais chothabhála agus reatha i méid go suntasach tar éis an phointe sin. Go ginearálta, is fearr an sprioc 12 bhliain a leagan síos toisc go mbíonn déantúsóirí sásta barántais a thairiscint ar fráma an bhus agus ar ghnéithe áirithe eile suas go dtí teorainn 12 bhliain.

7.4.2 Togra

Ag glacadh leis an tábhacht atá le caighdeán an flít busanna ó thaobh seirbhísí iompair poiblí a sholáthar atá tarraingteach, tá sé beartaithe infheistiú i gclár athnuachana flít ina bhféachfar lena chinntiú nach mó ná 7 mbliana meánaois an flít busanna le haghaidh seirbhísí a mhaoinítear go poiblí. Leis sin teastóidh leibhéal infheistíochta leanúnach lena gceadófar leibhéal comhsheasmhach athsholáthar busanna gach bliain, rud a sheachnóidh na buaicpointí agus an cúlú a bhain le cur chuigí roimhe seo.

Le hinfeistíocht a rinneadh i bhflít busanna le déanaí anuas soláthraíodh caighdeán feithicle feabhsaithe. I measc na bhfeabhsúcháin sin bhí siad seo a leanas:

- An dara doras ar bhusanna ionas go mbeidh daoine in ann dul isteach agus amach as an mbus níos tapúla. Ní fheicfear na buntáistí a bheidh leo seo go dtí go gcuirfear breis busanna mar sin ag obair agus de réir mar a théann custaiméirí i gcleachtadh ar roghanna isteach agus amach;
- Suíochánra níos fearr i bhfoirm suíochánra aonair seachas suíochánra caighdeánach cosúil le binsí;
- Aitheantas feabhsaithe na spásanna do chathaoireacha rothaí;
- Feabhsuithe i leith spásáil do na cosa;
- Staighre rochtana díri chuig an urlár uachtarach;
- Fógraí fuaimne agus taispeántaí amhairc ag éascú aithint an chéad stad eile; agus
- Cumasúcháin le haghaidh soláthair Wi-Fi.

Tá sé i gceist go mbeidh sonraíochtaí den chineál céanna ag feithiclí a gheofar amach anseo faoin bPlean seo, agus déanfar machnamh géar ar ghnéithe inrochtaineachta agus ar fheidhmíocht chomhshaoil na feithicle nuair a bheifear ag roghnú flít nua.

7.5 Stadanna agus Scáthláin Bus

7.5.1 Stádas Reatha

Rachfar i ngleic le gné amháin de thaithí an chustaiméara nuair a chinnteofar go mbeidh na feithiclí bus ar ardchaighdeán. Gné thábhachtach eile is ea an méid soláthair cois bóthair a bheidh ann de scáthláin bus agus de

stadanna bus. Tá sé seo i bhfad níos lú ná mar a d'fhéadfadh sé a bheith faoi láthair, agus is mar gheall i bpáirt ar infheistíocht theoranta é sin.

I measc na n-easnamh atá ann faoi láthair áirítear:

- Droch-chaighdeán roinnt stadanna bus níos sine – pollaí creimthe, faisnéis teoranta nó gan aon fhaisnéis;
- I gceantair tuaithe, is minic nach mbíonn aon chineál ardán buan - pollaí na stadanna bus leagtha i gciumhais féir;
- Droch-dhromchlá bóthair ag stadanna;
- Droch-dhearadh agus droch-thógáil bána bus;
- Droch-chaighdeán faisnéise bealaigh agus táillí ag go leor stadanna;
- Faisnéis nach féidir brath air maidir le busanna atá ag teacht, ag feitheamh forchéimniú breise na gcomharthaí Faisnéise Fíor-Ama do Phaisinéirí;
- Easpa nasc cosáin iomchuí chuig go leor stadanna bus, go háirithe faoin tuath;
- Easpa scáthlán bus i suíomhanna inar chóir iad a bheith ar fáil;
- Droch-chaighdeán roinnt mhaith de na scáthlái bus níos sine;
- Cúrsaí fógraíochta ag teacht salach ar leagan amach agus ar sholáthar scáthlái bus;
- Droch-chaighdeán suíochánra i scáthlái bus go ginearálta;
- Easpa bána bus nó bearnaíl chun éascaíocht a dhéanamh d'fheithiclí eile a théann thar an mbus a bhíonn stoptha;
- Gan dóthain stadanna á gcomhroinnt idir oibreoirí;
- Easpa comhréachta i gcineálacha bonneagair na stadanna bus;
- Gan aon saoráidí páirceála rothar nó gan dóthain acu ag go leor stadanna atá ábhartha dá soláthar;
- Gan dóthain boscaí bruscair ag cuid mhaith stadanna bus agus scáthlái bus; agus
- Graifítí i go leor suíomhanna.

7.5.2 Togra

Is é cuspóir an Phlean seo clár a chur i bhfeidhm chun caighdeán na saoráidí cois bóthair a fheabhsú le haghaidh seirbhísí bus, chun iad seo a leanas a áireamh:

- Caighdeán soláthar stadanna bus feabhsaithe, ag ionchorprú cur chuige deartha comhchoiteann, stíl aonfhoirmeach agus formáidí faisnéise caighdeánaithe;
- Soláthar faisnéise níos fearr ag stadanna bus;
- Soláthar scáthlái bus ag suíomhanna iomchuí; agus
- Saoráidí stadanna bus a chomhroinnt idir oibreoirí agus seirbhísí nuair is iomchuí.

Déanfaidh an tÚdarás comhordú ar sholáthar saoráidí stadanna bus le haghaidh seirbhísí bus a fhaigheann fóirdheontas poiblí agus leagfaidh sé síos freisin caighdeán na saoráidí stad bus, leaganacha amach agus an soláthar faisnéise do sheirbhísí a oibrítear go príobháideach.

7.6 Feabhsuithe Ginearálta ar an nGréasán Bus

7.6.1 Stádas Reatha

Is maith is eol do chách na buntáistí a bhí le feidhmiú céimneach Ghréasán na Mórlánaí Bus ar fud Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath le blianta beaga anuas. Tá mórlánaí bus, atá os cionn dhá chéad ciliméadar ar fad, á bhforbairt ó thús na 2000aidí, ag soláthar feidhmíocht bus atá feabhsaithe go mór le hais mar a bhí againn roimhe sin.

Mar sin féin, tá easnaimh éagsúla ag baint leo i gcónaí ar stráicí faoi leith den ghréasán bus sin a bhfuil bacainní ar an lána ag suíomhanna aonair rud a fhágann moill mhór ar ghluaiseacht na mbusanna ag amanna. Baineann sé sin an

bonn d'fheidmiú an chórais bus, ag laghdú luas na mbusanna agus ag cur baic ar amanna turais ar féidir brath orthu, cuid riachtanach de chóras iompair phoiblí ar bith.

Go dtí le déanaí anuas, bhí líon mór busanna ina gcónaí agus busanna páirceáilte i Lár Chathair Bhaile Átha Cliath, agus an spás a bhí ar an gcolbha cosáin a bhí gann mar bhí sé in úsáid acu. I ndiaidh obair a rinneadh le blianta beaga anuas ag athdhearadh seirbhísí bus, laghdaíodh go suntasach an fhadhb seo. Mar sin féin, tá an fhéidearthacht ann i gcónaí chun busanna atá ina gcónaí agus páirceáilte a chur níos faide ó limistéir lárnaacha.

Rud ar leithligh, faoi láthair, é an leibhéal teoranta tosaíochta do bhusanna ag acomhail tráchta le comharthaí i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath. Má úsáidtear teicneolaíocht ina dtugtar tús áite ag acomhail le comharthaí bítear in ann tuilleadh feabhais a chur ar fheidmiú na mbusanna agus ag an am céanna feidmiú maith an ghréasáin a choimeád do thrácht eile.

7.6.2 Tograí

Cé go bhfuiltear tar éis go leor a bhaint amach i leith freastal ar ghluaiseacht bhus i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, tá sé molta forbairt ar an obair sin le:

- Breis forbartha um ghréasán na mórlánaí bus iomchuí le freastal ar riachtanais Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath;
- Féachaint le tosaíocht a thabhairt go leanúnach do thrácht isteach, chomh fada agus is féidir, agus an tosaíocht uasta is féidir do thrácht amach ar phríomh-bhealaí bus isteach i Lár Chathair Bhaile Átha Cliath;
- Tosaíocht busanna a fheabhsú ag suíomhanna uirbigh eile i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath;
- Féachaint le tosaíocht busanna fheabhsaithe a bhaint amach ag acomhail tráchta le comharthaí i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath;
- Leibhéal na saoráidí idirmhalartaithe a fheabhsú idir seirbhísí agus le modhanna iompair eile;
- Moil busanna nó pointí fócais busanna a chruthú i bpríomh-ionaid uirbeacha i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath; agus
- Leibhéal na mbusanna atá ina gcónaí agus páirceáilte a laghdú i limistéir uirbeacha lárnaacha.

Mar chuid d'fhorbairt bhreise an ghréasáin bus, cuirfear lánaí bus breise i bhfeidhm trí spás bóthair a athshannadh ó fheithiclí príobháideacha, trí chrua-ghruanna a athrú, nó trí bhóithre a leathnú ar stráicí chun lána breise a chruthú. I gcás ina bhfuil trasghearrthacha bóthair ró-chúng chun freastal ar lánaí breise, d'fhéadfaí lána bus fíorúil a sholáthar. Déantar é sin trí shocruithe comharthaíochta a úsáid chun ciúáil a athlonnú ó phíosa den bhealach chuig píosa ina bhfuil lánaí bus, rud a cheadódh don bhus dul thar an gciú.

I measc na mbeart eile is dóigh a chuirfear i bhfeidhm i suíomhanna infheidhme chun tosaíocht sráide a fheabhsú beidh lánaí bus in aghaidh an tsrutha, lánaí bus céadtoosaíochta, bac ar chasadh, geataí bus agus lánaí ina dtéann busanna díreach tríothu ar thimpealláin.

Déanfar machnamh ar lána iompair phoiblí thiomnaithe a chur isteach feadh Rae an Iarthair, rud a chuirfeadh socruithe idirmhalartaithe níos fearr ar fáil le seirbhísí DART agus iarnróid ag Stáisiún an Phiarsaigh. Ina theannta sin, beidh tuilleadh tosaíochta maidir le comharthaí tráchta a rachaidh chun leasa modhanna iompair nach mbaineann leis an gcarr, i roinnt suíomhanna ar fud limistéar na cathrach.

Gné bhunúsach de lána bus is ea an bóthar ar a bhfeidhmíonn an bus sin. Bíonn tionchar ag caighdeán an bhóthair a bheag nó a mhór ar thuairim an phaisinéara maidir le compord an turais iomláin. Bíonn deacracht ag paisinéirí bogadh thart idir suíocháin agus iad ag taisteal má bhíonn dromchlaí bóthair ann nach bhfuil cothrom, agus bíonn deacracht acu go háirithe dul suas chuig an deic uachtair. Tá sé beartaithe dá réir sin go dtabharfar faoi oibreacha athnuachana ar chosáin ar lánaí áirithe chun easnaimh atá i gcosáin faoi láthair a réiteach.

Anuas air sin, tá sé beartaithe saoráid chlós cóistí a thógáil gar do Lár Chathair Bhaile Átha Cliath le linn thréimhse an Phlean, d'fhonn saoráidí a sholáthar do bhusanna agus do chóistí a thógfaidh briseadh níos faide ar a dturas, ar an gcoinníoll go ndeimhneofar don Údarás go mbainfidh go leor de na hoibreoirí bus príobháideacha leas as an tsaoráid. Leis sin éascófar athbhreithniú, agus athruithe dá réir sin, ar na socruithe páirceála do chlóis cóistí ar an tsráid i limistéar Lár na Cathrach.

7.7 Bus Gasta

7.7.1 Cur Síos

Is córas idirthurais bunaithe ar bhus é an Bus Gasta (BRT) a soghluaisteacht ghasta, chompordach, agus cost-éifeachtúil gcathracha trí bhonneagar ceart slí leithscartha a sholáthar, oibríochtaí gasta agus rialta agus an scoth i gcúrsaí margaíochta agus seirbhíse do chustaiméirí. Baineann sé le iompair phoiblí ina n-úsáidtear busanna chun seirbhís le agus caighdeán seirbhíse níos airde a sholáthar ná seirbhísí traidisiúnta, agus déantar é sin trí fheabhsúcháin a dhéanamh ar an mbonneagar bóthair reatha, ar na feithiclí agus ar sceidealú. Tá gnéithe cosúil leis an bhfeithicil, leagan amach stáisiúin, ticéadú, brandáil agus córais iompair chliste go léir comhtháite chun córas iompair a sholáthar atá tarraingteach agus nua-aimseartha.

chuireann
ar fáil i

córais
luasanna
bus

Tá roinnt comhpháirteanna riachtanacha ag baint le scéim BRT rathúil, agus le chéile, cruthaítear córas leo ina dtairgtear ardleibhéal seirbhíse do chustaiméirí. Is iad príomhghnéithe an chórais BRT:

- Feithicil;
- Brandáil;
- Ticéadú;
- Stadanna stáisiúin;
- Áiseanna na bPaisinéirí; agus
- Leithscaradh (nuair is féidir) agus Tús Áite (nuair nach bhfuil leithscaradh iomlán indéanta).

Baineann an modh iompair phoiblí chomhtháite seo ar ardchaighdeán leas as busanna ar bhóithre nó ar lánáí tiomanta chun paisinéirí a iompar go tapa agus go héifeachtúil chuig a gceann scríbe, agus tairgtear ag an am céanna an tsolúbthacht agus an inoiriúnaitheacht chun freastal ar éilimh iompair. Is é an sprioc ná dul i ngleic le cáilíocht seirbhíse iarrnód éadrom idirthurais agus sult a bhaint ag an am céanna as na coigiltis mhóra atá le déanamh sna costais infheistíochta atá bus idirthurais in ann a sheachadadh. Go ginearálta, bíonn costais bonneagair BRT thart ar aon trian go dtí aon cheathrú de sin a bhaineann le scéimeanna iarrnóid éadroim.

Dá bhféadfaí é, bheadh BRT ag feidhmiú le leithscaradh iomlán ó thrácht eile, ach buntáiste tábhachtach atá ag an scéim ná go bhfuil sé solúbtha chun meascadh le trácht eile ar bhóithre reatha nach féidir leithscaradh iomlán a bhaint amach orthu. Bíonn sé mar rogha le córais BRT freisin ag busanna eile stráicí den bhealach BRT a úsáid.

Tá scéimeanna BRT á bhforbairt agus á bhfeidhmiú go rathúil mar chuid de réitigh iompair phoiblí chomhtháite i líon méadaithe cathracha ar fud an domhain. San Eoraip, tá scéimeanna BRT ar bun i roinnt tíortha, agus tá línte ag an bhFrainc in Nantes agus in Rouen, agus sa Ríocht Aontaithe tá seirbhísí ag feidhmiú in Swansea agus Cambridge. I Meiriceá Theas agus sna Stáit Aontaithe, tá an córas BRT bunaithe le fada agus é anois ar an modh iompair phoiblí a roghnaítear i gcathracha éagsúla san Áise agus san Afraic.

7.7.2 Anailís

D'fhoilsigh an tÚdarás tuarascáil i mí Dheireadh Fómhair 2012 dar teideal “*Bus Rapid Transit – Core Dublin Network*”, ina leagtar amach dhá bhealach traschathrach le forbairt mar scéimeanna BRT. Is iad seo:

- Baile Bhlainséir go UCD; agus
- Cluain Ghrifín go dtí Tamhlacht.

Moladh sa tuarascáil go gcuirfí an dá bhealach seo chun cinn agus teastaíonn obair bhreise chun na bealaí beachta agus na pointí teirminéil a leagan síos.

Ina theannta sin, rinneadh imscrúdú sa tuarascáil sin freisin ar an gcumas atá ag BRT freastal ar lána Shoird / an Aerfoirt chuig Lár na Cathrach. Aithnítear cé nach bhfuil dóthain acmhainne ag BRT freastal ar an nasc seo go fadtéarmach, thabharfadh sé réiteach iompair eatramhach sa ghearrthéarma, ag feitheamh fhorbairt réitigh iarnróid a mbeadh acmhainn níos airde ag gabháil leis, cosúil le meitreo, ar an lána sin. Chuirfeadh sé le haon réiteach iarnród-bhunaithe go fadtéarmach, agus leanfadh sé ag feidhmiú go láidir i dtéarmaí na húsáide a bhainfeadh paisinéirí as. Deimhníodh le hobair bhreise a rinneadh ó foilsíodh an tuarascáil sin gur féidir BRT a úsáid ó Sord / ón Aerfort go dtí Lár na Cathrach agus gur dóigh go n-úsáidfí an bealach sin.

7.7.3 Tograí

Moltar bogadh chun cinn le forbairt thrí bhealaí BRT mar chuid den Phlean seo. Is iad seo:

- Sord / Aerfort go Lár na Cathrach;
- Baile Bhlainséir go UCD; agus
- Cluain Ghrifín go dtí Tamhlacht.

Samhlaítear go bhfaighfear cead pleanála le haghaidh gach ceann de na tograí seo i luathbhlianta an Phlean.

Déanfar dul chun cinn ar bhonn incriminteach ar fheidhmiú na scéimeanna seo ina dhiaidh sin de réir maoiniú a bheith ar fáil.

8 Infheistíocht Iarnróid Éadroim

8.1 Cúlra

Thosaigh na chéad línte iarnróid éadroim ag feidhmiú i mBaile Átha Cliath in 2004 – Faiche Stiabhna go Áth an Ghainimh agus Tamhlacht go Stáisiún Uí Chonghaile. Sna blianta ina dhiaidh sin, síneadh an Líne Dhearg go Ceantar na nDugaí, a osclaíodh i mí na Nollag 2009, agus spor go Iarthar na Cathrach/Teach Sagard i mí Iúil 2011. Ar an gcaoi chéanna, síneadh an Líne Ghlas go Coill na Silíní/Gleann Bhríde, agus cuireadh na seirbhísí ar bun i mí Dheireadh Fómhair 2010.

Faoi “*Infheistíocht Bhonneagair agus Chaipitil 2012 – 16: Creat Státchiste Meántearma*” [*Infrastructure and Capital Investment 2012 – 16: Medium Term Exchequer Framework*] de chuid an Rialtais, roghnaíodh an Luas Traschathrach (ar tugadh Luas Dhroichead Broome air roimhe seo) ar an bpríomh-thogra iompair phoiblí a dhéanfar a mhaoiniú faoin bplean sin. Fuair an scéim cead pleanála ón mBord Pleanála an 2^ú Lúnasa 2012.

Tá an Luas Traschathrach, ar chostas €368 milliún, ar an tionscadal aonair is mó de Chlár Infheistíochta Bonneagair an Phlean seo. Cuireadh tús leis an obair thógála i Meitheamh 2013 agus leanfar den obair go dtí deireadh 2017 tráth a bhfuiltear ag súil go mbeidh an líne nua i mbun oibre.

Aithníodh freisin in “*Infheistíocht Bhonneagair agus Chaipitil 2012 – 16: Creat Státchiste Meántearma*” [*Infrastructure and Capital Investment 2012 – 16: Medium Term Exchequer Framework*] de chuid an Rialtais gur fhág acmhainní maoinithe laghdaithe agus dálaí eacnamaíocha na hÉireann nach bhféadfaí leanúint ar aghaidh le tograí iarnróid éadroim eile agus Meitreo a bhí á bpleanáil, á ndearadh nó a raibh tairiscintí curtha amach ina leith. D’aithin an tÚdarás mar rud ar leithligh ina Dhréacht-Straitéis Iompair don réigiún mar chuid d’aon mhachnamh ar thograí iarnróid éadroim sa todhchaí go ndéanfaí measúnú cúramach ar cibé an mbeadh an rogha maidir le Bus Gasta lena mbainfeadh costas i bhfad níos ísle níos oiriúnaí.

8.2 Cuspóirí

Is é príomhchuspóir an chláir infheistíochta i mbonneagar iarnróid éadroim (Luas) agus meitreo ná seirbhísí iompair phoiblí bhreise, ar ard-thoilleadh a sholáthar i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath áit ina bhfuil an t-éileamh ar bhealaí ionchasacha níos airde ná mar is féidir le córas iompair ar bhús a sholáthar go réasúnta ach atá níos lú ná an toilleadh atá ag iarnród trom. Ceangailte leis sin tá an cuspóir chun aistriú cóir iompair i bhfad níos mó a bhaint amach ó úsáid an chairr phríobháidigh go dtí iompar poiblí agus, i dtaca leis seo, fágann iontaofacht, luas agus minicíocht an iarnróid éadroim/meitreo (a eascraíonn, i bpáirt, as leibhéal ard leithscartha) gur modh iompair tharraingteach an modh seo.

Is iad cuspóirí an fho-chláir seo:

- Tógáil tionscadail an Luas Traschathrach a thabhairt chun críche;
- Feidhmíocht an ghréasáin iarnróid éadroim reatha a fheabhsú tríd infheistíocht i dtoilleadh flít, i gcórais ticéadaithe, agus feabhas ar fhaisnéis custaiméirí agus rochtain agus saoráidí feabhsaithe ag stadanna Luas;
- Athbhreithniú a dhéanamh ar an tosaíocht a thugtar don Luas ina idirghníomhú le modhanna iompair eile ag aomhail áirithe;
- Socruithe idirmhalartaithe a fheabhsú le modhanna iompair eile; agus
- Compháirt d’iarnród éadrom/meitreo a scagadh agus a chosaint, de réir mar is gá, chun freastal ar riachtanais iompair phoiblí Shord agus Aerfort Bhaile Átha Cliath, i gcomhréir le cinneadh an Rialtais maidir leis an gcéad plean caipitil eile.

8.3 Réimsí Infheistíochta Molta

Tá na moltaí i ndáil le hinfeistíocht iarnróid éadroim cuimsithe in dhá phríomhréimse infheistíochta:

- An Luas Traschathrach; agus
- Feabhsú Flít agus Gréasáin.

Tugtar formhíniú ar na moltaí sna codanna seo a leanas.

8.4 An Luas Traschathrach

Tá scéim an Luas Traschathrach ar an togra iompair phoiblí is mó atá le tógáil le linn thréimhse an Phlean seo. Cuimsítear sa scéim seo líne atá ag dul ó thuaidh / ó theas den chuid is mó ag dul ó Fhaiche Stiabhna ó dheas ag nascadh le líne iarnróid Mhaigh Nuad ag Droichead Broome sa Chabhrach sa chuid is faide ó thuaidh de. Tá an líne ar fad thart ar 5.6km, agus beidh trí stad déag le déanamh aige feadh an bhealaigh, lena n-áirítear cinn a fhreastalóidh ar champas ollmhór nua DIT ag Gráinseach Ghormáin.

Soláthróidh an Luas Traschathrach nasc idirmhalartaithe idir an dá líne Luas Dearg agus Glas atá ann cheana, agus beidh sé éasca athrú ag stad oifig an phoist ar Shráid Uí Chonaill leis an Líne Dhearg ag stad Shráid na Mainistreach. Ina theannta sin, cuirfear feabhas suntasach ar inrochtaineacht chuig lár limistéar na cathrach agus laistigh de.

Nuair a bheidh an scéim i mbun oibre meastar go mbeidh thart ar 10 milliún paisinéir breise ag úsáid gréasán an Luas gach bliain. Ó thaobh na heacnamaíochta de cuirtear feidhmíocht gheilleagrach láidir ar fáil sa scéim, le cóimheas buntáiste is costas d'os cionn dó sainaitheanta i mbunchás an cháis ghnó. Rinne an tÚdarás imscrúdú ar an gcás gnó agus cheadaigh sé é, agus an anailís costais is tairbhe san áireamh, don scéim.

Tá an togra á sheachadadh trí shraith conarthaí tógála. Cuireadh tús leis an obair ar an gcéad cheann de na conarthaí sin, inar líonadh isteach siléir feadh an bhealaigh, i Meitheamh 2013. Tar éis tástáil dheiridh agus coimisiúnú, táthar ag súil go rachaidh an líne i mbun seirbhíse ag deireadh 2017.

8.5 Feabhsú Flít agus Gréasáin

Cosúil le haon ghréasán eile a bhfuil líon na bpaisinéirí ag méadú air, teastóidh tuilleadh infheistíochta lena chinntiú go gcoinneoidh an córas Luas an toilleadh iompair atá aige chun líon na bpaisinéirí a bheidh ag iarraidh leas a bhaint as an tseirbhís a chur ar fáil. Teastóidh infheistíocht i bhfeithiclí níos faide agus i rothstoc breise chuige sin. Tá baic ó thaobh toilleadh de le feiceáil cheana féin i limistéir lár na cathrach den Líne Dhearg agus den Líne Ghlas ag buaic-thréimhsí faoi leith agus gach seans go dteastóidh tuilleadh infheistíochta chun toilleadh iompair na línte sin a mhéadú thar thréimhse an Phlean.

Chomh maith leis an toilleadh iompair foriomlán a mhéadú, tá sé i gceist leanúint den infheistíocht i mbearta lena bhfeabhsófar inrochtaineacht ar stáisiúin an Luas agus chun feabhas breise a chur ar shaoráidí ag na stadanna sin. Áireofar leis na hoibreacha sin rudaí cosúil le páirceáil do rothair, naisc chosáin níos fearr le stadanna áirithe, agus saoráidí páirceála agus seachadta breise ag roinnt suíomhanna.

Déanfar infheistíocht freisin chun saoráidí idirmhalartaithe a fheabhsú le modhanna iompair eile. Áireofar leis sin comhtháthú níos fearr idir seirbhísí bus agus Luas agus saoráidí idirmhalartaithe áisiúla idir na modhanna sin, chomh maith le bearta cosúil le páirceáil mhéadaithe do rothair ag stadanna an Luas. Beidh soláthar faisnéise breise maidir le hidirmhalartú iompair le feiceáil freisin ag stadanna an Luas.

9 Infheistíocht Iarnróid Throm

9.1 Cúlra

Baineann iarnród trom leis an ngné ardlinn den speictream iompair phoiblí. Tá sé leagtha amach ionas go soláthrófar é ar lánaí ar a dtuartar go mbeidh breis is 7,500 gluaiseacht paisinéirí sa bhuaic-uair. Soláthraíonn sé an príomhghríasán ardlinn atá lárnach do chóras olliompair Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath.

I láthair na huairé cuimsíonn an córas iarnróid roinnt línte iarnróid ar leith:

1. An líne ó Thuaidh, ag síneadh ó thuaidh ó Stáisiún Uí Chonghaile, ag soláthar seirbhís leictreach DART ó Mhullach Íde agus Binn Éadair (Faigheann Binn Éadair seirbhís ó líne bhrairse ó Acomhal Binn Éadair), seirbhís comaitéireachta díosail ó Dhroichead Átha/Dhún Dealgan agus seirbhís Idirchathrach a nascann go Béal Feirste;
2. Líne an Oirdheiscirt, ag síneadh ó dheas ó lár na cathrach, ag soláthar seirbhís leictreach DART chomh fada ó dheas leis na Clocha Liatha agus seirbhís díosail níos faide ó dheas arís, ag freastal ar bhailte cosúil leis an Inbhear Mór, Guaire, Loch Garman, Inis Córthaidh agus Ros Láir. Tá bac mór ar an líne ó dheas de Bhré, agus gan ann ach rian amháin le hacmhainn teoranta do phaisinéirí;
3. Líne Chill Dara, ag soláthar seirbhís comaitéireachta díosail chomh fada ó dheas le Port Laoise agus Ceatharlach agus seirbhís Idirchathrach go Port Láirge, Corcaigh, Luimneach agus Gaillimh;
4. Líne Mhaigh Nuad, ag soláthar seirbhís comaitéireachta díosail ó Mhaigh Nuad, le seirbhís minicíochta níos ísle go dtí an Longfort agus freisin ag soláthar seirbhís Idirchathrach go Sligeach. Trí líne bhrairse nua-thógtha, soláthraítear seirbhís comaitéireachta anois go Páirc Hans, Dún Búinne agus Ollpháirc M3.

Ag éirí as an gcineál forbartha a rinneadh ar iarnróid in Éirinn, tá teorainn leis an méid comhtháthaithe is féidir a dhéanamh idir na línte éagsúla. Mar shampla, tá Stáisiún Heuston, arb é an príomh-phointe teirminéil é de roinnt seirbhís comaitéireachta agus Idirchathrach, i bhfad ó na línte ó Thuaidh agus Theas-Thoir agus ón gcóras DART trí chéile, rud a fhágann, faoi láthair, go gcaithfidh tú turas bus nó Luas a dhéanamh chun an ceangal sin a dhéanamh.

Rinneadh infheistíocht shuntasach i gcúrsaí iarnróid le blianta beaga anuas, agus bhain an flít iarnróid leas go háirithe as nuachóiriú agus athnuachan. Tá stáisiúin iarnróid bhreise curtha leis; cuireadh rian breise ar líne Chill Dara; tá an líne nua a tógadh ó Chluain Saileach go dtí Bealach na Páirce ar an M3 oscailte; tugadh faoi mhóroibreacha feabhsúcháin sábháilteachta ar na línte éagsúla.

Tá obair mhór fós le déanamh ar an ngríasán. Is í an cheist is tábhachtaí a gcaithfear aghaidh a thabhairt uirthi ná nach bhfuil sé de chumas ag na línte atá ceangailte le stáisiún Heuston daoine a thabhairt isteach díreach chuig lár na cathrach agus isteach sna príomhcheantair ghnó agus nach bhfuil sé de chumas bogadh go héasca idir línte a fhreastalaíonn ar stáisiún Uí Chonghaile agus iad sin a fhreastalaíonn ar stáisiún Heuston.

Tá bacainní suntasacha freisin ar an líne DART i lár na cathrach, áit a bhfuil teorainn ar thuilleadh na líne go dhá thraein déag in aghaidh na huairé a iompar (gach treo) sa phríomh-limistéar trí stáisiún Uí Chonghaile, rud a fhágann teorainn ar acmhainn na seirbhíse. Cé go bhfuiltear á gcothabháil i riocht oibriúcháin shábháilte, tá codanna móra de na córais chomharthaíochta agus rialaithe ag teannadh le deireadh a saolré ionchais agus teastóidh uasghrádú uathu ó thaobh acmhainne agus feabhsú sábháilteachta de.

9.2 Cuspóirí

Is iad cuspóirí na hinfeistíochta iarnróid:

- Nasc Thollán Pháirc an Fhionnuisce a fhorbairt chun seirbhísí traenach comaitéireachta a thabhairt díreach ó líne Chill Dara isteach i gcroílár Chathair Bhaile Átha Cliath;

- Fáil réidh leis na srianta reatha atá ar thraenacha i lár na cathrach tríd an togra Athchomharthaíochta do Lár na Cathrach a thabhairt chun críche;
- Sábháilteacht agus iontaofacht chóras iarnróid Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath a chosaint tríd infheistíocht i gcórais rialaithe agus monatóireachta traenacha;
- Leanúint d'infheistíocht i gclár um dhúnadh crosaire comhréidh;
- Córais faisnéise do chustaiméirí agus córais ticéadaithe a fheabhsú;
- Leanúint den uasghrádú agus den fheabhas ar stáisiúin traenach i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath;
- Leanúint d'obair fhorbartha ar shíneadh a chur le seirbhísí DART ó thuaidh de Mhullach Íde agus siar go Maigh Nuad; agus
- DART Faoi Thalamh a chosaint nó a chur chun cinn i gcomhréir le cinneadh an Rialtais maidir leis an gcéad phlean caipitil náisiúnta eile.

9.3 Réimsí Infheistíochta Molta

Tá na tograí maidir le hinfeistíocht in iarnród trom cuimsithe i seacht réimse infheistíochta:

- Tionscadal Athchomharthaíochta Lár na Cathrach;
- Nasc Thollán Pháirc an Fhionnuisce;
- Clár Crosaire Comhréidh;
- Córais Ticéadaithe / Ioncaim;
- Lár-Rialú Tráchtá;
- Feabhsú Stáisiúin / Clár Feabhsuithe Eile;
- Forbairt Gréasáin.

Tugtar formhíniú anseo thíos ar na moltaí faoi gach ceann de na réimsí seo.

9.4 Tionscadal Athchomharthaíochta Lár na Cathrach

Ceann de na bacainní móra atá ar an ngréasán iarnróid atá ann ná na teorainneacha ar chosáin traenach tríd an stráice sin de lár na cathrach, idir stáisiúin Uí Chonghaile agus Duga na Canálach Móire. Beidh foráil i dtionscadal Athchomharthaíochta Lár na Cathrach chun feabhas mór a chur ar thoilleadh ar fud an stráice seo trí shaoráidí comharthaíochta agus casadh ar ais a uasghrádú chun freastal ar suas go 8 gcosán traenach ionchasacha breise gach treo gach uair an chloig (suas ó 12 faoi láthair) i limistéar lár na cathrach a bhfuil an-tábhacht leis. Is tionscadal lárnach é a bhfuil sé mar aidhm aige an tranglam ollmhór atá i lár na cathrach a ghlanadh, rud a mbeidh tionchar dearfach aige ar phaisinéirí DART, Comaitéireachta agus Idirchathrach.

Soláthrófar an acmhainn is gá ar fud lár na cathrach chun freastal ar thograí eile laistigh de Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath, lena n-áirítear go háirithe, Nasc Thollán Pháirc an Fhionnuisce.

Síneann an tionscadal ó Bhinn Éadair ó thuaidh go dtí Duga na Canálach Móire ó dheas. Táthar á chur ar fáil i sraith céimeanna atá idirnasctha, agus bhí codanna móra de na stráicí ó thuaidh curtha i gcrích roimh an bPlean seo. Le linn thréimhse tosaigh an Phlean, díreofar ar an stráice tábhachtach ó Stáisiún Uí Chonghaile go Duga na Canálach Móire, agus leis sin cuirfear isteach córas comharthaíochta den scoth feadh an stráice seo mar aon le saoráidí casadh ar ais atá ag teastáil a thógáil, áit a mbeifear in ann traenacha a chasadh, ag Duga na Canálach Móire.

9.5 Nasc Thollán Pháirc an Fhionnuisce

Faoin leagan amach atá ar ghréasán Iarnród Éireann faoi láthair, críochnaíonn na seirbhísí iarnróid a théann isteach go Cathair Bhaile Átha Cliath ar líne Chill Dara i Stáisiún Heuston. Tá meascán de thraenacha Idirchathrach i gceist sna seirbhísí sin a thagann ó Chorcaigh, Port Láirge, Luimneach agus Gaillimh, chomh maith le seirbhísí comaitéireachta ó Chill Dara, Ceatharlach, An Droichead Nua agus Port Laoise. Tá stáisiún Heuston thart ar 3km ó lárionad tráchtála na cathrach agus níos mó ná 3km ón limistéar ina bhfuil an dlús fostaíochta is airde sa cheathrú thoir theas den chathair. Dá bhrí sin, bíonn ar phaisinéirí a bhíonn ag úsáid líne Chill Dara agus ar mian leo dul isteach

croílár tráchtála na cathrach leis an gcóras iompair phoiblí aistriú chuig bus nó chuig líne Dhearg an Luas ag stáisiún Heuston.

Tá nasc iarnróid idir stáisiún Heuston agus Uí Chonghaile faoi láthair. Ritheann an nascaire sin ó acomhal Dhroichead na hInse, siar ó Stáisiún Heuston (Ardán 10), go Stáisiún Uí Chonghaile agus an Port Thuaidh, trí Thollán Pháirc an Fhionnuisce. Ó Ardán 10 siar ó Stáisiún Heuston, trasnaíonn sé thar an Life agus faoi Pháirc an Fhionnuisce i dtollán atá 692 méadar ar fad a tógadh in 1877. Ag dul ó thuaidh tríd an gCabrach gearrtha, ansin ritheann sé faoin gCanáil Ríoga agus líne Mhaigh Nuad agus ansin téann sé soir timpeall ar an taobh ó thuaidh de reilig Ghlas Naíon go acomhal Ghlas Naíon, áit a dtagann sé féin agus líne Mhaigh Nuad le chéile. Coinníonn an líne air soir ansin trí Stáisiún Dhroim Conrach agus ar aghaidh chuig Stáisiún Uí Chonghaile nó i dtreo an Phoirt Thuaidh trí acomhal an Trá Thuaidh.

Nuair a thabharfar tionscadal Athchomharthaíochta Lár na Cathrach chun críche beidh cosáin thraenach bhreise trí Stáisiún Uí Chonghaile. Tá sé i gceist roinnt de na cosáin thraenach bhreise sin a úsáid ionas go mbeidh sé níos éasca Tollán Pháirc an Fhionnuisce a úsáid chun trésheirbhísí a rith ó líne Chill Dara go stáisiún Uí Chonghaile agus ar aghaidh go dtí Duga na Canálach Móire. Beifear ag súil le tabhairt chun críche na mór-oibreacha comharthaíochta sin, in éineacht le hoibreacha innealtóireachta eile, go mbeidh seirbhísí comaitéireachta in ann tosú ag baint úsáide as Nasc Thollán Pháirc an Fhionnuisce go déanach in 2015 nó go luath in 2016.

9.6 Clár Crosaire Comhréidh

Ó dheireadh na 1990idí tá dul chun cinn suntasach déanta chun crosairí comhréidh a dhúnadh ar an ngréasán iarnróid. Bíonn imní sábháilteachta ag baint le gach crosaire comhréidh agus bíonn an baol ann go dtarlódh eachtraí tromchúiseacha leo. Nuair a bhíonn dea-chórais rialaithe ann agus socruithe monatóireachta laghdaítear agus bainistítear an leibhéal riosca, ach tá sé mar chuspóir sábháilteachta lárnach fáil réidh le crosairí comhréidh chomh fada agus is féidir. Tá roinnt crosairí comhréidh ar an gcóras iarnróid i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath agus níor mhór measúnú a dhéanamh ar an bhféidearthacht a bhaineann lena ndúnadh.

Go háirithe, tá crosairí comhréidh fós ar an líne DART, an stráice den ghréasán iarnróid is mó a bhíonn in úsáid. Cé nach bhféadfaí b'fhéidir na crosairí go léir ar an líne seo a dhúnadh, tá forbairt déanta ar dhearaí le haghaidh roinnt suíomhanna lena mbeifí in ann pointí crosaire aonair a bhaint. Dá réir sin, tá sé i gceist na tograí sin a bhrú chun cinn tuilleadh mar chuid de chlár dúnta crosairí comhréidh, agus dúnadh den sórt sin á lorg aon áit is féidir sin a dhéanamh go stuama agus ina gceadaíonn maoiniú é sin.

Ar leibhéal níos sonraithe, tá sraith seacht gcinn de chrosairí comhréidh feadh líne iarnróid Mhaigh Nuad idir stáisiún Uí Chonghaile agus Mhaigh Nuad. Is crosairí uathoibríthe ceithre cinn acu ag Baile an Bhlácaigh, Baile an Bhearbóraigh, Baile an Phóirtéaraigh agus Cúil Mhín agus iad rialaithe ag an Ionad um Lár-Rialú Tráchtá. Is geataí adhmaid le foireann atá sna trí cinn eile ag Cluain Saileach, Baile an Ásaigh agus crosaire Reilly. Chomh maith le himní maidir le sábháilteacht a bheith fúthu, is minic go gcuireann na crosairí comhréidh seo moill ar thurais ar an líne sin.

Tá sé i gceist na seacht gcinn de chrosairí comhréidh ar an líne seo a dhúnadh, agus fáil réidh leis an gcontúirt sábháilteachta a tharlaíonn ag an pointí crosaire sin. Teastóidh droichid os cionn nó faoin líne iarnróid chomh maith le malairtí slí agus dúnadh bóithre chun an clár dúnta a sheachadadh. Tá malairtí slí bóthair agus droichead nua os cionn an líne iarnróid á dtógáil faoi láthair ag ceann de na crosairí - Crosaire Reilly. Tá obair phleanála agus dheartha á cur chun cinn ar na crosairí comhréidh atá fágtha d'fhonn cead phleanála reachtúil a fháil agus dul ar aghaidh leis an tógáil i gcomhréir leis an maoiniú atá ar fáil.

9.7 Córais Ticéadaithe agus Ioncaim

Tá córais ticéadaithe agus córais chun ioncam a bhailiú, a rialú agus a bhainistiú riachtanach d'fheidhmiú iarnróid nua-aimseartha. Le blianta beaga anuas rinneadh infheistíocht mhór i dticéadú uathobrithe, agus suiteáladh meaisíní bailíochtaithe amach agus díoltóirí ticéad ag cuid mhaith stáisiún ar fud réigiún comaitéireachta Bhaile Átha Cliath agus na stáisiúin ghnóthach Idirchathrach.

Le bailíochtú amach suiteáilte ag geataí tá cosaint ioncaim i bhfad níos fearr curtha ar fáil, agus tá laghdú curtha ar líon na ndaoine a bhíonn ag taisteal d'uireasa ticéid chomh maith le léitheoirí 'cárta cliste' a chur ar fáil chun cártaí ticéad comhtháite "Leap" a úsáid.

Tá sé beartaithe leanúint den chlár infheistíochta seo chun rolladh amach na ndíoltóirí ticéad a chur i gcrích agus geataí bailíochtaithe ar theacht isteach/dhul amach ag an stáisiún atá fágtha i réigiún Bhaile Átha Cliath. Ina theannta sin, soláthrófar bailíochtóirí cártaí "Leap" breise i stáisiúin éagsúla áit ina léir go bhfuil dóthain éilimh ar bhailíochtóirí breise.

I dteannta córais leibhéil d'ardáin, tá sé i gceist tuilleadh feabhais a chur ar réimsí eile ticéadaithe agus bainistíochta ioncaim a bhaineann le hoibríochtaí iarnróid. Déanfar forbairt bhreise ar chórais ticéadaithe ar líne, ar chórais chun suíocháin a chur in áirithe chomh maith le córais rialaithe ioncaim chun comhéadain níos freagrúla a sholáthar do chustaiméirí le hacmhainní feabhsaithe agus feidhmíocht níos fearr dírithe ar an gcustaiméir.

9.8 Lár-Rialú Tráchtá (CTC)

Tá cuid mhaith den ghréasán iarnróid in Éirinn á rialú agus á bhainistiú ón ionad um 'Lár-Rialú Tráchtá' (CTC) atá lonnaithe ag Stáisiún Uí Chonghaile i mBaile Átha Cliath.

Is beag acmhainn atá fágtha sa tsaoráid CTC reatha agus na córais agus an trealamh ag teannadh le deireadh a saol ionchais. Cé go ndearnadh athsholáthar ar pháirteanna éagsúla de na córais CTC thar na mblianta, tá cuid mhaith den teicneolaíocht agus de na córais beagnach 20 bliain d'aois. Dé réir sin, cé go bhfuil na córais sábháilte, níl siad sách éifeachtach ná éifeachtúil nuair a chuirtear i gcomparáid iad le teicneolaíocht níos nua-aimseartha. Mar thoradh air sin bhí níos mó agus níos mó neamhéifeachtúlachtaí oibríochta agus baol méadaithe ann nach mbeidh aon seirbhís ar fáil.

Soláthrófar ionad um 'Lár-Rialú Tráchtá' (CTC) uasghrádaithe leis an tionscadal seo a fhreastalóidh ar cheanglais rialaithe iarnróid amach anseo. Tá sé beartaithe an tsaoráid reatha a uasghrádú nó saoráid nua a sholáthar in ionad eile. Cé go bhfuil roinnt obair phleanála agus fhorbartha déanta cheana féin, teastóidh tuilleadh oibre chun an socrú is fearr a shainaithint taobh istigh den mhaoiniú atá ar fáil. I ndiaidh na hanailíse tá sé beartaithe dearadh na dtograí a chur chun cinn agus leanúint dá gcur i bhfeidhm thar thréimhse an Phlean.

9.9 Feabhsú Stáisiúin agus Feabhsuithe Eile

Rud lárnach maidir le sástacht custaiméara le hiompar iarnróid is ea caighdeán foriomlán an eispéiris a fhaigheann duine ag na stáisiúin ar an ngréasán. Cé go bhfuil go leor oibre déanta le blianta beaga anuas chun stáisiúin nua a fhorbairt agus roinnt stáisiún reatha a athchóiriú, ní mór tuilleadh a dhéanamh sa réimse seo.

I Stáisiún an Phiarsaigh, mar shampla, ceann de na stáisiúin is tábhachtaí ar an ngréasán, teastaíonn móroibreacha chun díon nua a chur air. Cé go bhfuil uasghrádú ollmhór déanta ar an stáisiún cheana féin, tá athchóiriú díon an stáisiúin fós le cur i gcrích.

Teastaíonn oibreacha suntasacha freisin ó stáisiúin eile ar fud an réigiúin chun go mbeidh siad ar chaighdeán deas nua-aimseartha. Rinneadh oibreacha le déanaí chun dreach cuid mhaith stáisiún a fheabhsú, ach ní mór clár leanúnach a chur i bhfeidhm chun na feabhsuithe iomchuí a dhéanamh ar na stáisiúin ar féidir leo rannchuidiú go mór le híomhá agus tarraingteacht fhoriomlán na seirbhíse a fheabhsú.

In éineacht le feabhas a chur ar thimpeallacht na stáisiún, déanfar infheistíocht chun soláthar faisnéise a fheabhsú, trí chórais faisnéise uasghrádaithe do phaisinéirí a úsáid agus cainéil chumarsáide.

Déanfar infheistíochtaí eile i gcúrsaí sábháilteachta iarnróid agus i gcórais chumarsáide ar bord. Ina theannta sin, féadfar oibreacha athnuachana agus cosanta na línte a dhéanamh le linn thréimhse an Phlean, lena n-áirítear rudaí ar nós oibreacha chun claífoirt a láidriú agus rudaí den sórt sin.

Rud lárnach ó thaobh sástacht custaiméirí le seirbhísí iompair phoiblí is ea faisnéis teachta/imeachta cothrom le dáta a sholáthar chomh maith le córais faisnéise ar an traein. Tá faisnéis teachta i bhfíor-am ar an gcóras DART a thaispeántar ar chomharthaí ardáin agus atá ar fáil tríd an idirlíon. Chomh maith leis sin, tá córais faisnéise ar-bord ar an bhflít DART, ina dtugtar faisnéis inchloiste agus infheicthe maidir le ceann scríbe na traenach agus an chéad stad eile.

Mar sin féin, toisc go bhfuil cúpla córas ag feidhmiú ar fud an fhlí DART go léir, atá ag brath a bheag nó a mhór ar an gcineál carráiste áirithe atá i gceist, níl leibhéal feidhmíochta coibhéiseach ar fáil ar fud an chórais. Ina theannta sin, tá roinnt gnéithe den chóras a bhfuil a saolré caite nó as feidhm agus a dteastaíonn iad a athsholáthar.

Tá sé i gceist na córais faisnéise do phaisinéirí a thabhairt cothrom le dáta ar na línte comaitéireachta d'fhonn faisnéis tráthchláir atá go hiomlán uathoibríthe a sholáthar agus ar chaighdeán nua-aimseartha. Tá sé beartaithe freisin an gréasán DART a athfheistiú agus iad a thabhairt chuig caighdeán nua-aimseartha den chineál céanna agus na taispeántaí súl agus na córais inchloiste ar bord na gcarráistí aonair a thabhairt chun dáta de réir mar is gá.

9.10 Forbairt Gréasáin

Is iad na tionscadail ábhartha:

- Leictriúchán agus Athchomharthaíocht ó Mhullach Íde go Baile Brigín; agus
- Leictriúchán agus Athchomharthaíocht Líne Mhaigh Nuad.

Dá ndéanfaí leictriúchán agus athchomharthaíocht ar an líne ó thuaidh idir Mullach Íde agus Baile Brigín, mar aon le saoráid le casadh ar ais ag Baile Brigín, bheifí in ann na seirbhísí DART a shíneadh ó thuaidh chomh fada le Baile Brigín. Seo togra lárnach den chlár foriomlán le haghaidh DART Faoi Thalamh.

Aithníodh sa Mheasúnú Iomchuí ar an bPlean go bhféadfadh go mbeadh éifeachtaí suntasacha féideartha ar chuspóirí caomhnaithe Inbhear Mhullach Íde agus Inbhear Bhaile Roiséir mar gheall ar leictriú na líne iarnróid ó thuaidh ó Mhullach Íde. Aithníodh go bhféadfadh éifeachtaí idirghaolmhara a bheith i gceist freisin a bhaineann leis an mbealach rothaíochta agus siúlóide trasna na n-inbhear agus leis an muiríne atá beartaithe i mBaile Roiséir, a aithníodh i bPlean Forbartha Contae Fhine Gall, mar aon le tograí iarnróid eile.

Nuair a bhreathnaítear ar thionchar na dtograí thuas ina n-iomláine mar roinnt scéimeanna, éilítear le cur i bhfeidhm phrionsabal an réamhchúraim go ndíreofaí aird ar a gcuid tionchar féideartha ag an gcéim seo. Cé nach bhfuil dóthain mionsonraí dearaidh de chuid an tionscadail ar fáil faoi láthair chun measúnú cinnte a dhéanamh ar an tionchar féideartha, dírtar aird ar na tionchair dhóchúla agus ar na bearta maolaithe féideartha sa Ráiteas Tionchair Natura a ghabhann leis seo, agus leagtar amach cur chuige maidir le dul chun cinn a dhéanamh ina leith.

Maidir le togra Leictriúcháin agus Athchomharthaíochta Líne Mhaigh Nua, tá scéim ann freisin atá bainteach leis an gclár DART Faoi Thalamh. Leis sin d'fheicfí leictriúchán líne Mhaigh Nuad ó stáisiún Uí Chonghaile go Maigh Nuad agus trealamh comharthaíochta cois bealaigh a bhfuil a ré caite á athsholáthar le teicneolaíocht nua-aimseartha. Nuair a thógfá le chéile iad, cheadódh na feabhsúcháin sin traenacha DART a rith díreach ó Mhaigh Nuad go dtí na Clocha Liatha ar an Líne Theas-Thoir, gné bhunúsach den tseirbhís DART athbhreithnithe tar éis an DART Faoi Thalamh a bheith curtha i gcrích.

D'fhéadfadh sé tarlú le linn thréimhse an Phlean go dtiocfadh scéimeanna eile chun cinn agus ba chóir iad sin a fhorbairt mar thograí forbartha gréasáin. Déanfar machnamh ar thograí den sórt sin a chur san áireamh le haghaidh forbairt deartha nó iad a chur ar aghaidh chuig soláthar agus tógáil nuair is iomchuí.

Tugadh aghaidh speisialta ar an togra iarnróid is mó a beartaíodh riamh sa Stát, togra DART Faoi Thalamh, in *"Infheistíocht Bhonneagair agus Chaipitil 2012 – 16: Creat Stáitchiste MeánTearma"* [Infrastructure and Capital Investment 2012 – 16: Medium Term Exchequer Framework] de chuid an Rialtais. Toisc go mbeadh costas foriomlán an chláir iomlán DART Faoi Thalamh níos mó ná €4 bhilliún, cé go mbeadh líon mór maoiniú príobháideach i gceist leis, d'aithin an Rialtas gur fhág acmhainní maoinithe laghdaithe agus dálaí airgeadais nach bhféadfaí leanúint den togra seo le linn na thréimhse a chumhdaítear sa chreat infheistíochta sin. Féachtar air mar thogra atá 8.6km ar fad, agus bheadh thart ar 7.6km d'iarnród nua le tógáil leis agus le cur i mbun oibre i ndé-tholláin thollta ó Oibreacha CIÉ in Inse Chór le ceangal isteach sa phríomhlíne ó thuaidh ó dheas de Bhóthar an Phoirt Thoir agus ó thuaidh de cheantar na nDugaí.

Cuireadh iarratas um Ordú Iarnróid i ndáil le cuid an tolláin den tionscadal faoi bhráid an Bhoird Pleanála i mí an Mheithimh 2010. Tar éis Éisteacht ó Bhéal a tháinig chun críche i mí Aibreáin 2011, dheonaigh an Bord Pleanála cead pleanála i mí na Nollag 2011. Tar éis an chinnidh sin, rinneadh imeachtaí athbhreithnithe bhreithiúnaigh a thionscnamh san Ard-Chúirt in aghaidh chinneadh na scéime. Rialaigh an Ard-Chúirt i mí na Nollag 2013 gur fhág an scéim reachtaíochta lena rialaíodh nósanna imeachta le haghaidh CPOanna gur sáraíodh cumhachtaí an Bhoird Pleanála le thréimhse seacht mbliana i ndáil le 'fógra gnóthaíochta' um fháil talún. Éistfidh an chúirt aighneachtaí go luath in 2014 i dtaobh na n-orduithe ar cheart iad a dhéanamh chun an cinneadh sin a léiriú. Déanfar measúnú ar iarmhairtí chinneadh na hArd-Chúirte; tá sé beartaithe faoi láthair go dtabharfar cosaint don deis an tionscadal seo a sheachadadh sa toadhcháil.

10 Bearta Comhtháthaithe agus Infheistíocht Iompair Inbhuanaithe

10.1 Cúlra

Clúdaíonn fochlár na hinfheistíochta seo rudaí ó sholáthar bonneagar siúil, bus agus rothaíochta go feabhsúcháin sábháilteachta agus córais shofaisticiúla rialaithe tráchta. Cuimsíonn sé chomh maith tionscnaimh thacaithe do phaisinéirí iompair phoiblí amhail soláthar faisnéis taistil. Trína chuid codanna go léir tacaíonn sé le húsáid an chórais iompair phoiblí tríd is tríd agus cuireann sé le hinrochtaineacht, caoithiúlacht, agus tarraingteacht an tsoláthair iompair phoiblí chomh maith le soláthar díreach do mhodhanna taistil na rothaíochta agus an tsiúil.

10.2 Cuspóirí

An príomhchuspóir is ea leanúint den aistriú córa iompair i dtreo na rothaíochta, siúil agus iompair phoiblí a spreagadh. Laistigh den chuspóir iomlán sin, áirítear i measc na bpríomh-thosaíochtaí:

- Rothaíocht/Siúil, lena n-áirítear:
  - Forbairt ghréasán rothaíochta réigiúnach, lena n-áirítear bealaí comaitéireachta agus fóillíochta;
  - Soláthar d'áiseanna páirceála rothar, lena n-áirítear pointí cómhálartaithe iompair phoiblí;
  - Leathnú na scéimeanna rothar ar cíós;
  - Scéimeanna um áirithiú do choisithe agus feabhsúcháin do choisithe; agus
  - Comharthaíocht do choisithe / rothaithe / turasóirí.
- Bainistíocht Tráchta, lena n-áirítear:
  - Scéimeanna bainistíochta tráchta;
  - Forbairt chonairí iompair bus/rothaíochta/siúil;
  - Tionscadail um athrodú tráchta i limistéir uirbeacha, chun áiseanna do shiopaí, coisithe agus rothaithe a fheabhsú; agus
  - Scéimeanna um rialú agus faisnéis tráchta, lena n-áirítear córais chun an tosaíocht a thabhairt d'iompar poiblí; agus
  - Forbairt áiseanna páirceála.
- Sábháilteacht, lena n-áirítear:
  - Baint de bhaill dhubha timpiste;
  - Luasteorainneacha níos ísle a chur i bhfeidm nuair is cuí;
  - Soláthar de thrasrianta coisithe; agus
  - Scéimeanna chun sábháilteacht ag acomhail a fheabhsú.
- Tionscadail Chomhtháthaithe, lena n-áirítear:
  - Faisnéis Fíor-Ama do Phaisinéirí;
  - Ticéadú Comhtháite;
  - Pleanálaí Turais Comhtháite; agus
  - Córais faisnéise iompair eile.

10.3 Réimsí Infheistíochta Molta

Is thar cheithre phríomh-réimse a bheidh an infheistíocht, is iad sin:

- Rothaíocht /Siúil;
- Bainistíocht Tráchta;

- Sábháilteacht; agus
- Comhtháthú.

De bharr chineál an chláir seo, a chuimsíonn a lán tionscadal ar chostas íseal caipitil ag mórán díobh, níl sé beartaithe go dtabharfaí liosta iomlán de na tionscadail ar fad atáthar ag brath ar infheistíocht a fháil. Dá réir sin, leagtar amach sna codanna seo a leanas roinnt de na príomh-thionscadail nó grúpaí tionscadal atá beartaithe.

Agus na tograí éagsúla sna réimsí infheistíochta sin á gcur chun cinn i gcaitheamh thréimhse an Phlean, beidh an tÚdarás cuidithe ag na Creatáil um Infheistíocht san Iompar Inbhuanaithe arna bhforbairt in éineacht leis na húdaráis áitiúla ábhartha i leith contaetha éagsúla i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath.

10.4 Rothaíocht /Siúl

Gréasán Rothaíochta

Braitheann seachadadh de chion dóthanach an mhodha i leith na rothaíochta chun teacht le spriocanna an Chreat Pholasaí Rothaíochta Náisiúnta/Taisteal Níos Cliste, ar chruthú gréasán comhtháite rothaíochta do Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath. Is ríthábhachtach iad na naisc idir na bpríomh-nód, amhail nóid chónaithe, fostaíochta, oideachais agus miondíola, i ngréasán fónais rothaíochta rathúil. Cuimseoidh gréasán rothaíochta Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath, arna phleanáil i gcomhar le húdaráis áitiúla, bealaí atá fabhrach don rothaíocht sna limistéir uirbeacha agus sraith de bhealaí rothaíochta idir-uirbeacha ar ardchaighdeán, na cinn sin ag tacú le rothaíocht fóillíochta agus áineasa chomh maith.

Cuimseofar bealaí éagsúla sa ghréasán seo, lena n-áirítear rianta rothaíochta leithscartha dhá bhealach, féarbhealaí easbhóthair, lánaí frithshreibhe agus áiteanna a bheidh á gcomhroinnt ag rothaithe agus an trácht ginearálta. Éileofar leis freisin athruithe ar an mbainistíocht tráchta, agus, go háirithe, feabhsúcháin ar acomhail atá naimhdeach don rothaíocht, agus d'fhéadfaí go gcuimseofaí leis freisin roinnt ath-leithdháileadh ar spás bóthair don rothaíocht, go háirithe páirceáil ar an tsráid in áiteanna ar leith. Cé go seachadfar an gréasán thar roinnt blianta, tá sé beartaithe go mbeidh codanna suntasacha den ghréasán forbartha i gcaitheamh thréimhse an Phlean.

Páirceáil Rothar Phoiblí

Le blianta beaga anuas, tá méadú suntasach tagtha ar líon na ndaoine a bhíonn ag rothaíocht sa réigiún, go háirithe i Lár Chathair Bhaile Átha Cliath, le haghaidh cuspóirí éagsúla turais. Dá bharr sin, is léir go bhfuil easpa spásanna páirceála rothar ag teacht chun cinn ag buaic-amanna ina lán áiteanna ar fud an réigiúin. Déanfaidh an tÚdarás measúnú ar an ngá atá le tuilleadh páirceála rothar poiblí i gcomhar le húdaráis áitiúla agus le páirtithe leasmhara ábhartha. Beidh sé ina chuspóir lárnach ag an measúnú sin páirceáil rothar ar ardchaighdeán a sholáthar chomh gar agus is féidir do na cinn scríbe is tábhachtaí sa cheantar ábhartha, agus gluaiseachtaí na gcoisithe agus inrochtaineacht do dhaoine a bhfuil lagú gluaiseachta orthu fós á n-éascú ag an am céanna.

Áiseanna Siúil

I ngach turas bíonn píosa siúil, agus i limistéir uirbeacha is é an siúl an modh is suntasaí den taisteal iomlán. Chun tacú le turais siúil a dhéantar cheana féin agus chun méadú i gcion a mhodha a chur chun cinn, tá feabhsúcháin d'áiseanna siúil mar phríomh-fhócas san fho-chlár seo. I gceist le feabhsúcháin mar iad tá nascachtaí níos díri le naisc choisithe nua agus cosáin nua á gcur ar fáil in áiteanna nach bhfuil siad faoi láthair, caighdeán feabhsaithe ó thaobh dromchla de, agaí feithimh laghdaithe ag trasbhealaí bóthair, bealaí níos sábháilte do gach coisí lena n-áirítear leanaí agus daoine le deachrachaí soaistritheachta, leathnú cosáin, tréimhsí níos faide ar mhaithe coisithe ag comharthaí, spás comhroinnte nuair is cuí, agus soláthar timpeallachta feabhsaithe ina iomláine do choisithe.

Scéimeanna Roinnte Rothar Poiblí

Tá éirithe go rímhaith le scéim “dublinbikes” ó bunaíodh í i mí Mheán Fómhair 2009. Faoi láthair tá sí srianta go croílár na cathrach. Ag teacht óna rathúlacht, tá éileamh nach beag ann ar fhairsingiú na scéime chun freastal ar limistéar níos leithne den chathair chomh maith lena tabhairt isteach in ionaid uirbeacha eile sa réigiún. I

gcaitheamh thréimhse an Phlean tá sé beartaithe leathnú na scéime “dublinbikes” a éascú mar aon le scéimeanna roinnte rothar a chur isteach in áiteanna eile iomchuí i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath.

10.5 Bainistíocht Tráchtá

Scéimeanna Athródaithe Tráchtá

Tá roinnt áiteanna i lár chathair Bhaile Átha Cliath agus áiteanna eile sa réigiún, ina gcuirfeadh athruithe maidir le ródú tráchtá an spás riachtanach ar fáil chun iompar poiblí a thabhairt isteach, nó a fheabhsú, lena n-áirítear Luas, mórlánaí bus agus busanna gasta (BRT). Beidh comhairliúchán agus idirbheartaíocht fhairsing de dhíth ag gach ceann de na scéimeanna sin d’fhonn teacht ar réiteach idir éilimh iomaíocha ar an spás atá ar fáil ar an mbóthar. Is é an cuspóir atá ag cur i bhfeidhm na scéimeanna sin, áfach, cur le soláthar iompair phoiblí, cur le rochtain choisithe agus rothaithe agus cur le timpeallacht iomlán uirbeach do shiopaeirí, cuairteoirí agus cónaitheoirí, fad is atá acmhainneacht iomchuí curtha ar fáil fós d’iompar bunaithe ar an ngluaisteán.

Conairí Iompair Ilmhódacha

In éineacht le forbairt ar mhórlánaí bus agus scéimeanna BRT, ní mór a chinntiú go mbeadh riachtanais na modhanna eile ar an mbóthair, ina n-áirítear rothaithe agus tráchtá ginearálta, curtha go cúramach san áireamh sa phróiseas forbartha. Dá réir sin, tá sé dóchúil go bhforbrófar a lán conairí ar bhonn ilmhódach, ag tabhairt soláthair fheabhsaithe ní amháin don scéim iompair phoiblí atá beartaithe, ach do mhodhanna iompair eile chomh maith. Táthar ag brath go mbeadh cur chuige comhtháite do sholáthar mar sin ina chuid lárnach de phróiseas forbartha na scéime i gcásanna ábhartha.

Forbairt Áiseanna Páirceála

Tá páirceáil agus taisteal ag feidhmiú go rathúil ag suíomhanna éagsúla i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, iad nasctha le stáisiún traenach nó Luas de ghnáth. Tá sé beartaithe go gcuirfí leis an soláthar páirceála agus taistil ag suíomhanna iomchuí, áiteanna a bhfuil dóthain éilimh ann. Anuas air sin, tá sé beartaithe go ndéanfar measúnú ar an acmhainneacht d’áiseanna páirceála agus taistil bunaithe ar bhus ag suíomhanna éagsúla nach bhfuil an traein ag freastal orthu. Sa chás go dtabharfadh an measúnú le fios gur suíomh iomchuí é ó thaobh forbairt áiseanna mar iad, rachfaí ar aghaidh leis sin.

I limistéir uirbeacha, fad is a bheidh bearta páirceála ag féachaint le srian a chur ar líon na spásanna páirceála do ghluaisteáin phríobháideacha, tá sé dóchúil go gcuirfeadh riachtanas spás bóthair a fháil do rudaí amhail lánaí rothar, lánaí bus, ionaid tacsaithe agus eile mar iad breis brú ar infhaighteacht páirceála ar an tsráid. In éineacht le feabhsú ar sholáthar páirceála agus taistil, déanfar measúnú ar an riachtanas páirceáil phoiblí eas-sráide breise do ghluaisteáin a chur ar fáil. I gcásanna ina mbeidh údar maith leo, breithneofar ar chur chun cinn fhorbairt na n-áiseanna sin le haghaidh turas miondíola agus neamh-chomaitéireachta eile.

Scéimeanna Ginearálta um Bainistíocht Tráchtá

Is iomaí cineál scéimeanna um bainistíocht tráchtá atá ann, ó uasghráduithe aomhal chun cuidiú le sruth na tráchtá go tionscadail chomharthaíochta tráchtá go tabhairt isteach srianta luais, lena n-áirítear criosanna nua 30km/u. Soláthraíonn na tionscadail sin tairbhí suntasacha, go háirithe ar bhonn áitiúil, ar chostas measartha íseal. Táthar ag brath go seachadfar clár de thionscadail mar iad gach bliain i gcaitheamh thréimhse an Phlean, le sonraí na dtionscadal indibhidiúil á socrú ar bhonn bliantúil ag teacht le riachtanais agus tosaíochtaí aitheanta.

Scéimeanna um Rialú agus Faisnéis Tráchtá

Beagáinín bainteach le scéimeanna um bainistíocht tráchtá, tagraíonn scéimeanna um rialú agus faisnéis tráchtá do chórais monatóireachta agus rialaithe tráchtá agus do chórais iompair chliste. Braitheann áiteanna le ard-dhlús daonra ar chórais chasta rialaithe tráchtá chun gluaiseacht taistil a bharrfheabhsú. Nasctha le réimse na bainistíochta tráchtá tá réimse na gcóras cliste taistil tar éis dul i suntasaí le blianta beaga anuas, ag léiriú acmhainn na teicneolaíochta agus úsáid na teicneolaíochta atá ag dul i méid san earnáil taistil.

I gcaitheamh thréimhse an Phlean tá sé beartaithe go leanfaí le hinfheistíocht i bhforbairt ar chórais rialaithe tráchta, ina n-áirítear tuilleadh leathnú de rialú comhordaithe ar chomharthaíocht tráchta i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, chomh maith le díriú isteach ar chodanna de chórais chliste taistil a thugann tairbhí inbhraite d'úsáideoirí taistil.

Beidh soláthar de thosaíocht do bhusanna ag acomhail iomchuí á rialú le comharthaí mar chuid thábhachtach den infheistíocht sin.

10.6 Sábháilteacht

Tá mórán bainte amach le blianta beaga anuas maidir chun gortuithe agus básanna ó thimpistí tráchta a laghdú. Cé go gcabhraíonn roinnt tosca leis an laghdú sin baineann ceann de na príomhchúiseanna le hinfheistíocht i mbóithre agus sráideanna níos sábháilte agus an fócas ar acomhail níos sábháilte a théann leis.

Táthar ag brath go leanfaí ar aghaidh leis an bhfócas seo ar fheabhsúcháin bainteach le sábháilteacht ar fud Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath. Déanfaidh sé sin iarracht dul i ngleic le fadhbanna ag suíomhanna le minicíocht ard tionóiscí, in áiteanna a bhfuil réitigh bhonneagair indéanta ar fáil. Anuas air sin, bainfear úsáid as infheistíocht chun sábháilteacht choisithe agus rothaithe a mhéadú ag acomhail nuair nach bhfuil socruithe reatha in ann na modhanna taistil sin a éascú go sásúil. Ar deireadh, beidh infheistíocht ar fáil do sholáthair bhreise d'áiseanna trasnaithe do choisithe agus rothaithe in áiteanna nach bhfuil siad ar fáil faoi láthair.

Táthar ag brath go seachadfar clár de thionscadail mar iad gach bliain i gcaitheamh thréimhse an Phlean, le sonraí na dtionscadal indibhidiúil á socrú ar bhonn bliantúil, i gcomhairliúcháin le húdaráis áitiúla, an Garda Síochána agus comhlachtaí ábhartha eile, ag teacht le riachtanais agus tosaíochtaí aitheanta.

10.7 Bearta Comhtháthaithe

Beidh bearta comhtháthaithe éagsúla á dtacú ag infheistíocht chaipitil. Tá bearta mar iad dírithe go háirithe ar thaithí an chustaiméara, ina n-áirítear faisnéis taistil ar líne, ticéadú comhtháite, agus faisnéis ag staid agus stáisiúin iompair phoiblí.

Tá cur síos níos iomláine déanta ar na bearta sin i gCaibidil 11 ós rud é gur fearr iad a mhíniú i gcomhthéacs soláthair seirbhíse do chustaiméirí iompair phoiblí.

11 Plean Seirbhíse Comhtháite

11.1 Réamhrá

Le himeacht ama agus de réir mar a mhothaítear tionchair na hinfheistíochta sa chóras iompair, is é an aidhm atá ann ná go mbainfidh níos lú daoine úsáid as modhanna mótaríompair phríobháideacha chun rochtain a fháil ar earraí, seirbhísí agus conláistí agus go mbainfidh níos mó daoine úsáid as modhanna iompair phoiblí. Baineann fíorthábhacht le plean seirbhíse comhtháite, ina dtarraingítear aird ar na príomhchuspóirí agus ar na príomh-aschuir atá ag an Údarás i ndáil le seirbhísí iompair phoiblí do phaisinéirí, chun dul i bhfeidhm ar chinnteoireacht agus an t-aistriú córa iompair seo a chinntiú.

Ní mór go soláthródh gréasán comhtháite de sheirbhísí iompair phoiblí:

- Go mbeadh cumhdach oiriúnach á sholáthar ag an ngréasán iompair poiblí sa cheantar, ionas go mbeidh céatadán méadaitheach den chomhchathair ag maireachtáil laistigh d’achar réasúnta siúil d’iompar poiblí;
- Seirbhísí minice, díreacha, intuigthe agus compordacha chuig príomhionaid taistil ar fud an réigiúin, seirbhísí ar féidir le húsáideoirí a bheith sách muiníneach astu chun iad a úsáid go laethúil; agus
- Córais íocaíochta agus córais faisnéise ar furasta iad a úsáid chun pleanáil agus déileáil le himeachtaí nach raibh súil leo.

D’fhonn an ghréasán seo a fhorbairt, tá gá le punann seirbhísí modh-bhunaithe agus córas tacaíochta chun tacú lena gcomhtháthú.

Tá cur síos déanta ar na haschuir seirbhíse a lorgóidh agus a chomhtháthóidh an tÚdarás thar thréimhse an Phlean sa Chaibidil seo faoi na catagóirí seo a leanas:

- Gréasán Seirbhíse Bus;
- Iompar Poiblí Ardtoillte;
- Tacsaithe; agus
- Iompar Áitiúil agus Tuaithe.

Tá eolas le fáil i gCaibidil 11 faoi na cláir a bheidh ag tacú le Comhtháthú agus Inrochtaineacht a chuirfidh le seachadadh seirbhíse i measc na modhanna iompair phoiblí ar fad.

11.2 Gréasán Seirbhíse Bus

11.2.1 Réamhrá

Tagann forbairt agus athrú leanúnach ar ghréasán bhus ar aon dul le hathruithe sa daonra agus patrúin fostaíochta. I gcás Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, beidh forbairt leanúnach an iarnróid, an iarnróid éadroim agus an Bhus Gasta thar thréimhse an Phlean seo mar bhonn le hathchumrú codanna den ghréasán bus mar fhreagairt ar na hathruithe sin agus iarracht an méid tairbhe agus is féidir a bhaint as éifeachtúlacht agus mealltacht an ghréasáin trí chéile. I measc roinnt príomhdhúshlán áireofar:

- Beidh sé riachtanach busbhealaí a chur ar mhalairt slí le linn thréimhse tógála thramlíne an Luas Traschathrach go dtí deireadh 2017. Cuirfear gach malairt slí i bhfeidhm ar bhealach a chinnteoidh nach gcuirfear isteach ar fheidhmiú an chórais bhusanna;
- Nuair a bheidh tramlíne an Luas Traschathrach críochnaithe beidh sé riachtanach athruithe a chur i bhfeidhm ar an ngréasán bus chun an iarnród éadrom nua a chomhtháthú agus chun na seirbhísí bus agus iarnróid éadroim feadh an bhealaigh seo a chomhordú;

- Cuirfidh acmhainn mhéadaithe an ghréasáin reatha iarnróid throm i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath le poitéinseal an bhus ról feabhsaithe friothálaigh a bheith aige i dteannta le méadú ar an idirmhalartú idir na modhanna seo;
- De réir mar a fhorbraíonn an gréasán iompair phoiblí, méadóidh an gá a bheidh ann idirmhalartú áisiúil agus mealltach a éascú idir na modhanna iompair éagsúla; agus
- Ar deireadh, chun BRT a chur i bhfeidhm beidh gá le hathruithe ar an ngréasán bus feadh na conaire ábhartha BRT chun an méid tairbhe agus is féidir a bhaint as na seirbhísí tionlactha BRT/bus atá á dtairiscint don phobal.

11.2.2 Príomhchuspóirí

Thar thréimhse an Phlean, déanfaidh busanna freastal ar fhorbhóir na dturas iompair phoiblí ar fud Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath. Ní mór go mbeadh na seirbhísí bus á bhfeabhsú an t-am ar fad ionas gur féidir freastal ar éileamh nua agus ar éileamh nach bhfuiltear ag freastal air faoi láthair ar bhealach éifeachtach.

Leagtar amach anseo thíos na príomhchuspóirí ardleibhéil don ghréasán bus.

- Gréasán bus dea-dheartha agus éifeachtaigh a bhaineann an méid tairbhe agus is féidir as bealaí chun freastal ar éileamh paisinéirí, i gcomhréir leis na hacmhainní leithdháilte;
- Úsáid éifeachtach acmhainní a chinntiú le linn seirbhísí bus a sheachadadh;
- Amanna turais agus iontaofacht busanna i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath a fheabhsú;
- Idirmhalartú le modhanna iompair eile a fhorbairt;
- Caighdeán thaithí na bpaisinéirí a fheabhsú;
- Flít busanna atá mealltach, compordach, glan, inrochtana agus nua-aimseartha a sholáthar;
- Luach ar airgead a chinntiú do phaisinéirí bus;
- Feidhmíocht chomhshaoil an fhlíit busanna a fheabhsú;
- Seirbhísí BRT a sholáthar feadh bealaí ainmnithe traschathrach;
- An tsamhail seachadta chuí do sheirbhísí bus fóirdheonaithe a mheas agus a fhorbairt chun tairbhe leas ginearálta an gheilleagair.

11.2.3 Athbhreithnithe na Seirbhísí Bus

D'fhonn na gcuspóirí ardleibhéil a chur chun feidhme, déanfar athbhreithniú leanúnach ar an ngréasán bus thar thréimhse an Phlean. Áireofar na pointí seo a leanas sna hathbhreithnithe seirbhíse ar sheirbhísí fóirdheonaithe go poiblí i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath:

- Athruithe ar sheirbhísí bus atá dírithe ar riachtanais phaisinéirí;
- Leasú ar mhinicíocht bus agus amanna oibriúcháin d'fhonn teacht le héileamh;
- Cumhdach na seirbhíse bus i gceantair thógtha nach bhfuil seirbhísí maithe iarnróid ag freastal orthu agus chuig ceantair faoi mhíbhuntáiste a fheabhsú, áit ar cuí;
- Rochtain níos díri agus níos iontaofa ar ionaid shuntasacha lena n-áirítear lár bailte áitiúla, ionaid oibre, áiseanna sláinte, áiseanna oideachais, ceantair mhiondíola, s.r.l.;
- Seirbhísí a fhreastalaíonn ar fhás daonra agus fostaíocht; agus
- Comhtháthú feabhsaithe iompair phoiblí, trí dheiseanna maithe idirmhalartaithe le seirbhísí eile a sholáthar, de réir mar a fhorbraíonn an gréasán iompair phoiblí.

Ionchorpróidh na bearta seirbhísí a ndíreoidh an tÚdarás orthu in athbhreithnithe dá leithéid na nithe seo a leanas:

- Scrúdú a dhéanamh ar an bpoitéinseal a bhaineann leis an ngréasán bus a fheabhsú tuilleadh, d'fhonn a chinntiú go mbeidh an gréasán bus níos éifeachtaí agus gur féidir tús a chur le BRT a éascú;
- Tús a chur le hathruithe nach mór a dhéanamh mar thoradh ar athruithe ar bhainistíocht tráchta / tionscnaimh phoiblí i lár na cathrach;
- Imscrúdú a dhéanamh ar an bpoitéinseal a bhaineann le bealaí traschathrach;
- Measúnú a dhéanamh ar an scóip atá ann do thuilleadh laghdaithe a dhéanamh ar bhusanna arb é Lár na Cathrach a gceann scríbe;

- Busbhealaí malartacha a sholáthar trí Lár Chathair Bhaile Átha Cliath;
- Cuíchóirí bealaí nach bhfuil ag éirí chomh maith agus ba chóir leo agus cónascadh seirbhísí;
- Athbhreithniú a dhéanamh ar an gcuarghréasán bus, d'fhonn seirbhísí níos iontaofa agus níos minice a sholáthar;
- Forbairt na mbusbhealaí chuig ceantair ina bhfuil éileamh nua ó phaisinéirí; agus
- Níos mó béime a leagan ar ionaid shuntasacha lasmuigh de Lár Chathair Bhaile Átha Cliath, áit a bhfuil an poitéinseal ann go bhféadfaí an phátrúnacht reatha a mhéadú.

11.2.4 Ceadúnú Bus

Is é an tÚdarás a eisíonn ceadúnais do gach seirbhís bus tráchtála phoiblí do phaisinéirí atá ag feidhmiú laistigh den Stát. In 2010, d'fhoilsigh an tÚdarás *“Guidelines for the Licensing of Public Bus Passenger Services”*, cáipéis ina bhfuil comhairle agus treoir ar fáil d'iarratasóirí poitéinsiúla ar cheadúnas faoi phróisis agus prionsabail an chórais cheadúnaithe tráchtála phoiblí bus.

I rith thréimhse an Phlean, déanfaidh an tÚdarás athbhreithniú ar éifeachtacht na dTreoirínte reachtúla agus, mar chuid den athbhreithniú, labhrófar agus lorgófar dearcthaí na n-oibreoirí bus agus páirtithe leasmhara eile. Le linn dó an córas ceadúnaithe a oibriú, leanfaidh an tÚdarás le béim a leagan ar chinntí maidir le ceadúnais bhus a dhéanamh go tráthúil.

Déanfar iarracht comhtháthú níos fearr seirbhísí príobháideacha agus poiblí a fhorbairt lena n-áirítear uimhriú an bhusbhealaigh náisiúnta, infhaighteacht chomhionann faisnéis taistil, agus foilsiú sonraí agus staitistic ghinearálta a bhaineann le seirbhísí bus, idir sheirbhísí atá fóirdheonaithe go poiblí agus go tráchtála. Chomh maith leis sin, forbróidh an tÚdarás caighdeán cháilíochta a bheidh le baint amach ag seirbhísí ceadúnaithe.

D'fhonn tacú le próiseáil níos éifeachtaí ceadúnas bus, déanfaidh an tÚdarás a chórais Teicneolaíochta Faisnéise a fhorbairt chun sonraí a aisghabháil níos tapa agus chun anailís bealaí níos casta a dhéanamh sa chás go mbíonn gá le measúnú a dhéanamh ar éileamh agus ar riachtanais phoiblí i gcásanna ina mbíonn cinntí ceadúnais in iomaíocht lena chéile.

11.2.5 Múnla Seachadta Iomchuí

Tá maoiniú fóirdheonaithe na seirbhísí Oibleagáide Seirbhíse Poiblí á rialú ag Conarthaí Iompair Phoiblí idir an tÚdarás agus oibreoirí ábhartha. I gcás na seirbhísí fóirdheonaithe bus i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, is é Bus Átha Cliath agus Bus Éireann atá i mbun na seirbhísí seo a reáchtáil faoi láthair, agus tá an tÚdarás ag íoc as na seirbhísí ar conradh atá á soláthar. Síníodh na conarthaí atá ann faoi láthair i mí na Nollag 2009 agus beidh siad bailí ar feadh thréimhse 5 bliana, go dtí Nollaig 2014. Tá na critéir atá sonraithe i ndlí AE faoi láthair á gcomhlíonadh ag na conarthaí, agus sonraítear iontu caighdeán na feidhmíochta oibríochtúla agus na seirbhíse do chustaiméirí mar aon le pionóis neamhfheidhmíochta.

Tugann an reachtaíocht is infheidhme cumhacht don Údarás a bheith páirteach i gconarthaí bronnta go díreach ina dhiaidh sin le Bus Átha Cliath agus Bus Éireann, nó féadfaidh an tÚdarás tairiscint ar bhonn iomaíoch a dhéanamh ar chuid de na seirbhísí nó ar na seirbhísí seo ar fad. Tá sé beartaithe go gcinneadh an tÚdarás luath go maith i dtréimhse an Phlean cibé an nglacfaidh nó nach nglacfaidh sé páirt i gconarthaí bronnta go díreach ina dhiaidh sin agus/nó cibé an ndéanfar tairiscint ar bhonn iomaíoch ar chuid de na seirbhísí fóirdheonaithe seo nó ar na seirbhísí fóirdheonaithe seo ar fad i rith thréimhse an Phlean.

11.2.6 Iompar Áitiúil agus Tuaithe

Tá an tÚdarás freagrach as an gClár Taistil Tuaithe ó 2012 i leith agus is é an tÚdarás a dhéanann cathaoirleacht ar an gCoiste Náisiúnta Comhtháite um Iompar Tuaithe (NIRT), grúpa páirtithe leasmhara atá freagrach as anailís a dhéanamh ar dheiseanna chun seirbhísí a shruthlíniú agus a chomhtháthú chun cumhdach agus éifeachtúlacht a fheabhsú.

In 2013 tá cúig ghrúpa faoin gClár Taistil Tuaithe (RTP) atá ag feidhmiú i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath lena n-áirítear, Iompar Inrochtana na Mí (Flexibus), Taisteal Tuaithe Fhine Gall Thuaidh, Taisteal Tuaithe Uíbh Fháilí agus Chill Dara, Taisteal Tuaithe Chill Dara Theas agus Taisteal Tuaithe Chill Mhantáin. Beidh gá go leanúnach le hiompar tuaithe thar thréimhse an Phlean, chun seirbhísí a sholáthar chun daoine a nascadh le hionaid oibre, oideachais agus mhiondíola agus, go háirithe, chun leithlisiú dhaoine scothaosta agus daoine le deachrachaí soaistritheachta.

Tá athbhreithniú cuimsitheach déanta ag an Údarás ar mheicníocht seachadta an iompair thuaithe agus tá a thograí maidir le hathstruchtúrú an iompair thuaithe fógartha ag an Údarás. I rith thréimhse an Phlean, cuirfidh an tÚdarás socruithe athstruchtúraithe i bhfeidhm agus, ar an tslí sin, beidh seirbhísí fíorthábhachtacha faoin tuath in Éirinn á chosaint aige i ré seo an choir chun donais sa gheilleagar.

Mar chuid den chlár athchóirithe seo beidh:

- Comhdhlúthú agus cuimsiú na ngrúpaí reatha i gcreat rialála iomchuí;
- Costais riaracháin an chláir a laghdú trí struchtúr níos sruthlínithe;
- Naisc níos fearr a chruthú idir na seirbhísí tuaithe seo agus seirbhísí sceidealaithe bus agus iarnróid níos fada-achair;
- Béim a leagan go leanúnach ar chuimsiú sóisialta; agus
- Teacht ar mhodhanna chun seirbhísí áirithe Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte agus úsáid an fhlíit atá ag soláthar seirbhísí iompair scoile a chomhtháthú.

Is í an fhís atá ag an Údarás i ndáil le hiompar tuaithe, bunaithe ar bhuiséad, go dtiocfaidh forbairt ar sheirbhísí iompair tuaithe agus go mbeidh a leithéid de sheirbhísí á soláthar go comhsheasmhach ar fud na tíre ar bhealach a chinntíonn go mbeidh deis ag gach pobal leithlise rochtain a fháil ar sheirbhísí iompair phoiblí go réasúnta rialta.

11.3 Seirbhísí Iarnróid

Is éard atá sa ghréasán iarnróid i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath iarnród trom atá á fheidhmiú ag Iarnród Éireann lena n-áirítear DART, seirbhísí comaitéireachta agus Idirchathrach feadh cheithre líne atá ag teacht amach as lár chathair Bhaile Átha Cliath, mar aon le hiarnród éadrom atá á fheidhmiú ag oibreoir ar conradh, Transdev, feadh dhá líne amach ó lár na cathrach chomh fada leis na bruachbhailte theas agus thiar theas.

Is é an ról atá ag an ngréasán iarnróid iompar poiblí ardoillte, ardluais a sholáthar do Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath. Soláthraíonn na stáisiúin agus na stadanna moil áitiúla do shiúlóirí, rothaithe, turais bus friothálaigh agus turais páirceáil agus taistil, mar aon le ról a bheith aige i bhforbairt talamhúsáide. Tá sé beartaithe ag an Údarás, thar thréimhse an Phlean seo, an gréasán iarnróid seo a fheabhsú ionas go leanfaidh sé le ról suntasach a bheith aige i ngluaiseacht daoine agus i gcur chun cinn na gníomhaíochta geilleagraí sa réigiún.

I ndáil le bainistiú na seirbhísí iarnróid, tá maoiniú na seirbhísí Oibleagáide Seirbhíse Poiblí á rialú ag Conradh Iompair Phoiblí idir an tÚdarás agus Iarnród Éireann i gcás an iarnróid throim. Beidh an conradh seo bailí go dtí 2019, a chiallaíonn go mbeidh sé bailí níos faide ná tréimhse an Phlean seo.

I ndáil leis na seirbhísí Luas, tá a fhreagrachtaí bainistíochta maidir le soláthair seirbhísí iarnróid éadroim sannta ag an Údarás don Ghníomhaireacht um Fháil Iarnród. Agus tá an conraitheoir Transdev (Veolia tráth) roghnaithe ag an nGníomhaireacht um Fháil Iarnród chun na seirbhísí Luas a fheidhmiú. Rachaidh an conradh seo in éag i Meán Fómhair 2014 agus tá tús curtha ag an Údarás chun Oibreoir a aimsiú don tréimhse idir 2014 agus 2019. Is é an tÚdarás a shíneoidh an conradh leis an Oibreoir nua ach sannfaidh sé feidhmeanna bainistíochta an chonartha don Ghníomhaireacht um Fháil Iarnród.

Thar thréimhse an Phlean, mórán mar a chéile lena bhfuil thuasluaite maidir leis an gcóras busanna, seo a leanas cuspóirí ginearálta an Údaráis i ndáil le seirbhísí iarnróid:

- Seirbhísí a fheabhsú chun freastal ar éileamh paisinéirí;
- An méid tairbhe is féidir a bhaint as nascacht idir príomhionaid gníomhaíochta geilleagraí Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath agus Lár Chathair Bhaile Átha Cliath;

- Amanna turais agus iontaofacht traenacha agus tramanna i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath a fheabhsú;
- Conradh oibríocháin nua a bhunú do sheirbhísí Luas; agus
- Caighdeán thaithí na bpaisinéirí a fheabhsú.

11.3.1 Iarnród Trom

Áirítear i gconradh Iarnród Éireann leis an Údarás íocaíochtaí déanta ag an Údarás i ndáil le seirbhísí ar conradh a sholáthar ar an ngréasán iarnróid. Síníodh an comhaontú atá ann faoi láthair le hIarnród Éireann i mí na Nollag 2009, conradh a bheidh bailí ar feadh 10 mbliana, go dtí mí na Nollag 2019 – níos faide anonn ná bliain scóipe an Phlean seo.

Cosúil leis na comhaontuithe seirbhíse bus, déileálann an conradh leis na critéir reatha atá sonraithe sa reachtaíocht, a éilíonn go mbunófar caighdeán d'fheidhmíocht oibríochtúil agus seirbhís do chustaiméirí, mar aon le pionóis maidir le neamhfheidhmíocht. Déanann an tÚdarás monatóireacht ar fheidhmíocht ar conradh Iarnród Éireann gach ráithe agus foilsíonn sé na torthaí ar an láithreán gréasáin seo a leanas - www.nationaltransport.ie.

Ó síníodh an conradh ar an 3^ú Nollaig 2009, tá forbairt déanta ag an Údarás ar na forálacha feidhmíochta agus tá táscairí feidhmíochta imdhealaithe ionas gur féidir béim níos spriocdhíritha a leagan ar fheidhmíocht seirbhíse. Leanfaidh an tÚdarás leis an bpróiseas seo i rith thréimhse an Phlean.

Mar an gcéanna leis na seirbhísí bus, déanfar athbhreithniú leanúnach ar na seirbhísí iarnróid thar thréimhse an Phlean seo. Gach bliain déanfar athbhreithniú ar an minicíocht agus ar an uainiú i bhfianaise an éilimh a thugtar faoi deara agus aiseolas a fhaightear ó phaisinéirí.

Eascróidh deiseanna do thuilleadh bealaí traenach trí Stáisiún Uí Chonghaile ó thabhairt chun críche Thionscadal Athchomharthaíochta Lár na Cathrach. Éascóidh sé seo cumraíochtaí nua do sheirbhísí Idirchathrach agus comaitéireachta. Déanfar seirbhísí trí Thollán Pháirc an Fhionnuisce a athbhunú mar shampla. Éascóidh sé seo reachtáil seirbhísí iarnróid chomaitéireachta ó Chill Dara, Droichead Nua, an Nás (na Solláin), Cill Droichid (Collchoill), Baile Adaim, Cluain Dolcáin, Cnoc an Fhuaráin agus an Pháirc Thiar agus Gort na Silíní go Heuston, Droim Conrach, Stáisiún Uí Chonghaile, Sráid na Teamhrach, Sráid an Phiarsaigh agus Bealach na Canálach Móire.

11.3.2 Iarnród Éadrom

Táthar tar éis cur síos a thabhairt thuas ar an amlíne i leith conradh nua oibríochtaí an Luas.

D'fhonn an infheistíocht chaipitil suntasach san iarnród éadrom a chomhlánú, moltar na gníomhartha seo a leanas:

- Roimh na hoibríochtaí ar an Luas Traschathrach, forbrófar sceideal seirbhíse athbhreithnithe ina léireofar na hathruithe atá tagtha ar an ngréasán;
- D'fhonn freastal ar an éileamh a meastar a bheidh ann, cuirfear le hacmhainn na gcarr iarnróid ar Líne Ghlas an Luas trí fhadú na dtramanna atá ann faoi láthair;
- Sa chás go bhfuil idirghníomhú le trácht sráide, tabharfaidh Luas tús áite d'am glas níos faide a thabhairt do thramanna ag acomhail; agus
- Beidh seirbhísí faoi réir athbhreithniú leanúnach thar thréimhse an Phlean.

11.3.3 Stáisiúin agus Stadanna Iarnróid

Feabhsófar eispéireas na bpaisinéirí ag stáisiúin agus stadanna iarnróid ionas go gcomhlíontar na cuspóirí seo a leanas:

- Beidh stadanna, stáisiúin agus traenacha insroichte go hiomlán ag daoine a bhfuil a ngluaiseacht laghdaithe agus daoine faoi mhíchumas;
- Rochtain coise nó rothaíochta feabhsaithe ón gceantar mórthimpeall;
- Stadanna bus, stadanna tacsaithe agus áiseanna fágála paisinéirí a sholáthar, áit ar cuí;
- Scáthláin dea-chothabháilte, dea-soilsithe le suíochánra a sholáthar, áit a bhfuil spás chuige sin;

- Cúrsaí slándála do phaisinéirí ar feitheamh a fheabhsú, áit a meastar gá a bheith lena leithéid;
- Tráthchláir stad/stáisiún-sainiúil a thaispeáint mar aon le faisnéis fíor-ama sroichte traenach nó tram;
- Faisnéis taistil eile a thaispeáint lena n-áirítear léarscáileanna den cheantar áitiúil agus léarscáileanna de sheirbhísí nasctha bus agus iarnróid;
- Spás páirceála do rothair atá oiriúnach agus slán;
- Spásanna páirceála do ghluaisteáin ag stáisiúin i gceantair lasmuigh, áit ar cuí agus nach bhfuil a leithéid ar fáil cheana féin; agus
- Áiseanna coimhdeacha (leithris, sólaistí s.rl.) ag stáisiúin/siopaí níos mó.

11.4 Tacsaithe agus Hacnaithe

Seo a leanas cuspóirí an Údaráis maidir le feithiclí beaga seirbhíse poiblí (SPSV), lena n-áirítear tacsaithe, hacnaithe agus limisíní, thar thréimhse an Phlean:

- Cur le leibhéal na bhfeithiclí oiriúnach do chathaoir rothaí i bhflít SPSV;
- Feabhsuithe cáilíochtúla a bhaint amach i seirbhísí SPSV chun tairbhe na soláthraithe seirbhíse agus an phobail;
- Cur le leibhéal an fhorfheidhmithe rialála; agus
- Tacú le soláthar breis stadanna tacsaithe in ionaid chuí.

Le haghaidh á thabhairt ar na cuspóirí anseo thuas, cuirfidh an tÚdarás na gníomhartha straitéiseacha seo a leanas chun feidhme:

- Leanfaidh an tÚdarás le forálacha na Tuarascála Athbhreithnithe um Rialáil Tacsaithe foilsithe ag an Rialtas in 2012 a chur chun feidhme agus oibreoidh siad i gcomhar leis an tionscal agus le páirtithe leasmhara eile chun é sin a dhéanamh;
- Cuirfear le monatóireacht agus le forfheidhmiú dlí na gcaighdeán cuí feithicle agus tiománaí thar thréimhse an Phlean;
- Leanfar le cead a thabhairt do thacsaithe úsáid a bhaint as láná bus leis an sruth nuair atá paisinéirí á n-iompar acu, ach amháin más ann do sheirbhísí speisialta bus nó riachtanais seirbhísí tramanna feadh na conaire a chuireann srian ar úsáid tacsaithe. Bhainfeadh sé sin le héileamh na bpaisinéirí bus agus cuspóirí fad turais;
- Tacóidh an tÚdarás le soláthar stadanna tacsaithe ag ionaid chuí laistigh de Chathair Bhaile Átha Cliath agus ionaid ghníomhaíochta eile laistigh de Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath a bhfuil éileamh iontu;
- Beidh sé riachtanach roinnt athruithe a dhéanamh ar na stadanna i Lár Chathair Bhaile Átha Cliath nuair a bheidh an Luas Traschathrach á thógáil. Oibreoidh an tÚdarás le, agus soláthróidh sé maoiniú don, údarás áitiúil i ndáil le soláthar na stadanna tacsaithe athsholáthair chuí ag ionaid mhalartacha i gcomhar leis an tionscal agus le páirtithe leasmhara;
- Déanfar athbhreithniú ar tháillí tacsaithe faoi dhó sa mhí nó ag cibé tréimhse eile a measfaidh an tÚdarás cuí; agus
- Lorgóidh an tÚdarás flít feithiclí tacsaithe ar chaighdeán cuí, agus beidh leibhéal sonraithe den fhlít oiriúnach do chathaoir rothaí d'fhonn freastal ar riachtanais aitheanta.

12 Comhtháthú agus Inrochtaineacht

12.1 Cárta Leap

Seoladh scéim an chárta Leap don phobal i gcoitinne i mí na Nollag 2011.

Ag an tús seoladh Leap ar sheirbhísí Bhus Átha Cliath, LUAS, Iarnród Éireann DART/Iarnród Comaitéireachta bealach Maitiú Bhaile an Bhiataigh le sparán leictreonach “Íoc-Mar-A-Úsáidtear” ar gá cártaí cliste in-athlódála éadadhail a bheith ag paisinéirí lena úsáid. Leanadh leis an scéim a rolladh amach in 2012 nuair a seoladh an Cárta Taistil do Mhic Léinn. Faoi mhí an Mheithimh 2013 bhí breis is 270,000 cárta díolta atá in úsáid do 1.7 milliún turas in aghaidh na míosa.

Táthar ag leanúint le Leap a rolladh amach go leanúnach. Tá oibríochtaí píolótacha bunaithe le Bus Éireann agus le ceithre oibreoir phríobháideacha agus é mar aidhm Leap a scaipeadh i measc limistéar éagsúil geografach. Tá Bus Éireann tar éis scéim chárta Leap a thairiscint ar gach seirbhís san Oirthear agus tá roinnt oibreoirí príobháideacha bus á tairiscint freisin ar sheirbhísí laistigh de Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath nó seirbhísí atá ag triall ar Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath.

Gné leanúnach eile den scéim é táirgí ticéid a áireamh ar an gcárta agus ar an tslí sin deireadh a chur leis an ngá go mbeadh ticéid cárta cliste ar leith á n-iompar ag úsáideoirí iompair freisin. I measc a leithéid sin de tháirgí bunaithe ar am agus ar thuras tá Fánaí [*Rambler*] agus Coigilt Chánach [*Taxsaver*]. I rith 2013 beidh formhór de tháirgí ticéid Bhus Átha Cliath, Iarnród Éireann, Luas agus Bus Éireann laistigh de na réigiúin ar fáil ar an gcárta Leap mar aon leis an sparán leictreonach.

Is féidir tairbhe a bhaint as deiseanna uathúla agus cliste ticéadaithe leis an gcárta Leap lena n-áirítear uasteorannú táillí (laethúil agus seachtainiúil), lascaine ar thurais lena n-úsáidtear an cárta agus breisiú creidmheasa láithreach ar an luach sparáin ar an gcárta. Is éard atá i gceist le huasteorannú táillí ná deis do chustaiméirí a gcárta Leap a úsáid don líon seirbhísí is mian leo gach lá nó gach seachtain agus fios a bheith acu san am céanna go mbeidh a gcostais socraithe nó ‘uasteorannaithe’ ag costas ar leith. Cuireadh tús leis ar sheirbhísí Luas ag deireadh 2012 chun deis a thabhairt d’oibreoirí eile dul i dtaithí ar an gcóras; tá an córas i bhfeidhm ar Iarnród Éireann ó lár 2013.

I rith 2013 cuireadh tús le huasteorannú ar sheirbhísí Bhus Átha Cliath agus thapaigh an tÚdarás an deis uasteorainn praghais a shainiú d’úsáid seirbhísí i measc na n-oibreoirí ar fad laistigh de Chathair Bhaile Átha Cliath – Bus Átha Cliath, Iarnród Éireann, agus Luas.

Lena chois sin, cuirfidh an tÚdarás tús le scéim phíolótach lascainithe do thréthurais, agus bunaithe ar an anailís ar fheidhmiú na scéime píolótaí forbrófar plean lascanaithe don réigiún chun daoine a spreagadh chun níos mó turas a dhéanamh ar iompar poiblí agus aistriú idir oibreoirí agus modhanna a éascú.

Laistigh de thréimhse an phlean déanfaidh an tÚdarás measúnú ar fheabhsuithe ionchais eile lena n-áirítear:

- Idir-oibriú le scéim Rothar Bhaile Átha Cliath chun a áisiúla is atá an scéim d’úsáideoirí a fheabhsú;
- Scéim chárta Leap a thairiscint i réigiúin in aice láimhe go háirithe na ceantair chomaitéireachta feadh na gconairí poiblí iompair;
- Scéim chárta Leap a úsáid le híoc as gluaisteán a pháirceáil ag áiseanna páirceála agus taistil; agus
- An poitéinseal chun tairbhe a bhaint as teicneolaíochtaí nua íocaíochta a fhorbairt lena n-áirítear úsáid a bhaint as cártaí bainc éadadhail agus/nó fóin phóca chun íoc as turais iompair phoiblí.

12.2 Faisnéis Fíor-Ama do Phaisinéirí

Tá sraith chuimsitheach de phríomhchórais tionscail Faisnéis Fíor-Ama do Phaisinéirí (RTPI) curtha i bhfeidhm ag an Údarás bunaithe ar shonraí Aithint Uathoibríoch Feithiclí (AVL) atá curtha ar fáil ag oibreoirí iompair ar fhreastaláil rialaithe lárnaigh.

Cuirtear sonraí ó feithiclí uile Bhus Átha Cliath agus Bhus Éireann ar fáil don chóras lárnach agus déantar na sonraí a phróiseáil in inneall réamh-mheasta a sholáthraíonn réamh-mheastaí minice agus beachta go díreach chuig custaiméirí ar chúig bhealach:

- Tá breis is 500 comhartha sráide ag stadanna bus agus i bpríomhionaid;
- Trí Aip mhóibíleach “úrscothach” atá ar fáil ar fhóin chliste (Apple iPhones agus fearais Android Google). Tá faisnéis maidir le seirbhísí Luas agus Iarnród Éireann san áireamh anseo freisin;
- Ar líne trí láithreán gréasáin an Údaráis do chustaiméirí www.transportforireland.ie;
- I bpríomh-mhoil iompair ar scáileáin réidh mar aon le faisnéis thábhachtach agus áitiúil eile maidir le hiompar poiblí; agus
- Trí theachtaireachtaí SMS.

Tá beachtas an chórais – sa bhreis ar 96% do sheirbhísí Bhus Átha Cliath i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath, os cionn na norm. Tá Bus Éireann ag obair leis an Údarás chun leibhéal beachtas cosúil leis sin a bhaint amach freisin.

Tá an tÚdarás ag obair le hearnáil na mbusanna príobháideacha chun teacht ar mhodhanna chun sonraí óna gcuid seirbhísí a thaispeáint ar an gcóras RTPI agus é mar chuspóir tosaigh amanna sceidealaithe do na hoibreoirí príobháideacha is mó i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath a thaispeáint.

Tá sé beartaithe go mbeidh RTPI á rolladh amach in ionaid eile agus socruithe ginearálta a mheas chun faisnéis maidir le ham sroichte a sholáthar.

Tá an tÚdarás ag tabhairt faoi chomhairliúchán mionsonraithe margaidh chun comhairle a sholáthar maidir le trealamh bus a gheofar amach anseo a sholáthróidh sonraí RTPI ó gach oibreoir ar bhealach oiriúnach. Tá sé beartaithe go mbeidh gach oibríocht bus cumhdaithe ag RTPI i rith thréimhse an Phlean, faoi réir fírinniú costais is tairbhe.

12.3 Pleanáil Turais

Tá Féilire Pleanála Náisiúnta Turas iompair poiblí bunaithe ar an ngréasán forbartha ag an Údarás chun cabhrú le daoine aon turas iompair poiblí atá beartaithe acu ar oileán na hÉireann, Mórcheantar Bhaile Átha Cliath san áireamh, a phleanáil roimh ré, lena n-áirítear turais ó dhoras go doras, turais siúil agus turais rothaíochta. Tá an Pleanálaí ar fáil:

- Trí Aip mhóibíleach “úrscothach” - Real Time Ireland (Apple iPhones agus fearais Android de chuid Google);
- Ar líne trí láithreán gréasáin an Údaráis do chustaiméirí www.transportforireland.ie.

Forbróidh an tÚdarás féilire pleanála rothaíochta a bheidh ar fáil do Mhórcheantar Bhaile Átha Cliath in 2013. Chomh maith leis sin, comhtháthóidh an tÚdarás faisnéis fíor-ama san Fhéilire Pleanála agus cuirfead feabhas ar fhaisnéis atá ar fáil maidir le seirbhísí agus le stáisiúin a thairgeann turais insroichte. Beifear in ann cuma agus leagan amach an Fhéilire Pleanála a fheabhsú nuair a bheidh aiseolas faighte agus déanfar iniúchadh ar an bpoitéinseal atá ann do thuilleadh feabhsuithe fós.

12.4 Táillí

Ionas go mbeidh cuma mhealltach ar iompar poiblí ní mór go mbeadh na táillí sothuigte agus mealltach. Gach bliain cuireann na hoibreoirí éagsúla (Bus Átha Cliath, Bus Éireann, Iarnród Éireann agus Luas) iarratas faoi bhráid an Údaráis a bhaineann le coigeartú táillí agus ceadú lascaíne poiblíochta. Foilsíonn an tÚdarás cinntí foirmiúla ina leagtar síos na leibhéil táillí atá ceadaithe agus na cúiseanna atá mar bhonn le méadú nó le laghdú ar bith. Le cois méaduithe ar tháillí a cheadú, méaduithe atá riachtanach chun seirbhísí a chosaint, tá iarracht déanta ag an Údarás, trí na cinntí maidir le táillí atá déanta aige, na tairiscintí casta táillí a shimpliú agus comhsheasmhacht a chinntiú sna seirbhísí go léir.

Thar thréimhse an Phlean, tabharfaidh an tÚdarás faoi:

- Táillí Bhus Átha Cliath agus Luas a shimpliú tríd an éagsúlacht táirgí atá ar fáil a laghdú;
- Leanúint leis an difreálach idir táillí Leap agus táillí airgid a mhéadú ar mhaithe leis an úsáid atá á baint as an gcárta cliste a mhéadú, agus ar an tslí sin, an t-am stoptha do bhusanna ag stadanna a laghdú agus costais láimhseála airgid na n-oibreoirí a laghdú;
- Leanúint le táillí comaitéireachta Iarnród Éireann a shimpliú trí shocrú a dhéanamh go mbeadh na táillí bunaithe go hiomlán ar achar;
- Cinneadh a dhéanamh maidir leis an mbealach is fearr chun táillí a chinneadh ag an teorainn idir Crios Gearr-Achair Iarnród Éireann agus a bpraghsanna do chomaitéirí seachtracha;
- An struchtúr táillí a fhorbairt do ghréasán Luas, an Luas Traschathrach san áireamh;
- Dreasachtaí praghais ilturais agus idirmhalartaithe a forbairt trí chárta Leap;
- Deireadh a chur de réir a chéile le haimhrialtachtaí i bpraghsáil achar-bhunaithe Bhus Éireann; agus
- Breis comhsheasmhachta a fhorbairt i measc oibreoirí éagsúla i ndáil le praghsáil achair/creasa, praghsáil ticéad fillte, praghsáil leanaí/daltaí agus mac léinn.

12.5 Idirmhalartú a Optamú

Ceann de na gnéithe de ghréasán iompair phoiblí a n-éiríonn go maith leis is ea a éifeachtaí agus a mhealltaí is atá na deiseanna d'idirmhalartú idir oibreoirí agus modhanna éagsúla.

I gcaitheamh thréimhse an Phlean, tabharfaidh an tÚdarás faoi:

- Pointí idirmhalartaithe ar ardchaighdeán do phaisinéirí a sholáthar idir seirbhísí iompair phoiblí i lár bailte éagsúla ar fud an réigiúin;
- Sceidil seirbhísí bus agus iarnróid nó ionaid stad a athrú, áit ar cuí agus ar indéanta, ionas go bhfeabhsaítear éascaíocht an idirmhalartaithe agus nach bhfuil dualgas ar phaisinéirí fanacht tréimhsí fada ar sheirbhísí nasctha;
- Laghdú ar amanna siúil idir seirbhísí nasctha, trí bhealaí sábháilte agus díreacha a sholáthar nach n-éilíonn amanna fada feithimh chun sráideanna a thrasnú; agus
- Treochomharthaí ar ardchaighdeán a sholáthar do sheirbhísí nasctha ag pointí idirmhalartaithe.

12.6 Branda Iompair Phoiblí

Tá sainchúram an Údaráis i ndáil le branda iompair phoiblí a fhorbairt leagtha amach in Alt 57(2) den Acht um Údarás Iompair Bhaile Átha Cliath 2008 a shonraíonn *“Déanfaidh an tÚdarás, d’fhonn iompar poiblí a chur chun cinn, branda aonair a dheardh agus a fhorbairt agus cur i ngníomh branda aonair a áirithiú ar branda é a bheidh le húsáid ag na hoibríteoirí iompair phoiblí go léir a sholáthraíonn seirbhísí de réir conartha seirbhísí iompair phoiblí leis an Údarás i MLBÁC”*.

Tráth a bhunaithe, d’aithin an tÚdarás an gá a bhí leis an sreabhadh faisnéise do thomhaltóirí iompair phoiblí a shruthlíniú. Ní raibh aon phointe nó tairseach aonair ann a d’fhéadfadh duine a úsáid chun turas idir dhá phointe in Éirinn a phleanáil gan deacracht trí úsáid a bhaint as:

- Pleanáil turais;
- Faisnéis Fíor-Ama do Phaisinéirí;
- Léarscáileanna; agus
- Tráthchláir.

Cruthaíodh branda aontaithe, Iompar d’Éire [*Transport for Ireland*], chun réiteach ‘aon aonán – ionad ilfhreastail’ a sholáthar a mbeadh na soláthraithe iompair difriúla ag teacht faoina scáth.

Is é cuspóir an bhranda cabhrú le tomhaltóirí, cuairteoirí go hÉirinn san áireamh, gnéithe den chóras iompair a aithint agus idirghníomhú go héifeachtach leis agus rochtain a bheith acu ar fhaisnéis maidir le gach gné den chóras

taistil, tráthchláir s.rl. Tacaíonn sé agus cuireann sé feabhas ar sholáthar seirbhíse cuideachtaí príobháideacha agus poiblí bus mar aon le muinín a chothú i measc an phobail gur ag taisteal laistigh de chreat iompair phoiblí náisiúnta agus rialaithe atá siad.

Tá a láithreán gréasáin féin ag an mbranda arb ionann é agus tairseach chuig seirbhísí cosúil leis an bhFéilire Pleanála Náisiúnta Turas, Faisnéis Fíor-Ama, Leap, faisnéis do thomhaltóirí tacsáí, agus cearta paisinéirí. Tá úsáid á baint as an mbranda ar níos mó aipeanna atá seolta ag an Údarás agus feidhmíonn sé mar chomhbhranda le brandaí na n-oibreoirí ar conradh ar fhílt, a láithreán ghréasáin, agus bileoga faisnéise.

Tá brandaí láidre forbartha ag oibreoirí aonair agus cuireann siad leis an bpoiblíocht atá á déanamh ar iompar poiblí in Éirinn ach ní hionann iad ach céatadán de na seirbhísí atá ar fáil don phobal. Ní mór cur leis na deiseanna comhtháthaithe agus ilmhodhanna a theastaíonn chun turas ar leith a dhéanamh agus le rochtain gan stró ar fhaisnéis thar thréimhse an Phlean.

I gcaitheamh tréimhse an Phlean, tabharfaidh an tÚdarás faoi:

- Leanúint le béim a leagan ar bhranda aonair aontach iompair phoiblí do gach feithicil iompair phoiblí sceidealaithe atá ag freastal ar Mhórchearntar Bhaile Átha Cliath, chun cabhrú le daoine glacadh leis an ngréasán iompair phoiblí mar aonán singil. Beidh branda Iompar d'Éire [Transport for Ireland] le feiceáil go soiléir ar na meáin a dhéanann poiblíocht ar fhaisnéis taistil, ar gach ticéad agus ag gach stáisiún agus, in am, ar gach feithicil iompair phoiblí sceidealaithe.
- Beidh an bhrandáil san áireamh ar threochomharthaí chuig agus ó gach stad agus stáisiún iompair phoiblí i lár gach baile, agus áit ar cuí léarscáileanna áitiúla ina léirítear stadanna bus agus stáisiúin iarnróid, atá lonnaithe i lár bailte go príomha;
- Úsáidfear brandáil ar léarscáileanna seirbhísí ar leith, a mbeidh léarscáileanna de ghréasán iompair phoiblí leo áit ar cuí, ag stadanna bus, stáisiúin iarnróid agus feithiclí iompair phoiblí; agus
- Feabhsófar agus forbrófar an láithreán gréasáin www.transportforireland.ie ar aon dul leis na samplaí idirnáisiúnta is fearr.

12.7 Inrochtaineacht

Tá dlús á chur faoi fheabhsuithe inrochtaineachta ar sheirbhísí iompair phoiblí ar fud na tíre i gcomhthéacs *Rochtain ar Iompar do Chách [Transport Access for All]*, Plean Earnála na Roinne Iompair, Tuaithe agus Spóirt faoin Acht um Míchumas 2005. Leagtar amach i bplean na Roinne sraith de chuspóirí agus de spriocanna beartais d'iompar poiblí inrochtana ar fud na modhanna go léir agus tá dul chun cinn suntasach déanta le blianta beaga anuas.

Foilsíodh *Rochtain ar Iompar do Chách [Transport Access for All]* den chéad uair in 2006 agus rinneadh athbhreithniú air in 2008. Tá athbhreithniú eile tugtha chun críche le déanaí agus tá Plean nuashonraithe le foilsiú i rith 2013. Tá an oiread feabhsuithe inrochtaineachta agus is féidir ar an gcóras iompair phoiblí á seachadadh do dhaoine faoi mhíchumas bunaithe ar na hacmhainní atá ar fáil.

Le blianta beaga anuas, tá méadú suntasach tagtha ar an líon feithiclí inrochtana iompair phoiblí mar aon le rochtain feabhsaithe ar go leor den infreastruchtúr iompair phoiblí. Tá athruithe tagtha ar na bealaí a bhfuil seirbhísí iompair á seachadadh mar aon leis an taighde agus leis an gcomhairliúchán a theastaíonn chun an obair ullmhúcháin do bhreis beart inrochtaineachta a phleanáil agus a chur chun cinn sna blianta amach romhainn a sholáthar.

Tá roinnt spriocanna bainte amach cheana féin agus tá dul chun cinn suntasach déanta i ndáil le spriocanna eile fós a chomhlíonadh. Táthar ag leanúint le hobair ar na spriocanna eile fiú amháin agus dúshláin shuntasacha gheilleagracha le sárú agus laghdú a bheith tagtha ar an maoiniú atá ar fáil don bhonneagar iompair.

Cinnteadh an tÚdarás go leanfaidh a chlár infheistíochta agus a phleananna seirbhíse le cuspóirí náisiúnta na Roinne i ndáil le hinrochtaineacht a sheachadadh.

12.7.1 Ionrochtaineacht do Bhusanna

Is é cuspóir an Údaráis gur cheart go mbeadh seirbhísí bus ar fáil do gach úsáideoir agus gur cheart go gcinnteodh pleananna infheistíochta agus cleachtais seirbhíse go ndéantar freastal go háirithe ar dhaoine faoi mhíchumas.

Tá Flít Bhus Átha Cliath 100% íseal urláir agus oiriúnach do chathaoir rothaí agus is mar sin a choimeádfar an flít trí thairbhe a bhaint as clár infheistíochta infreastruchtúir. Cinnteoidh sé seo go mbeidh gach bus sceidealaithe ar sheirbhísí Bhus Átha Cliath fóirdheonaithe ag an Údarás inrochtana ag cathaoir rothaí, mar aon le socruithe le clár bhrait, suíochánra agus leagan amach inmheánach a fhreastalaíonn ar riachtanais na bpaisinéirí ar fad

Tá tús curtha le clár feabhsaithe chun fógraí fuaime agus físe maidir leis an gcéad stad eile a shuiteáil ar fhflít Bhus Átha Cliath chun cabhrú le daoine a bhfuil lagú éisteachta agus amhairc orthu. Is é an cuspóir a bheidh ann go mbeidh gach bus cuíchóirithe ar an mbealach seo i rith thréimhse an Phlean.

Tá flít cóistí do sheirbhísí comaitéireachta i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath ag Bus Éireann. Ar an iomlán, tá beagnach 60% dá bhflít cóistí oiriúnach do chathaoir rothaí. Tá spás amháin do chathaoir rothaí ar na cóistí inrochtanaeo, agus cuireann úsáideoirí cathaoir rothaí spás in áirithe 24 uair a' chloig roimh ré. Tá córas fógartha poiblí ar gach cóiste nua. Méadófar an céatadán seo den chlár infheistíochta thar thréimhse an Phlean. D'fhonn cur leis an leithdháileadh de chóistí oiriúnach do chathaoir rothaí ar bhealach, ní mór ionaid stad bus atá deartha go cuí a sholáthar sna háiteanna cuí. Déanfar iad seo a sheachadadh ar bhealaí éagsúla, i gcomhréir leis an bhflít inrochtana

Tá uasghrádú inrochtaineachta déanta ar go leor stáisiún bus Bhus Éireann ar rud na tíre le blianta beaga anuas. Tá stáisiún Bhusáras inrochtana go hiomlán agus déanfar iniúchadh air arís in 2013. Tá Bus Éireann i mbun iniúchadh iomlán inrochtaineachta a dhéanamh ar a stáisiúin bhus in 2013 agus cuirfear aon torthaí a bhaineann le Busáras i bhfeidhm trí infreastruchtúr an chláir infheistíochta.

Úsáideann roinnt oibreoirí príobháideacha feithiclí oiriúnach do chathaoir rothaí. Cuirfear bearta i bhfeidhm tríd an gcóras ceadúnaithe chun an leibhéal seirbhísí inrochtana atá ar fáil ar sheirbhísí bus tráchtála do phaisinéirí a mhéadú;

12.7.2 Inrochtaineacht don iarnród

Tá gach rothra oibríochtúil iarnróid (DART, Comaitéir & Idirchathrach) inrochtana do dhaoine faoi a bhfuil a ngluaiseacht laghdaithe. Ó 2000 i leith tá gach stáisiún iarnróid nua deartha agus tógtha de réir caighdeáin inrochtaineachta/dea-chleachtas idirnáisiúnta.

Táthar i mbun mórshuirbhé inrochtaineachta faoi láthair a bhfuil sé mar aidhm leis breis stáisiún Iarnród Éireann ar cheart tús áite maidir le huasghrádú a thabhairt dóibh trí úsáid a bhaint as maoiniú ón gclár infreastruchtúir.

Ón tús bhí an córas Luas deartha le bheith hinrochtana do chách. I measc na ngnéithe inrochtana atá ar fáil ar thramanna tá bratú urláir fhrithshleamhnánaigh, doirse leathana, lámhráillí ard-infheictheachta, dhá limistéar ainmnithe do chathaoir rothaí, ceithre shuíochán tosaíochta do dhaoine a bhfuil sainriachtanais ghluaiseachta acu, aonaid taispeána dhigiteacha ar bord d'ainmneacha stadanna agus d'fhaisnéis eile, fógraí fuaime uathoibríocha ar bord agus lúba ionduchtúcháin do phaisinéirí a bhfuil áiseanna éisteachta á n-úsáid acu. Féadfar rochtain a fháil ar stadanna trí ardaitheoirí áit ar cuí, le rampaí ag taobh amháin nó ag dá thaobh an ardáin chun deis a thabhairt do phaisinéirí na raonta tram a thrasnú ag leibhéal an raoin. Déanfar na ngnéithe seo a athchruthú le linn an Luas Traschathrach a thógáil.

12.7.3 Cearta agus Inrochtaineacht na bPaisinéirí

Iarnród

Tá forálacha sonracha i Rialachán 1371/2007 an AE ar chearta agus ar oibleagáidí paisinéirí iarnróid maidir le cearta daoine faoi mhíchumas agus daoine a bhfuil a ngluaiseacht laghdaithe. Is é an tÚdarás a ainmníodh mar an comhlacht náisiúnta forfheidhmiúcháin i mí na Nollag 2010.

Is ann do reachtaíocht cearta paisinéirí iarnróid an AE d'fhonn a chinntiú gur féidir le paisinéirí a bhfuil a ngluaiseacht laghdaithe taisteal ar bhealaí atá inchomparáide leis na bealaí taistil atá ag saoránaigh eile. Ní mór do chuideachtaí iarnróid agus bainisteoirí stáisiúin rialacha rochtana neamh-idirdhealaitheacha a bhunú d'iompar daoine faoi mhíchumas agus daoine faoi ghluaiseacht laghdaithe, daoine scothaosta san áireamh mar shampla.

Tá dualgas ar chuideachtaí iarnróid cabhair a thabhairt do dhaoine faoi mhíchumas agus do dhaoine le gluaiseacht laghdaithe dul isteach ar thraein agus i rith bordáil agus tuirlingt ó thraein gan táille a ghearradh orthu. Tugtar cúnamh ar an gcoinníoll gur cheannaigh an chuideachta iarnróid, bainisteoir an stáisiúin, an díoltóir ticéad nó an tionscnóir turas ónar ceannaíodh an ticéad ar an eolas faoi gcineál cúnamh atá ag teastáil ón duine, 48 uair ar a laghad, sula dteastaíonn an cúnamh.

Báid Fartha

Cruthaíodh cearta do phaisinéirí atá ag taisteal ar an bhfarraige agus ar uiscebhealach intíre i Rialachán 1177/2010 an AE. Tá éifeacht leis an Rialachán ón 18 Nollaig 2012 agus ainmníodh an tÚdarás mar an comhlacht freagrach náisiúnta forfheidhmiúcháin chun críche an Rialacháin in Éirinn. Tá an Rialachán cosúil leis na rialacháin atá i bhfeidhm sna hearnálacha eitlíochta agus iarnróid. I measc na gceart tá neamh-idirdhealú agus cúnamh do dhaoine faoi mhíchumas agus daoine le gluaiseacht laghdaithe.

Bus/Cóiste

I ndeireadh na dála, tá cearta paisinéirí atá ag taisteal in earnáil na mbusanna/cóistí fad-achair clúdaithe faoi Rialachán 181/2011 an AE ar ghlac an tÚdarás le ról an chomhlachta náisiúnta forfheidhmiúcháin ina leith i mí na Bealtaine 2013.

Faoi réir eisceachtaí áirithe, baineann an rialachán seo le paisinéirí atá ag taisteal ar sheirbhísí rialta ar a bhfuil an bordáil nó an pointe tuirlingthe laistigh den Aontas Eorpach agus ina bhfuil achar sceidealaithe na seirbhíse 250 km nó níos faide. Baineann cuid dá fhorálacha le gach seirbhís, lena n-áirítear seirbhísí nach bhfuil chomh fada céanna.

I measc na gceart nua a bhaineann le seirbhísí fad-achair (.i. níos faide ná 250 km) tá:

- cúnamh sonrath saor in aisce do dhaoine faoi mhíchumas agus daoine le gluaiseacht laghdaithe ag teirminéil agus ar bord agus, áit ar cuí, iompar saor in aisce do dhaoine tionlacain.

Ina theannta sin, baineann cearta le gach seirbhís (seirbhísí faoi 250 km san áireamh) lena n-áirítear:

- cóireáil neamh-idirdhealaitheach daoine faoi mhíchumas agus daoine le gluaiseacht lagaithe mar aon le cúiteamh airgeadais as cailteanas nó damáiste dá dtrealamh gluaiseachta i gcás timpiste; agus
- rialacha íosta maidir le faisnéis taistil do gach paisinéir roimh agus i rith a dturais mar aon le faisnéis ghinearálta faoina gcearta i dteirminéil agus ar líne; áit ar cuí, cuirfear an fhaisnéis seo ar fáil i bhformáidí inrochtana ar iarratas.

Déileálfaidh an tÚdarás le gach gearán a bhaineann le cearta paisinéirí ar thraenacha, busanna, cóistí, agus báid farantóireachta gan mórán moille agus sainordóidh siad athruithe ar chleachtais oibriúcháin, áit ar gá d'fhonn tacú le cearta inrochtaineachta.

12.8 Sábháilteacht agus Slándáil Phearsanta

Is é ceann de phríomhchuspóirí an phlean seo cur le húsáid iompair phoiblí. D'fhonn an cuspóir sin a bhaint amach, ní mór go mbeadh traenacha, tramanna agus busanna i Mórcheantar Bhaile Átha Cliath sábháilte agus go mbeadh dearcadh ina leith go bhfuil siad sábháilte, i gcónaí agus i ngach áit. Beidh an tÚdarás ag obair i gcomhar le hoibreoírí iompair, le húdaráis áitiúla agus leis an nGarda Síochána chun leas, sábháilteacht agus slándáil phearsanta an phobail taistil a chosaint, agus déanfaidh sé infheistíocht i mbonneagar feabhsaithe nuair is cuí.

